

BEHEERSPLAN ONROEREND ERFGOED

Parochiekerk Sint-Mattheüs met omgeving

Meensel

Naam van het onroerend erfgoed:

Parochiekerk Sint-Mattheüs met omgeving

Ligging:

Tielt-Winge, deelgemeente Meensel-Kiezegem, Meensel, Binkomstraat en Wersbeekstraat

Beheersplan opgemaakt door:

HEKATE erfgoedonderzoek

Bostsestraat 1

3300 Tienen

Opdrachtgever:

Gemeente Tielt-Winge

Kruisstraat 2

3390 Tielt-Winge

Getekend door:Gonda Callaert (Signatur
Getekend op:2021-09-28 16:14:11 +02:0
Reden:Ik keur dit document goed

INHOUD

1.	IDENTIFICATIE	6
1.1.	Administratieve gegevens.....	6
1.2.	Perimeter van het beheersplan	6
1.3.	Participatie en communicatie	7
2.	HISTORISCHE NOTA.....	8
2.1.	Beknopte historiek van Meensel	8
2.2.	Ontwikkeling van de dorpskern	10
2.3.	Historiek van de Sint-Mattheüskerk.....	11
2.3.1.	De kerk in het Ancien Régime	11
2.3.2.	Herstellingswerken in de 19 ^{de} eeuw, maar ook grootse plannen voor een nieuwe kerk.....	13
2.3.3.	Het kerkgebouw tijdens WOII.....	17
2.3.4.	Een grondige renovatie van het interieur in de jaren 1960	18
2.4.	Historiek van het kerkhof.....	19
3.	INVENTARISATIE HUIDIGE TOESTAND EN TOESTANDSRAPPORT.....	23
3.1.	De dorpskern	23
3.1.1.	Straatbeeld	23
3.1.2.	open ruimte versus bebouwing	23
3.1.3.	Het gebouwd erfgoed	23
3.2.	De Sint-Mattheüskerk.....	26
3.2.1.	Exterieur.....	26
3.2.2.	Interieur	28
3.2.3.	Cultuuroederen	36
3.2.4.	Orgel.....	38
3.2.5.	Klokken	40
3.3.	Het kerkhof.....	41
3.3.1.	Algemene beschrijving	41
3.3.2.	Inventarisatie erfgoedwaardige graftekens.....	44
4.	ERFGOEDWAARDEN	50
5.	BEHEERSVISIE EN DOELSTELLINGEN.....	52
5.1.	Basisprincipes.....	52
5.2.	De dorpskern	52
5.2.1.	Opmaak van een doordacht vergroenings- en beeldkwaliteitsplan	52
5.2.2.	Opwaarderen van de dorpskern met behoud van het historische dorpsbeeld	53
	Respect voor het historisch evenwicht tussen bebouwde en onbebouwde percelen	53
	Behoud van de private stoepen.....	53
5.2.3.	Openbare ruimte als bepalende factor in de beleving van het historische dorpsbeeld	53

Inrichting van de openbare ruimte aansluitend bij het beeld van de landelijke dorpskern	53
Parkeergelegenheid.....	53
Behoud en heraanplanten van kleine landschapselementen en openbaar groen	53
Beeldbepalende solitaire groenelementen in private tuinen.....	55
Een uniforme vormgeving voor straatinrichting en -meubilair (huisstijl)	55
Dier- en milieuvriendelijke openbare verlichting	55
Zwaluwen	55
5.2.4. Waarderingscategorieën voor het gebouwd erfgoed	56
5.2.5. Behoud van individuele panden	57
Elk pand heeft zijn eigen geschiedenis en stijl	57
Bewaren gaat altijd voor vernieuwen.....	57
5.2.6. Evenwicht tussen erfgoedwaarden en nieuwe ingrepen	57
Erfgoed en duurzaamheid	57
Erfgoed en energiezuinigheid	57
Erfgoed en visuele ingrepen.....	59
5.3. De Sint-Mattheüskerk.....	59
5.3.1. Verhogen van de erfgoedwaarden en de belevingswaarde	59
5.3.2. Toekomstig alternatief gebruik.....	60
Nieuwe ingrepen	60
Verwarming.....	60
5.3.3. Restauratie van het dak en de gevels	60
5.3.4. Opfrissen van het interieur.....	61
5.3.5. Cultuuroederen: restauratie, conservatie en onderhoud	61
5.3.6. Het orgel: restauratie en regelmatig onderhoud	62
5.3.7. De klokken: regelmatig onderhoud	62
5.3.8. Archeologie	63
5.4. Het kerkhof.....	64
5.4.1. Herwaardering van het kerkhof.....	64
Een doordacht inrichtings- en vergroeningsplan.....	64
Visuele link tussen het oorlogsmuseum (pastorie) en het erekerkhof	64
Aangepaste materialen voor de inrichting en het meubilair.....	65
Herstel van het grafmonument van de familie Kenes-Hesp.....	65
5.4.2. Waarderingscategorieën individuele graftekens	65
5.4.3. ZEN-erfgoed.....	65
5.4.4. Onderhoud van de waardevolle graftekens.....	65
5.4.5. Peter-of meterschap	66

5.5. Archeologisch erfgoed.....	66
6. MAATREGELEN.....	67
6.1. Algemeen.....	67
6.2. Openbare ruimte.....	67
6.3. Gebouwd erfgoed binnen het dorpsgezicht.....	68
6.4. De Sint-Mattheüskerk.....	69
6.5. Kerkhof en funerair erfgoed.....	72
6.6. Landschappelijk en houtig erfgoed.....	73
6.7. Archeologisch erfgoed.....	73
6.8. Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is.....	73
7. OPVOLGING EN EVALUATIE.....	74
7.1. Onderhoudslogboek.....	74
7.2. Bijkomende premie van 10% voor 'voorbeeldige beheerders'.....	74
7.3. Overgangsbepalingen:.....	74
8. EXTRA TOEVOEGINGEN.....	75
9. BIBLIOGRAFIE.....	76
10. RELICTFICHES.....	77

1. IDENTIFICATIE

1.1. Administratieve gegevens

Naam van het onroerend erfgoed:

Parochiekerk Sint-Mattheüs met omgeving

Beschermingsbesluit(en)

- Het orgel in de Sint-Mattheüskerk is beschermd als monument bij koninklijk besluit van 12 oktober 1981.
- Een administratieve fout werd rechtgezet met een wijzigingsbesluit op 19 december 2014.
- De Sint-Mattheüskerk en het tegenoverliggend herenhuis met inbegrip van de wagenhuis- en stalvleugel zijn beschermd als monument en de omgeving als dorpsgezicht bij ministerieel besluit van 28 oktober 1999.

Kadastrale ligging

Tielt-Winge (Meensel-Kiezegem), 3de afdeling, sectie C, kerk: nr. 333/2; herenhuis met aanhorigheden: nrs. 351K, 351T (deel), 351X (deel), 351Y (deel) en 351B2 (deel) en dorpsgezicht: nrs. 334B, 348M, 350 E, 350F, , 351X (deel), 351Y (deel), 351B2 (deel), 351D2, 351C2, 351 E2, 352N, 352V, 352W, 352X, 356H2, 366/3, 367Y,

Juridische toestand

Gewestplan Aarschot- Diest: woongebied met een landelijk karakter en agrarisch gebied – Bron: www.geopunt.be

1.2. Perimeter van het beheersplan

De perimeter van het beheersplan valt samen met de afbakening van het beschermde dorpsgezicht zoals weergegeven op het plan dat deel uitmaakt van het ministerieel besluit.

Bron: www.geo.onroenderfgoed.be

Afbakeningsplan met noordpijl – Bron: Leuven, Onroerend Erfgoed.

1.3. Participatie en communicatie

Initiatiefnemer voor het beheersplan is de gemeente Tielt-Winge. Op 13 juni 2018 werd door de gemeente een startvergadering gehouden met als genodigden Onroerend Erfgoed, de beheerscommissie samengesteld uit belanghebbenden (kerkfabriek, inwoners, museum44, ...) en **HEKATE** erfgoedonderzoek. Op 4 oktober 2018 werd voor de inwoners van de deelgemeente Meensel-Kiezegem en het gehucht Optielt een infovergadering gehouden over de inhoud, de totstandkoming en de voordelen van een beheersplan. Dit gebeurde in aanwezigheid van de betrokken schepenen, de stedenbouwkundig ambtenaar en **HEKATE** erfgoedonderzoek. Aansluitend was er tijd voor vragen, zowel plenair als individueel na afloop van de presentatie.

Begin januari 2020 werden aan de betrokken eigenaars een ontwerpversie van het beheersplan voorgelegd. Daarbij kreeg elke eigenaar de kans om de verzamelde gegevens en toekomstvisie voor zijn eigendom in te kijken en eventuele opmerkingen of aanvullingen te suggereren. Op 28 januari vond er opnieuw een overlegvergadering plaats met de beheerscommissie.

2. HISTORISCHE NOTA

2.1. Beknopte historiek van Meensel¹

Meensel en Kiezegem, gelegen in het zuiden van het Hageland, vormden aanvankelijk twee verschillende dorpen die in 1842 tot één gemeente werden verenigd en sedert 1977 deel uitmaken van de fusiegemeente Tielt-Winge. Met zijn 6,52 km² en 1246 inwoners (d.d. 01/01/2012) vormt het dorp een kleine deelgemeente dat grotendeels bestaat uit landbouwpercelen en woongebied met landelijk karakter.

De naam Meensel verschijnt voor het eerst in 1132 onder de schrijfwijze "Meinzele" en betekent huis op gemeenschappelijke grond. 'Meen' is de verkorte vorm van gemeen of gemeenschappelijk en 'zele' verwijst naar klein huisje of hut².

In een ver verleden behoorde Meensel als onderdeel van het domein Kumtich tot de bezittingen van de abdij van Cornelimunster bij Aken. Zij bezat er tevens het begevingrecht en de tienden en dit tot 1749 wanneer de rechten werden verkocht aan de Norbertijnerabdij van Heylisseme die tot aan de Franse Revolutie eigenaar zou blijven.

Godsdiensttroebelen in de 16de eeuw verwoestten het dorp, de kerk en de pastorie. Het kerkgebouw werd maar mondjesmaat gerestaureerd en tot 1825 voornamelijk bediend door pastoors uit de omliggende dorpen. Pas in dat jaar, bij K.B. van 18 september 1825, werd het kerkgebouw als kapelanie erkend en kreeg Meensel een eigen kapelaan waarvoor een nieuwe pastorie gebouwd werd. Hoewel er reeds in 1835³ een kerkfabriek geïnstalleerd werd volgens de Napoleontische wetgeving, zal Meensel pas in 1842 opnieuw verheven worden tot een zelfstandige parochie (K.B. van 11 juli 1842)⁴.

Juridisch ressorteerde Meensel onder het gezag van de Brabantse hertogen. Vanaf 1505 werd de rechtsmacht evenwel herhaaldelijk in pand gegeven. Vanaf 1681 werd Meensel een heerlijkheid toen Anna van Leefdaal het dorp verkocht aan S.-F. Briers, advocaat bij de Grote Raad van Mechelen.

Op het einde van het ancien régime, in 1775, was Willem Stappers, heer van Overhespen, Neerhespen en Gussenhoven, eveneens heer van Meensel.

¹ Gebaseerd op het beschermingsdossier 'Parochiekerk Sint-Mattheüs met omgeving' van 28 oktober 1999; Wauters A. *Géographie et histoire des communes Belges. Arrondissement de Louvain*, dl. II, (Anastatische herdruk, 1963), Brussel, 1882, p. 33-43 en <https://meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/geschiedenis/kerk-meensel-geschiedenis/>

² CLAES F., *Inleiding tot de Oostbrabantse toponymie in Naamkunde*, jrg. 19, afl. 1-4, Amsterdam, 1987, p. 49 en 63.

³ <https://meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/geschiedenis/kerk-meensel-geschiedenis/>: dl II De pastoors, p. 8: de kerkfabriek werd opgericht bij besluit van de Gouverneur der Provincie van 20 januari 1835 overeenkomstig het Keizerlijk Decreet van 30 december 1909.

⁴ <https://meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/geschiedenis/kerk-meensel-geschiedenis/>: deel II De pastoors, p. 8: het besluit van de canonieke oprichting dateert van 20 december 1842.

Afb. 1. De gemeentepplaats met gekasseide straat en brede privatieve stoepen. Rechts een stukje van de pastoriemuur en aan de overzijde van de Heibosstraat een omhaagde boomgaard. Postkaart uit het tweede kwart van de 20ste eeuw. – Bron: <https://meensel-kiezezem.be>.

Afb. 2. Zicht op de gekasseide Binkomstraat en de pastorie met ommuurde tuin. De privatieve zone is opgedeeld door gekasseide opritten en paadjes. Foto uit de jaren 1950 – Bron: <https://meensel-kiezezem.be>.

Afb. 3. De kasseien hebben plaatsgemaakt voor betonplaten. Foto uit de derde kwart van de 20ste eeuw
Bron: <https://meensel-kiezezem.be>.

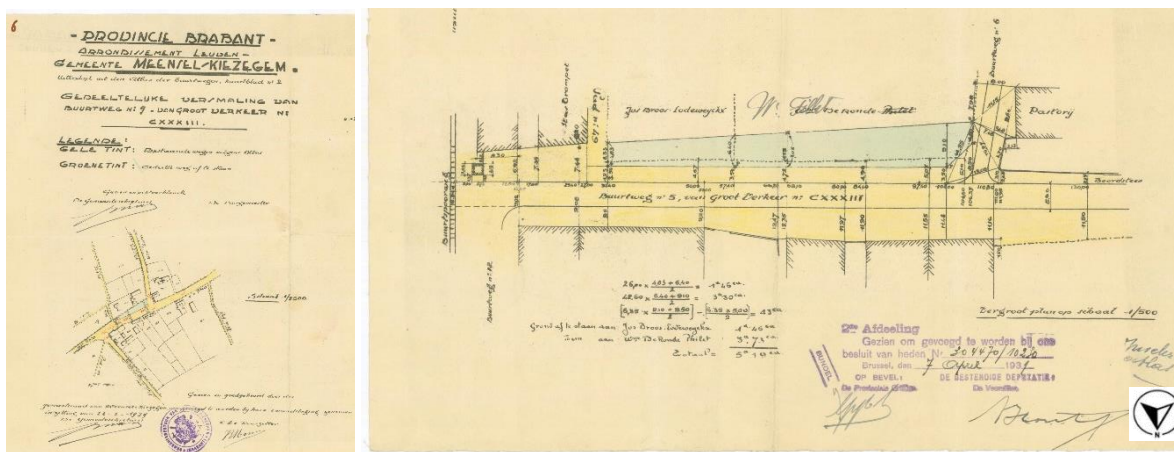
Afb. 4 en 5. De boomgaard op de hoek van de Binkom- en Heibosstraat was reeds verdwenen in 1989 -
Bron: <https://meensel-kiezezem.be>.

2.2. Ontwikkeling van de dorpskern

Afb. 6 en 7. De pleinvormige verbreding ten noordoosten van de kerk. Primitief kadasterplan van 1824 en de Popkaart van ca. 1860 – Bron: www.cartesius.be en www.geo.onroendergoed.be.

Het T-vormig stratenplan in de dorpskern is reeds herkenbaar op 18de-eeuwse kaarten (afb. 29-30) en werd oorspronkelijk gekenmerkt door een pleinvormige verbreding ten noordoosten van de kerk waarrond de schaarse bebouwing zich concentreerde. Ten gevolge van een collegebeslissing in 1939 werd de pleinvormige verbreding, toen gekend als de "gemeentplaats", gedeeltelijk gesupprimeerd. Het zuidelijke deel van het openbaar domein werd aan de aanpalende eigenaars afgestaan en de straat rechtgetrokken.

Afb. 8. De blauwe zone werd gesupprimeerd – Bron: <http://geo.vlaamsbrabant.be/mobiliteit/>: Atlas der Buurtwegen, wijzigingen, 22-2-1939.

Het dorpsbeeld werd toen bepaald door een gekasseide weg met natuurstenen boordstenen; aan de kant van de kerk vergezeld van een onverhard voetpad met brede berm en aan de overzijde van brede onverharde private stoepen, geled door gekasseide opritten en paadjes die naar de voordeuren van de woonhuizen leidden (afb. 1-3). De schaarse bebouwing werd afgewisseld met landbouwgrond en hoogstamboomgaarden die het dorp zijn pittoreske, landelijke karakter verleenden⁵. Dit fraaie kader bleef minstens tot het begin van de jaren 1960 bewaard. Toen werden de Heibos-⁶, Binkom- en Wersbeekstraat heraangelegd en de gekasseide wegen vervangen door een dubbele betonstrook; gelukkig wel met behoud van de brede privatieve stoepen. Stillaan werden ook de open percelen verkaveld en bebouwd waardoor lintbebouwing in de kern van Meensel een feit was. Een uitzondering hierop vormt de voormalige burgemeesterswoning met landbouwuitbating die tot op vandaag haar oorspronkelijke context van omringende groene ruimte bewaard heeft (voormalige lust- en moestuinen).

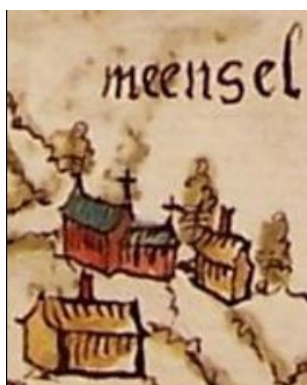
⁵ Er waren minstens drie hoogstamboomgaarden in de dorpskern van Meensel: op de hoek van de Binkomstraat en de Heibosstraat, het perceel ten westen van de kerk en het perceel ten westen van Binkomstraat nr. 10.

⁶ Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1964/23: heraanleg Heibosstraat.

2.3. Historiek van de Sint-Mattheüsker

2.3.1. De kerk in het Ancien Régime

Hoewel bouwhistorische elementen aantonen dat het huidige kerkgebouw, tot 1749 bezit van de abdij van Cornelimunster en daarna van de abdij van Heylisse⁷, minstens teruggaat tot 1500, zijn er pas vanaf het midden van de 17de eeuw, en dan nog zeer beperkt, archivalische bronnen over de bouwgeschiedenis van de kerk bekend. Volgens A. Wauters was de kerk ten gevolge van (godsdienst)troebelen in de tweede helft van de 16de eeuw ongeschikt geworden voor de eredienst en werd ze door de bewoners van Meensel gebruikt als opslagplaats voor huisraad en meubelen. In 1610 bezat de kerk zelfs geen doopvont, tabernakel of klokken meer en werd het Heilig Sacrament in Kapellen bewaard. Het kerkgebouw had nood aan dringende herstellingswerken maar de kerkfabriek was niet kapitaalkrchtig genoeg en de abdij van Cornelimunster weigerde met geld over de brug te komen. Het feit dat Meensel vanaf de 17de eeuw geen eigen pastoor meer had maar bediend werd door deservitors uit omliggende gemeenten, heeft hierin zeker een rol gespeeld. Ondanks enkele herstellingen in 1653 en 1663-1664 en het plaatsen van een nieuw tabernakel in het hoofdaltaar bleef de kerk in erbarmelijke staat⁸. Dit blijkt ook duidelijk uit het financiële verslag van pastoor Lambertus Hermans van 1666 waarin de dakwerken van 1663-1664 als volgt worden omschreven: "De kerk is van een dak voorzien en gerepareerd uit de middelen van de kerk. ... De ornamenten zijn luttel en slecht ... maar wij verhoppen die met Gods hulpe te verbeteren. ..."⁹ Volgens 17de-eeuwse kaartboeken van de Abdij van Averbode bestond de kerk op dat moment uit een éénbeukige schip met lager koor gedekt door leien zadeldaken fraai bekroond door smeedijzeren kruisen. Op één van de afbeeldingen staat het kerkje zelfs afgebeeld met een slank, hoog oprijzend klokkentorentje onder leien dakje aan de oostzijde van het schip.¹⁰

vóór 1678

1678

tussen 1650 en 1680

Afb. 9 a, b en c. De dorpskern van Meensel in de drie verschillende kaartboeken van de abdij van Averbode opgemaakt door landmeter Lowis. Respectievelijk in het Archief van de Abdij van Averbode (a en b) en het Rijksarchief van Leuven (c).

Heel de 18de eeuw trachten de deservitors zo goed en zo kwaad mogelijk het kerkje en zijn inboedel te herstellen en te beheren. Als Paulus Vandereijken, pastoor van Kiezegem, in 1712 de toestemming vraagt om twee bomen te verkopen voor de restauratie van de twee zijaltaren van O.-L.-Vrouw en Sint-Catharina kan de landdeken van Diest hier wel inkomen maar adviseert hij toch de twee altaren te verwijderen en de beneficia te verbinden met

⁷ <https://meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/geschiedenis/kerk-meensel-geschiedenis/>: deel II De pastoors, p. 8: het besluit van de canonieke oprichting dateert van 20 december 1842.

⁸ WAUTERS A., *Géographie et histoire des communes Belges. Arrondissement de Louvain*, dl. II, (Anastatische herdruk, 1963), Brussel, 1882, p. 42.

⁹ <https://meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/geschiedenis/kerk-meensel-geschiedenis/>: deel II De pastoors, p. 3.

¹⁰ https://meensel-kiezegem.be/wp-content/uploads/2012/03/carto_kroniek_deel1.pdf en http://www.detorenvanleende.nl/pdf/bijl_14.pdf: er bestaan drie kaartboeken met de goederen van de abdij opgetekend door landmeter Cornelis Lowis in opdracht van de abt Servaas Vaes (1648-1698). 1: een klein ongedateerd 'werkboekje' om mee ter plaatse te nemen (Archief Averbode sec. I, reg. 439, kaart 22); 2: een kaartboek opgemaakt tussen 1650 en 1680 (Rijksarchief Leuven, 701, nr. 5009) en 3: een versie van de voorgaande kaartboeken, 1678 gedateerd (Archief Averbode, sec. I, reg. 106).

het hoogaltaar. Zodoende kan het geld van de verkochte bomen besteed worden aan het versieren van het hoogaltaar en het aankopen van priestergewaden waaraan een groot tekort was. Hieraan werd vermoedelijk geen of slechts gedeeltelijk gevolg geven daar de Mechelse Aartsbisschop Thomas Philippus d'Alsace tijdens zijn bezoek aan de kerk op 16 augustus 1725 verklaart dat het hoofdaltaar en het zijaltaar van de Heilige Catharina geconsacreerd zijn en dit al in 1627. Een jaar later, op 23 november 1713, wordt het priesterkoor bekroond door een smeedijzeren kruis afkomstig van het Zwartzustersklooster van Leuven.¹¹

Nogmaals door de verkoop van bomen op grond van de kerkfabriek en de 'armen', was men op het einde van de 18de eeuw in staat de kerk te herstellen en een westtoren op te trekken. De "1772" gedateerde toren werd onder auspiciën van de Attenrodense pastoor Johannes Bapt. Peelman gebouwd door Matthieu Janssens naar ontwerp van architect Fr. Robbeets en kostte 3210 gulden volgens een rekening van 17 juni 1773. De "clocke hangende op het kerckhof onder eenen boom" werd in de toren gehangen en voor 4 guldens voorzien van een nieuw klokzeel. Voor het maken van de bol en de torenhaan werden aan Johannes Van Es 21 guldens betaald. Volgens A. Wauters was vóór de bouw van de toren het inkomportaal aan de zuidkant gevestigd, waarbij hij expliciet vermeld: "zoals men kan nagaan". Nochtans zijn er aan de zuidzijde geen sporen van een vroegere toegangsdeur bewaard, in tegenstelling tot de noordzijde waar een korfboogvormige deuroplijsting in ijzer- en kalkzandsteen bewaard bleef.¹²

Afb. 10 – 12. De losse datumsteen "1772" ten zuiden van de kerk verwijst naar de bouw van de toren. De eerste foto uit het kerkenbeleidsplan (versie 2-5-2019, p. 13) is voor 2016 te dateren, de foto ernaast is de huidige toestand. Om de leesbaarheid van de datum te behouden, wordt de steen best in de kerk bewaard.

Afb. 13. Het torenuurwerk – <https://meensel-kiezezem.be>.

Vanaf de jaren 1780 werd ook aan de herinrichting van de kerk en het verfraaien van het interieur de nodige aandacht besteed: onder meer door het plafonneren van het koor en het witten van de kerk (1782-1783, 1789), alsook door de aankoop van een nieuw altaar, een biechtstoel, een preekstoel (1783) en een communiebank (1808). Het hoofdaltaar werd in 1781 overgekocht van de Sint-Michiëlskerk van Leuven waar het in 1633 opgericht was door Ludovicus de Pleine.¹³

Het "horlogie", in 1815 gekocht bij de Paters Minderbroeders in Leuven voor 150 guldens, werd hersteld en opgehangen aan de noordzijde van de toren. Het uurwerk moest dagelijks opgewonden worden door de koster. Naar verluidt bevindt het torenuurwerk zich bij de erfgenamen van mr. en mevr. Verbist-Trompet en zouden het gaand werk en slagwerk, de slinger en de stenen tegengewichten nog origineel zijn.¹⁴

¹¹ [https://meensel-kiezezem.be/category/meensel-kiezezem/geschiedenis/kerk-meensel-geschiedenis/:deel II De pastoors, p. 5.](https://meensel-kiezezem.be/category/meensel-kiezezem/geschiedenis/kerk-meensel-geschiedenis/:deel%20II%20De%20pastoors,%20p.%205)

¹² Idem, p. 6 en Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, Tielt-Winge (Meensel-Kiezezem) Binkomstraat – St-Mattheuskerk: restauratie en vernieuwen dak, 2013, historische nota, p.15-17.

¹³ <https://meensel-kiezezem.be/2015/05/31/5-kerk-st-mattheues-het-interieur/>: communiebank werd aangekocht in 1808 bij Francis Van Der Eycken en verkocht in 1963 en WAUTERS A., p. 42: de preekstoel werd besteld bij Bogards te Diest voor 65 gulden 2 stuivers, de rekening dateert van 28 maart 1783.

¹⁴ <https://meensel-kiezezem.be/category/meensel-kiezezem/geschiedenis/kerk-meensel-geschiedenis/> : deel III Het gebouw – uiterlijk, p. 3. Naar verluidt zou het uurwerk maar één wijzer gehad hebben zoals de klok van Bunsbeek en Sint-Pieters-Rode.

2.3.2. Herstellingswerken in de 19de eeuw, maar ook grootse plannen voor een nieuwe kerk

In 1834 wordt E.H. Guillelmus Pulinckx (1834-1878) tot kapelaan benoemd en wil hij van Meensel zowel op geestelijk als stoffelijk gebied een modelparochie maken. Na de officiële instelling van de kerkfabriek in 1835 vermelden de jaarrekeningen talrijke herstellingswerken aan de kerk en de pastorie, de bouw van de zuidelijke sacristie (1837), de aankoop van een houten St-Sebastiaansbeeld (1840), de aankoop van twee koorvensters (1852 en 1853) en de aankoop van een orgel voor 53 frank (1843). Het betrof het oude kerkorgel van Sint-Joris-Winge dat zij zelf in 1785 verworven hadden van de Onze-Lieve-Vrouw ten Poelkerk in Tienen. Wie de oorspronkelijke bouwer van het orgel is, is niet geweten maar in 1713 zou Carolus Dillens het Tiense orgel hermaken en in 1764 werd Jan Nau betaald voor omvangrijke werken. Die laatste datum correspondeert met het fraai uitgewerkte rococofront dat door het KIK tussen 1751 en 1775 wordt gedateerd. In 1785 verhuist het orgel naar de kerk van Sint-Joris-Winge en in 1843 naar Meensel waar orgelbouwer Schretter het voorzag van een nieuw klavier en de blaasbalg herstelde voor 300 frank. Al vrij vlug, in 1857, werd het orgel grondige gerestaureerd en gedeeltelijke omgebouwd door de befaamde orgelbouwer P. A. Van Dinter uit Tienen voor de som van 1100 frank. De blaasbalg werd minstens tot 1949 met de hand bediend, toen werd bij de firma G. D'hondt voor 8600 fr. een elektrische motor aangekocht. In 1975, 1982 en 1986 vonden onderhouds- en herstellingswerken plaats door de firma Pels-D'Hondt uit Herselt waarbij o.m. enkele toetsen werden vernieuwd.¹⁵

Afb. 14 en 15. De Sint-Mattheusklok in 1943 geroofd door de Duitse bezetter – Bron: <https://meensel-kiezegem.be> en KIK (foto 1943).

Ook de toren werd uitgerust met een nieuwe klok vervaardigd door de Leuvense gieterij Vandengheyn-Van Aerschodt voor 1700 frank. De wijding van de 592 kg wegende St-Mattheusklok door Deken Mafoy van Diest vond plaats op 11 februari 1850. Eigenaardig genoeg werd de klok reeds in 1868 hergoten zoals af te leiden het opschrift: "A.L.J. VANAERSCHODT MAJOR / SUCCESSOR A.L. VANDENGHEYN ME FUDIT 1849 / R.D. GME PULINCKX PASTOOR / PETER PIET (?) KENNES 56 JAREN BURGEMEESTER / EN RIDDER VAN LEOPOLDS ORDE / METER M. THERESIA PULINCKX / MEENSEL HERGOTEN IN JAER 1868"¹⁶. In hetzelfde jaar bestelde de kerkfabriek bij dezelfde klokkengieterij een kleiner klokje dat nog steeds in de toren hangt (zie punt 3.2.5.).¹⁷

Afb. 16. Detail uit afb. 17.

Bij de verfraaiingswerken ontsnapte ook Meensel niet aan de neogotische invloeden die vanaf de tweede helft van de 19de eeuw de stijl bij uitstek zou worden in katholieke kringen. In 1857 worden immers niet enkel de plavuizen van de kerk vernieuwd maar wordt ook 90 frank betaald aan de Leuvense architect Peeters voor het plaatsen van twee "torenkens in de kerk in de plaats van de altaers" toegewijd aan St.-Catharina en O.-L.-Vrouw (afb. 16)¹⁸. De kleurrijk gepolychromeerde neogotische nissen met baldakijn en pinakels werden op een later tijdstip - vermoedelijk pas op het einde van de 19de eeuw - opgenomen in een globale neogotische interieurbeschildering (afb. 17 en 18). In het koor bestond de beschildering uit rijkelijk gesjabloneerde wanden en lambrisering, terwijl het schip gedecoreerd was met een patroon van natuursteenimitatie op een dito plint voorzien van eenvoudige sjabloonschilderingen op muurbanden, omlijstingen van

¹⁵ <https://meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/geschiedenis/kerk-meensel-geschiedenis/> : deel II De pastoors, p. 7-8; IDEM, deel III, de Sint-Mattheuskerk, p. 10 en <https://meensel-kiezegem.be/2015/05/31/5-kerk-st-mattheues-het-interieur>, p. 9-10.

¹⁶ TEUGELS J. en WAUTERS W., *Sint-Mattheüs, Meensel* (orgelfiche uit de inventaris van het klokkepatrimonium van Tielt-Winge), 17 mei 2019.

¹⁷ IDEM, o.c.: deel 7 De klokken: In de rekeningen is er wel sprake van het hergieten en plaatsen van twee klokken.

¹⁸ <https://meensel-kiezegem.be/kerk-st-mattheues-het-interieur>, p. 6.

venster- en scheibogen, gewelfribben, enz. Het 18de-eeuwse lijstwerk en het medaillon met de Heilige Geest geflankeerd door rocaillemotieven op de gewelf in het koor werden in het neogotische concept geïntegreerd. De geschilderde kruisweg van schilder H. Otto kleepte het interieur vanaf 1868 verder aan (afb. 14)¹⁹.

Afb. 17 en 18. Het kerkinterieur met neo-gotische aankleding in 1944. De preekstoel, de kerkmeestersbank onder de neogotische nis en de geschilderde kruisweg zijn nog aanwezig en de meeste beelden hebben nog hun oorspronkelijke polychromie – Bron: KIK.

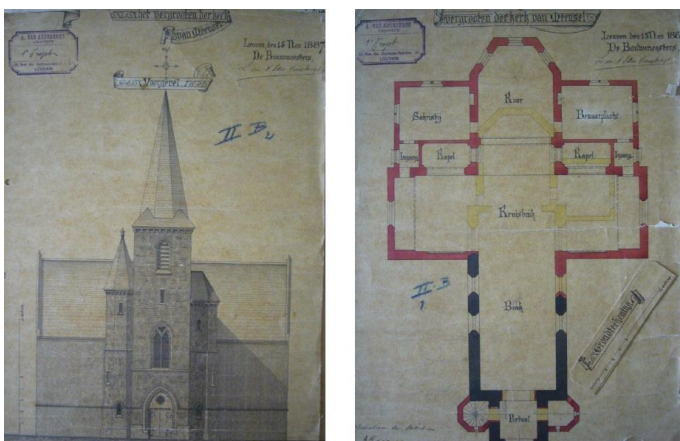
Afb. 19. Het neogotische kerkinterieur met het historische meubilair vlak voor de herinrichting van de kerk in de jaren 1960 – Bron: <https://meensel-kiezezem.be>.

¹⁹ IDEM: p. 11-12: drie schilderijen bevinden zich nog in de pastorie, de rest werd in 1967 verkocht voor 5000fr.

Ondanks alle herstellings- en verfraaiingswerken had E.H. Guillelmus Pulinckx toch het idee opgevat het kleine plattelandskerkje op termijn te vervangen door een nieuw en groter gebouw. Het "schone en goede plan" van 1866 naar ontwerp van provinciaal architect Alexander van Arenberg (1799-1877)²⁰ werd echter niet weerhouden door de Koninklijke Commissie voor Monumenten. In de daarop volgende decennia volgden zijn zoon Louis (1834-1888) en kleinzoon Augustin (1870-1937) hem op en tekenden ze menig ontwerp dat ofwel door de Koninklijke Commissie voor Monumenten ofwel door de kerkfabriek als niet valabel of te duur werd bestempeld. Zo herbergt het archief van de kerkfabriek plannen van 1886, 1887, 1889, 1895, 1897 en 1898²¹ (afb.20-23). Enkel het ontwerp van 1889 kreeg in januari 1890 een gunstige beoordeling van de Koninklijke commissie en werd eveneens op de zitting van 6 april 1890 samen met de kostenraming door de kerkfabriek goedgekeurd. Uiteindelijk werd het project omwille van de hoge kostprijs toch niet uitgevoerd. Mogelijk werd ter compensatie van de mislukte bouwplannen de binnenruimte van de kerk heropgewaarderd met een polychrome neogotische interieurbeschildering.

Afb. 20. Ontwerpplan van 1886. Bewaarplaats: archief van de kerkfabriek – Bron: <https://meensel-kiezegem.be>.

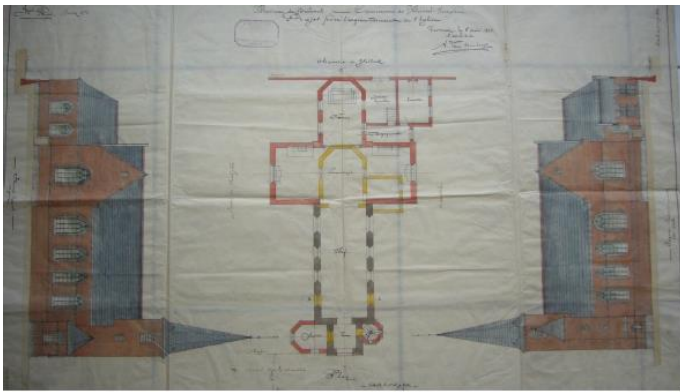
Afb. 21. Ontwerpplan van 1887. Bewaarplaats: archief van de kerkfabriek – Bron: <https://meensel-kiezegem.be>.

²⁰ Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, archief KCML. De plannen van 1866 zijn noch in het KCML-archief, noch in het kerkarchief bewaard.

²¹ <https://meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/geschiedenis/kerk-meensel-geschiedenis/>: deel IV Verbouwingsplannen kerk.

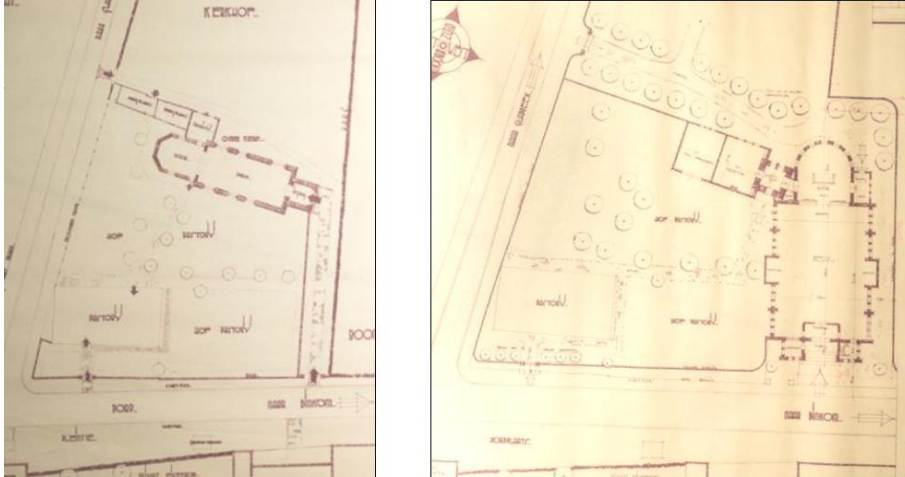
Afb. 22. Ontwerpplan van 1895. Bewaarplaats: archief van de kerkfabriek – Bron: <https://meensel-kiezegem.be>.

Afb. 23. Ontwerpplan van 1898. Bewaarplaats: archief van de kerkfabriek – Bron: <https://meensel-kiezegem.be>.

2.3.3. Het kerkgebouw tijdens WOII

Tijdens WOII ondernam E.H. Hendrik Sloots (1886-1964), gekend om zijn geschiedkundig overzicht "Opera Paroch. Ex Historia", een laatste poging om Meensel van een nieuwe kerk te voorzien. De plannen van de Tiense architect Jozef Stas zijn 14 november 1941 gedateerd en tonen een éénbeukige noord-zuid georiënteerd kerk met een haakse sacristie²² (afb. 21). Maar door de aanslepende oorlog en stijgende prijzen werd ook dit project niet gerealiseerd.

Afb. 24. Ontwerpplan van 1941. Links de bestaande toestand, rechts de nieuwe kerk. Bewaarplaats: archief van de kerkfabriek – Bron: <https://meensel-kiezegem.be>.

Afb. 25. De toestand van het kerkje ten tijde van de nieuwbouwplannen van pastoor Sloots. Let ook op het met gras begroeide en pas geruimde kerkhof. De aftekening van het zadeldakje op de zijgevel van de kerk duidt vermoedelijk op de voormalige aanwezigheid van een calvarie op het kerkhof. Foto van 1944 – Bron: KIK.

²² <https://meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/geschiedenis/kerk-meensel-geschiedenis/> deel IVbis
Verbouwingsplannen kerk.

2.3.4. Een grondige renovatie van het interieur in de jaren 1960

Onder impuls van het tweede Vaticaanse concilie (1962-1965) en op initiatief van pastoor A. Robert²³ werd het volledige kerkinterieur in het begin van de jaren 1960 ontmanteld, gerenoveerd en opnieuw ingericht met giften van parochianen. De 18de-eeuwse preek- en biechtstoel en de 19de-eeuwse communiebank en geschilderde kruisweg werden verkocht, waarna de volledige kerk en nagenoeg alle beelden volgens het "plan" van binnenhuisarchitect Hermans uit Tienen wit werden geschilderd. Enkel het beeld van de Heilige Catharina (ca. 1530) en de Heilige Lodewijk (ca. 1510) ontsnapten hieraan (zie afb. 21). Het Sint-Mattheüsbeeld (ca.1500) dat reeds wit geschilderd was (foto 1944, KIK), werd in 1962 van zijn witte verflaag ontdaan ter gelegenheid van de tentoonstelling "Ars Antiqua" in Leuven²⁴.

De kerk werd opnieuw ingericht met o.m. twee biechtstoelen gemaakt en geschonken door schrijnwerken E. Lambrechts-Janssens die ook de robuuste buitendeur vervaardigde; een koperen kruisweg met naamplaatjes van de schenkers naar ontwerp van Frank Lateur en glasramen met antiek gekleurd glas geschonken door verschillende families van Meensel.²⁵

De in 1943 door de Duitse bezetter geroofde en vernielde Sint-Mattheüsklok van 1868 werd vervangen door een klok uit het Leuvense atelier "Sergeys". De klok toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw van Smarten herdenkt de slachtoffers van WOII²⁶ (zie punt 3.2.5.).

Afb. 26 en 27. Het witgeschilderde en vernieuwde interieur in 1977 – Bron: KIK.

²³ Andre Robert (1906-1983) was pastoor in Meensel van 1961 tot 1973.

²⁴ ROBERT A. en E. VANDEWOUDE, *Meensel-Kiezegem in Oost-Brabant. I Het mooie Hageland*, Heverlee, 1965, p. 180.

²⁵ <https://meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/geschiedenis/kerk-meensel-geschiedenis/>: deel III Het gebouw – uiterlijk en <https://meensel-kiezegem.be/2015/05/31/5-kerk-st-mattheues-het-interieur/>.

²⁶ <https://meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/geschiedenis/kerk-meensel-geschiedenis/>: deel VII De klokken.

2.4. Historiek van het kerkhof

Afb. 29-30. De dorpskern van Meensel op de kaart van Villaret (1745-1748) en de kaart van Ferraris (1771-1775) – Bron: www.geo.onroenderfgoed.be

Hoewel de oudste vermelding van het kerkhof teruggaat tot ca. 1370²⁷ dateren de eerste afbeeldingen pas uit de 18de eeuw. Het betreffen twee cartografische bronnen die de Sint-Mattheüskerk tonen met omringend kerkhof enerzijds afgebakend door een bakstenen muur (kaart van Villaret 1745-1748) en anderzijds door een haag (kaart van Ferraris (1771-1775)). De woning gelegen op de hoek van de huidige Binkom- en Heibosstraat en grenzend aan het kerkhof, is allicht te identificeren met het "huysken toebehorende voor het onderste deel de kerck ende het opperste de camer van de Schutters"²⁸, dat in latere documenten aangeduid wordt als het "kerckenhuys". Zo is er onder meer in 1718 sprake van het vergroten van de tuin van het "kerckenhuys" door een stuk van het kerkhof in te nemen²⁹.

Zoals gebruikelijk stonden ook op het kerkhof van Meensel fruitbomen waarvan de opbrengst verkocht werd door de pastoor om zijn inkomen te vergroten. In 1782 vermelden de rekeningen "ontfanghen van Jan Morren over de appelen op het kerckhoff."³⁰

Omstreeks 1820 wordt op de plaats van het "kerckenhuys" een nieuwe pastorie opgetrokken vergezeld van een ruime tuin die zich uitstrekt tot aan de noordzijde van de kerk. Hierdoor beperkte het kerkhof zich tot het perceel ten zuiden van het gebedshuis.

Op 28 juni 1844 vraagt burgemeester Henricus Kenes aan de kerkfabriek om een grafkelder te mogen oprichten tegen de zuidelijke zijgevel van de kerk, in de oksel van de sacristie, waar zijn zoon Paulus enkele maanden eerder begraven was (+26.03.1844). Het familiegraf, zo schrijft hij, zal bestaan uit een "grafnaaldvormige" zerk in de kerkmuur en een praalgraf omgeven door een hoge ijzeren grille op een harstenen sokkel gevat tussen hardstenen pilasters. Als tegenprestatie voor het monument dat drie op drie meter groot is, schenkt hij een perceel grond in de huidige Keelstraat, op last van twee gezongen jaargetijden³¹.

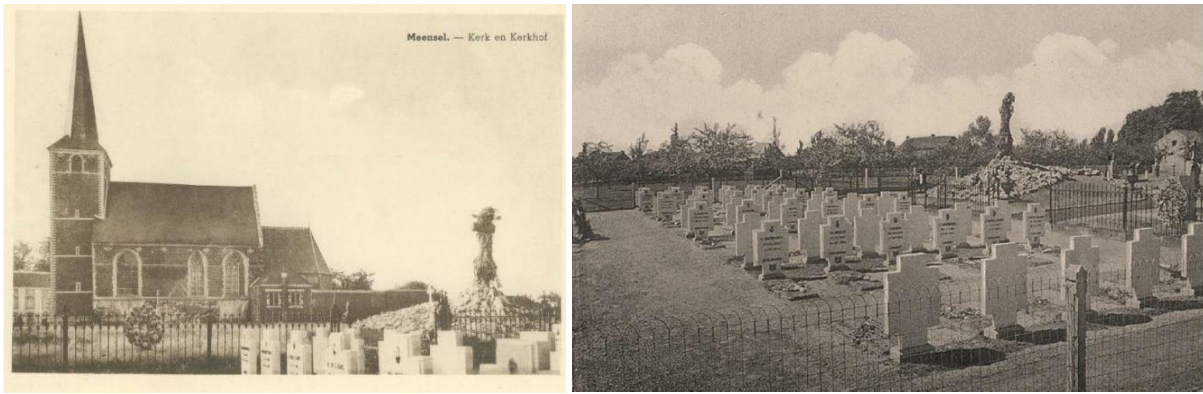
²⁷ KEMPENEERS P., *Meensel en Kiezegem. Plaatsnamen en hun geschiedenis*, Tienen, 2014, p. 39: ca. 1370: *Johannes de streke de quadam strata iuxta cimiterium de meensele*.

²⁸ <https://meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/geschiedenis/kerk-meensel-geschiedenis/>: deel I Algemene inleiding: p. 3: Financiële staat van 1666 opgemaakt door Lambertus Hermans, pastoor van Kiezegem en Meensel. WAUTERS A., *Géographie et histoire des communes Belges. Arrondissement de Louvain*, dl. II, (Anastatische herdruk, 1963), Brussel, 1882, p. 38 vermeldt in 1616 een "schuttershuys" waarvan de stenen ongebruikt op het kerkhof liggen.

²⁹ <https://meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/geschiedenis/kerk-meensel-geschiedenis/>: deel II De pastoors, p. 8: "...ingenomen een stuck van't kerckhof om den hof van het Kerckenhuys te vergroten."

³⁰ KEMPENEERS P., *Meensel en Kiezegem. Plaatsnamen en hun geschiedenis*, Tienen, 2014, p. 39.

³¹ https://meensel-kiezegem.be/wp-content/uploads/2012/07/kenes_grafkelder_ii.pdf, De familie Kenes. De grafkelder, p. 1-3: bewaarde correspondentie in het kerkarchief.

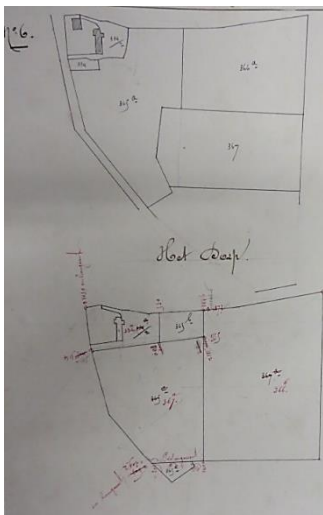
Afb.31 en 32. De twee oudste bronnen voor de grafkelder van de burgemeestersfamilie Kenes-Heps en het smeed- en gietijzeren hekwerk van de firma Van Aerschot dat het kerkhof aan de zuidkant afsloot. De afbeeldingen zijn ca. 1945-1950 te dateren – Bron: postkaart: www.delcampe.net en <https://meensel-kiezegem.be>.

Afb.33-35. Detail van het hekwerk uit afb.32. Daarnaast een gelijkaardige hekpijler met funeraire symboliek in het begijnhof van Herentals (1878-1879) en een gelijkaardig hekwerk met hekpijlers aan het kerkhof van Neerharen (ca. 1879). Het wapenschild is een latere toevoeging.

Afb. 36-37. De familiegrafkelder van burgemeester Kenes-Heps in september 1993. De hardstenen plaat voor de ingang werd omstreeks 1950 geplaatst. In 1997-1998 werd de bovengrondse constructie geconsolideerd en de grafkelder gerenoveerd en opengesteld voor publiek – Bron: https://meensel-kiezegem.be/wp-content/uploads/2018/07/meensel_kiezegem_foto_vroeger_nu_deel_17-1.pdf.

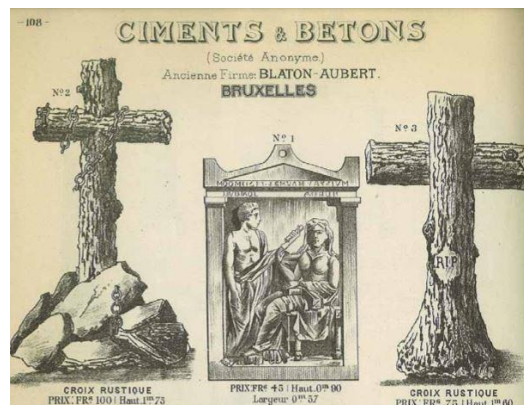

Afb.38. Uitbreiding van het kerkhof in 1879 – Bron: Brussel, Archief van het kadaster, 1879/6.

35 jaar later, op 29 april 1879, schenkt zijn zoon Jan Franciscus Kenes opnieuw een stuk grond aan de kerkfabriek. Ditmaal voor de uitbreiding van het kerkhof waarop hij vrijwel meteen een nieuwe grafkelder laat optrekken (afb. 38)³². Gelijktijdig wordt de westelijke toegangsweg naar de kerk en het achterliggend kerkhof verbreed. Het kerkhof – dat zeker tot na het midden van de 20ste eeuw uit een grasveld met verspreide graven bestond – werd achteraan afgesloten door een fraai smeed- en gietijzeren hekwerk met funeraire symboliek dat op basis van stilistisch vergelijkingsmateriaal kan toegeschreven worden aan ijzergieterij Van Aerschot uit Herentals³³ (afb. 33-35). Tegen dit hekwerk werd het nieuwe, monumentale familiegraf opgetrokken. De enorme onderbouw bestaat uit een bakstenen tongewelfde constructie voorzien van 22 nissen en neemt ondergrondse zo'n 36m² in beslag. Het bovengrondse grafmonument verzinnebeeldt de berg Golgotha, de berg waar Christus werd gekruisigd, en is opgevat als een opvallende monumentale rotsformatie met hoog oprijzend stenen kruis. De vier ijzeren vuurpotten op de hoeken van het monument symboliseren het leven na de dood waarbij het goddelijk licht van de vuurpotten de dode naar het Hemelrijk begeleiden. Een symbool dat trouwens ook op het hekwerk aan de woning van de familie Kenes terug te vinden is (Binkomstraat 6-8).

8).

Naar verluidt werd het monumentale, 3 meter hoge stenen kruis waarvan slechts twee vage afbeeldingen bestaan, ca. 1950 getroffen door een blikseminslag en niet meer heropgericht³⁴. Mogelijks betrof het een kruis in betonrustiek zoals o.m. veelvuldig vervaardigd in de 19de-eeuw door de Brusselse firma Blaton-Aubert die ook vier tuinbeelden leverden voor het herenboerenparkje achter het herenhuis van de familie Kenes³⁵ (zie relict-fiche Binkomstraat 6-8).

Afb. 39-40. Detail van het grafmonument uit afb. 32. Daarnaast een pagina uit de catalogus van de Brusselse firma Blaton-Aubert (1888) met enkele voorbeelden van kruisen in betonrustiek - Bron: <https://www.mot.be>.

³² Idem, o.c.: het nieuwe familiegraf werd opgetrokken in 1880-1885 en Brussel, Archief van het kadaster, Tielt-Winge, mutatieschets 1879/6 en legger 223.

³³ Eenzelfde hekwerk is terug te vinden aan de Sint-Lambertuskerk in Neerharen (1878-1879). De pijlers met funeraire symboliek zijn ook te zien in het begijnhof van Herentals. Zie ook: COOLS J., *Funerair erfgoed van de Herentalse ijzergieterij van August Van Aerschot en zonen. Een verkenning*, in *Historisch Jaarboek van Herentals*, XVIII, 2008 (2009). Naar verluidt zijn er stukken van het afgebroken hekwerk terug te vinden aan de kapel in de Heibosstraat bij de familie Verbist-Trompet.

³⁴ HAP S., *De Brugse begraafplaats. Een stille getuige. Een doorgedreven archiefstudie*, dl. 1 tekst, onuitgegeven masterproef, Gent, 2077-2008, p. 34: Bij het takkenkruis worden de kruisarmen uitgewerkt als boomstammen waarbij het lijkt alsof de uitstekende takken werden afgesneden. Het eerste takkenkruis duikt pas op in 1872. Vanaf dan verschijnen ze op een gelijkmatige wijze tijdens de volgende jaren. Ze worden dus enkel toegepast in het laatste kwart van de 19de eeuw. Daarnaast zijn er ook nog een aantal varianten die meer sculpturaal zijn uitgewerkt. Ze worden voorzien van een krans, een verbroken ketting, een sluier, maas- of rankwerk, het Lam Gods of de evangelistensymbolen. Dergelijke kruisen zijn eerder uitzonderlijk.

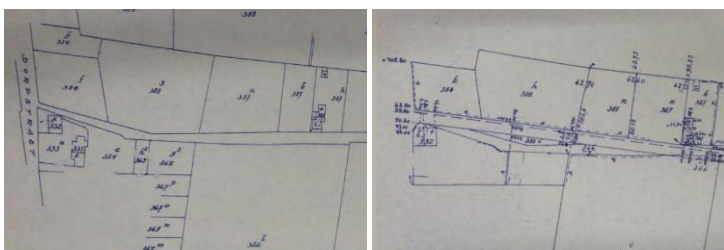
³⁵ <https://meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/geschiedenis/familie-kenes/>.

Afb. 41. De grafkruisen worden voorafgegaan door een aarden bedje – Bron: detail uit afb. 32.

Het kerkhof wordt een laatste keer uitgebreid met een ereperk voor de slachtoffers van de razzia op 1 en 11 augustus 1944 en voor alle burgerslachtoffers van Meensel gevallen tijdens WOII. Achteraan het kerkhof kocht de 'Parochiale werken der Dekenij van Lubbeek' op 24 augustus 1948 een perceel van Marie Elisabeth Geens-Verheyden³⁶. Naast de grafkelder van de familie Kenes werden twee doorgangen in het afsluitende hekwerk gemaakt om toegang te verlenen tot het met gras begroeide en door een draadafsluiting omzoomde perk waarin 54 uniforme grafkruisen rug aan rug geplaatst

werden. Negen rijen van zes graven vormen de laatste rustplaats van 49 gedeporteerde burgers, 4 burgerslachtoffers en 1 Canadese piloot. De grafkruisen uit similliteen staan op een hardstenen voet en liggen per rij in een grasperk waarbij ieder graf wordt vooraf gegaan door een aarden bedje. Elk kruis is voorzien van een portret op keramiek, naam, geboorte- en sterftedatum, sterfplaats en de Belgische vlag. Het graf van majoor-piloot Edward Blenkinsop heeft een Canadese vlag.

Afb. 42. Heraanleg Heibosstraat ca. 1963 – Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Tielt-Winge, mutatieschets 1964/23.

Als in het begin van de jaren 1960 de Heibosstraat wordt rechtgetrokken (afb. 42) maakt men van de vrijgekomen ruimte gebruik om vóór het kerkhof een ruime parking aan te leggen. Ter gelegenheid van de 20ste herdenkingsverjaardag van de razzia bouwt men voor het ereperk een kapel toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw van Smarten zoals de gedenksteen aangeeft: "DEZE KAPEL WERD GEBOUWD IN 1964 TWINTIG JAAR NA DE TRAGISCHE DAGEN DIE MEENSEL BELEEFDE". De bakstenen kapel met betonnen luifel is een ontwerp van architect Jos Stas (1930-2003), de piëta in terracotta is van de hand van K. Cammaer. Op 2 augustus 1964 vond de plechtige inhuldiging plaats. Het hoger gelegen ereperk, sindsdien ontsloten via aan het openbaar domein, krijgt samen met de kapel een nieuwe omgevingsaanleg. Het volledige terrein wordt bedekt met rode mijnsplit met uitzondering van de 54 graven die ingebed zijn in een perk van witte kiezels. Rond het perk worden een aantal bomen aangeplant en op de hoeken plaatste men de vier vuurpotten afkomstig van de grafkelder van de familie Kenes. De bank van Kambala-teak, een Congolese houtsoort, is ondertussen verdwenen en werd op 50ste verjaardagsherdenking op 7 augustus 1994 vervangen door een hardstenen sokkel waarop een urne met grond uit het concentratiekamp van Neuengamme. In 2016 werd de rode mijnsplit vervangen door witte en rode betonklinkers.

Afb. 43. De kapel, het erekerkhof en het kerkhof in het derde kwart van de 20ste eeuw – Bron: <https://meensel-kiezegem.be> en de laatste foto: Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, doos 6439.

³⁶ <https://meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/geschiedenis/oude-fotos/>: foto 162 en Brussel, Archief van het kadaster, Tielt-Winge, mutatieschets 1948/13 en legger 223.

3. INVENTARISATIE HUIDIGE TOESTAND EN TOESTANDSRAPPORT

3.1. De dorpskern³⁷

3.1.1. Straatbeeld

Het **straatdorp** bevindt zich op het **T-kruispunt** van de Heibos-, Binkom- en Wersbeekstraat waarbij de bebouwing van het beschermde dorpsgezicht zich concentreert aan het begin van de Binkomstraat. De betonnen straat met dito voetpaden wordt gekenmerkt door een **onregelmatige rooilijn** aan de **oneven zijde**, in tegenstelling tot de **even zijde** waar de woningen worden vooraf gegaan door **brede**, gekieselde **privatieve stoepen** met **gekasseide opritten en toegangspadjes**.

De dorpskern wordt beheerst door het merkwaardige slanke silhouet van de **Sint-Mattheüskerk**, één van de kleinste kerken van het Hageland. De kerk is ingeplant op de hoek van de Binkom- en Heibosstraat en wordt vooraf gegaan door de eenvoudige 19de-eeuwse **pastorie met ommuurde pastorietauin** waarbij de pastoriemuur de toegang tot de kerk accentueert. Achteraan de kerk strekt zich een bescheiden **kerkhof** uit met een afgescheiden **erekerkhof** voor de slachtoffers van WOII vergezeld van een modernistische **kapel** toegewijd aan OLV van Smarten.

De imposante, voormalige **burgemeesterswoning** met **aanhorigheden** (Binkomstraat 6-8) en **zijdelingse tuin** met **eenstijlige meidoomhaag** (*Crataegus monogyna*), is beeldbepalend gelegen tegenover de kerk en vormt door zijn **wit met groene beschildering** een visueel baken binnen het dorpsgezicht. Ook de voormalige **dorpsschool** (Wersbeekstraat 1) refereert nog aan zijn oorspronkelijk 19de-eeuws **empire-getint uitzicht**. Daarnaast bewaart het dorp een aantal belangrijke **lokale panden**, telkens opgetrokken in **twee bouwlagen**, die hun oorspronkelijk uitzicht vaak verloren door 20ste eeuwse verbouwingen zoals de pastorie (Binkomstraat 1) en het huidige 't **Boerenhof** (Binkomstraat 10-12) dat in oorsprong deel uitmaakte van de aanpalende burgemeesterswoning.

De percelen ten westen van de kerk werden vanaf de jaren 1960 systematisch bebouwd met vrijstaande ééngezinswoningen³⁸. Dit proces werd voltooid in 2001 toen het laatste perceel – aanleunend bij de kerksite en binnen de afbakening van het dorpsgezicht – bebouwd werd met een kinépraktijk. De woning met prakrijkruimte en fitness contrasteert qua vormgeving en materiaalgebruik sterk met de historische omgeving van de landelijk gelegen dorpskern en ontnemt door haar inplanting en de grote banner het zicht op de westgevel van het plattelandskerkje.

3.1.2. open ruimte versus bebouwing

De open ruimte in de Binkomstraat en de Heibosstraat is op de meeste plaatsen opgevuld met lintbebouwing. Binnen de afbakening van het dorpsgezicht bestaat de enige **open ruimte** uit de **voormalige sier- en nutstuinen** van de **19de-eeuwse burgemeesterswoning annex hoeve**. De **voormalige moestuin** ten oosten van de burgemeesterswoning is opgesplitst in een tuin en een akker, van de **privatieve stoep** gescheiden door een imposante **eenstijlige meidoomhaag** (*Crataegus monogyna*). De **voormalige sier-of lusttuin**, later omgevormd tot **(weide)boomgaard**, ten westen van de landgebouwen worden momenteel ingenomen door de voortuinen van nr. 10 en 12 en een geasfalteerde parking.

3.1.3. Het gebouwd erfgoed

De gebouwde relicten binnen het beschermde dorpsgezicht van Meensel werden een waardering toegekend na een inventarisatie-, evaluatie- en waarderingstraject uitgewerkt volgens de onderzoeksmethodologie beschreven in de "Handleiding Inventariseren van Bouwkundig Erfgoed³⁹".

³⁷ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

³⁸ Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1960/11.

³⁹ <https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/inventariseren-van-bouwkundig-erfgoed>.

In een eerste fase werd het volledige dorpsgezicht geïnventariseerd waarbij al het gebouwd erfgoed en zijn omgevingselementen op fiches werden genoteerd en gefotografeerd.

In een tweede fase werden de gebouwen onderworpen aan een evaluatie en geselecteerd op basis van de historische, architectuurhistorische, artistieke, industrieel-archeologische, volkskundige, wetenschappelijke en/of sociaal-culturele waarde. Die waarden werden afgewogen aan criteria zoals zeldzaamheid, representativiteit, authenticiteit, contextwaarde en ensemblewaarde. Dit resulteerde in vier categorieën van bouwkundig erfgoed waaraan een vaste beheersdoelstelling werd gekoppeld.

Bovenlokale waarde

- Objecten, ensembles of structuren met het statuut van beschermd monument of beschermenswaardig.
- *Beheersdoelstelling:* behoud is noodzakelijk omwille van de erfgoedwaarde van het relict zelf.

Lokale waarde

- Objecten, ensembles of structuren met een significante historische, architectuurhistorische, landschappelijke of archeologische waarde en van groot belang voor de structuur of betekenis van Meensel.
- *Beheersdoelstelling:* behoud is noodzakelijk omwille van de erfgoedwaarde van het relict zelf.

Ondersteunende waarde

- Objecten, ensembles of structuren met een gemiddelde historische, architectuurhistorische, landschappelijke of beeldbepalende waarde en van contextueel belang voor de structuur of betekenis van Meensel.
- *Beheersdoelstelling:* behoud is noodzakelijk omwille van de erfgoedwaarde van het straat- of dorpsbeeld.

Indifferente waarde

- Objecten, ensembles of structuren die van weinig belang zijn of zelfs storend voor de structuur of betekenis van Meensel.
- *Beheersdoelstelling:* behoud is niet noodzakelijk.

De beschrijvingen van de individuele panden en/of open ruimte zijn opgenomen in afzonderlijke relict fiches die terug te vinden zijn in hoofdstuk 10.

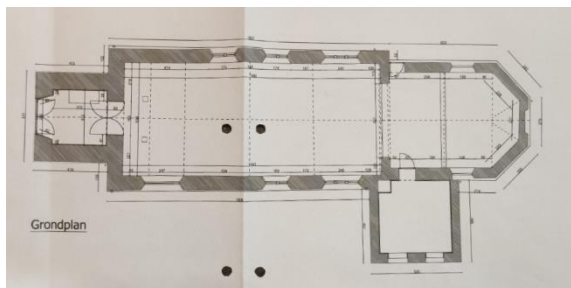
Elke relict fiche bevat:

- een inplantingsplannetje en administratieve gegevens
- een korte historiek met toevoeging van het bronnenmateriaal
- een beschrijving
- een evaluatie van de erfgoedwaarden
- een waardering
- specifieke beheersdoelstellingen

3.2. De Sint-Mattheüskerk⁴⁰

3.2.1. Exterieur

Grondplan, Architectenteam TL/RE-ST/AST 77, 2014 –
Bron: Archief Onroerend Erfgoed.

De overwegend **gotische plattelandskerk** is opgetrokken in **verankerde baksteen** met verwerking van **witte kalksteen** en **ijzerzandsteen** in de **plint** en de **vensteromlijstingen**, terwijl voor de afdekking van het **schip** eternietleien en voor het **koor** en de toren **natuurleien** werden gebruikt. De **plattegrond** toont een **vierkante westtoren** (1772), een **eenbeukig schip** van **drie traveeën** (ca. 1600) en een **lager, driezijdig afgesloten koor** (ca. 1500) met **aansluitende sacristie** aan de **zuidzijde** (1837).

De Sint-Mattheüskerk werd nog niet in detail bestudeerd zodat de diverse bouwfases slechts bij benadering kunnen worden gesitueerd.

Het **koor** wordt als oudste gedeelte meestal rond 1500 gedateerd. De **hoeken** van het **bakstenen volume** zijn verstevigd met **hoekblokken** terwijl in de **zuidwand** restanten van een **ouder ijzerzandstenen parement** zijn bewaard. De **natuurstenen plint** gaat schuil achter een later aangebracht bakstenen parement van opvallend groot formaat. De **afzaat** en een deel van de plint zijn gecementeerd. Het volume wordt afgelijnd door een **geprofileerde daklijst** in **Gobertange**. Het koor is aan de noord- en zuidzijde opengewerkt met een **spitsboogvenster** respectievelijk in een **onregelmatige negblokomlijsting** van **kalkzandsteen** en **ijzerzandsteen**. Het dichtgemetselde **absisvenster** toont een eenvoudige **gotische tracering**. Het koor wordt bekroond met een merkwaardig **ijzeren kruis** in 1713 aangekocht bij de Leuvense Zwartzusters.

Ook het **smalle, eenbeukige schip** (ca. 1600?) met **steil zadeldak** toont diverse **sporen** van een **oudere constructie**. In de **hoge plint** met gecementeerde **afzaat** is zowel **kalksteen**, **ijzerzandsteen** als **baksteen** verwerkt en dit volgens een **grillig patroon**. De **onderbouw** van de **westelijke muurpartijen** zijn opgetrokken in **Gobertangesteen** en de **zuidelijke zijgevel** vertoont sporen van een **dichtgemetselde deur**⁴¹. Opvallend is tevens de **asymmetrische** schikking van de **twee- en driedigige spitsboogvensters** met **laat-gotische tracering** - drie langs weerszijden - onderling verbonden met een **geprofileerde druiplijst**. **Hoekkettingen**, een reeks **steigergaten** en een **geprofileerde daklijst** in **Gobertange** belijnen het **schip** dat aan de **oostzijde** is afgewerkt met een **gedeeltelijke vrijstaande kopgevel**, voorzien van **top- en schouderstukken** en een **beluikt vierkant venstertje** met **druiplijst**. Tijdens restauratiewerken in het midden van de jaren 1990, waarbij de bakstenen voorzetplint aan de noordzijde werd verwijderd, werd de oorspronkelijke **rondboogvormige toegangsdeur met ijzer- en kalkzandstenen omlijsting**

⁴⁰ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

⁴¹ Bouwspoor mogelijk afkomstig van de eerste grafkelder van de familie Kenes in 1844 ingeplant in de oksel van het schip en de sacristie (zie ook p. 19).

blootgelegd. Erboven bevindt zich een fraaie **gotische nis** in **kalkzandsteen** waarin tot ca. 1964 het houten, **17de-eeuws beeld van Sint-Elooi** stond⁴². Een tweede **zijdelingse toegang** bevindt zich de **noordelijke zijgevel** van het koor.

De huidige toegang bevindt zich in de in 1772 opgetrokken **slanke westtoren**. De **bakstenen constructie** met **ingesnoerde spits** is voorzien van **hoekkettingen, gordellijsten, verticale lichtspelen, rondbogige galmgaten en steigergaten**. De toegang wordt geaccentueerd door een eenvoudige, **geprofileerde hardstenen rondboogpoort**, met **sluitsteen, imposten en neuten**, ingeschreven in een **rechthoekige omlijsting**. Het **halfronde boogveld** boven de **hardstenen tussendorpel** is vlak bepleisterd. De **houten vleugeldeur** dateert van ca. 1961.

Tegen de zuidwand van het koor bevindt zich tenslotte de nagenoeg **vierkante sacristie** met **tentdak** en **twee getraliede vensters** van 1837.”

⁴² https://meensel-kiezegem.be/wp-content/uploads/2016/05/kapel_st_elooi.pdf: Het beeld van Sint-Elooi of Heilige Eligius, datering tweede helft van de 17de eeuw, lindenhout, hoog 57 cm, werd in 1964 aangekocht door het stedelijk museum Vander Kelen-Mertens in Leuven (huidige M-museum) van mejuf. Henriëtte Pauwels, de toenmalige huishoudhulp van de pastoor.

3.2.2. Interieur

Het éénbeukige kerkje wordt vooraf gegaan door de **westtoren** die bestaat uit vijf bouwlagen gescheiden door **houten vloeren van brede planken**. Het **inkomportaal** bezit nog een **wit-zwarte natuurstenen tegelvloer** gelegd in diagonaal patroon en een **hardstenen wijwatervat** in de zuidelijke muur. De wandbekleding in kunststof, de ijzeren trap met houten treden en de glazen tussendeur werden aangebracht tijdens de renovatiewerken in het begin van de jaren 1960. De vernieuwde trap leidt naar de eerste verdieping van de toren waar de **blaasbalg** bewaard wordt. Een **rechthoekige opgeklapte deur** met origineel **hang- en sluitwerk** biedt toegang tot het **smalle doksaal** met het **18de-eeuwse orgel** (zie ook punt 5.2.4. Orgel). Verder leiden een eenvoudige **houten steektrap** en ijzeren brandtrappen naar de **klokkentoren** die **twee klokken** herbergt, hangende in een **ijzeren klokkenstoel**: de grote **Onze-Lieve-Vrouw van Smartenklok** van 1963 uit de gieterij Sergeys en een kleiner 19de-eeuws klokje van 1868 uit de gieterij Van Aerschot-Vandengheyn⁴³ (zie ook punt 3.2.5: Klokken).

Monumentenwacht, Bouwkundig inspectierapport, 22343/2017/B, p. 17.

⁴³ <https://meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/geschiedenis/kerk-meensel-geschiedenis/>: deel VII De klokken en TEUGELS J. en WAUTERS W., o.c.

De volledig bepleisterde en witgeschilderde **binnenruimte** met **hardstenen vloer** van 1857 wordt overkluisd door een **spits tongewelf** steunend op **schalken** voorzien van **kraagstenen**. In het **koor** zijn de **gewelfvlakken** versierd met **18de-eeuwse Lodewijk XV-motieven** en centraal een **voorstelling van de H. Geest**. De **vlak gestucte wanden** met lambrisering (cementvezel) worden geleed door **spitsboogvensters** ingevuld met groen-paarse glasramen geschonken door parochianen. Van noord naar zuid worden volgende families genoteerd: A. Willems-Cauwenberghs en M. Willmes-Pittonvils; Duerinckx-Janssens, Beddegenoots en Van Kerkhoeven; Etienne en Constant Stas; Nys-Morren en Stas -Nys; Craeninckx en Van Humbeek; J. Claes-Stas en H. Vandermeulen-Claes; Devroey-De Reze en Costersmans. Zowel de lambrisering als de glasramen dateren van ca. 1960. De voormalige zij-altaren werden in 1857 vervangen door **gepolychromeerde neogotische beeldnissen**, heden witgeschilderd.

De licht verhoogde **kooruimte** met vernieuwde marmeren vloer wordt gedomineerd door een **rood en zwart marmeren portiekaltaar** van 1663 dat in 1781 werd aangekocht van de Leuvense Sint-Michielskerk. Gelijktijdig met het vernieuwen van de vloer werd de **houten altaartafel** vervangen door een marmeren onderbouw met integratie van het **gesculpteerde houten front**.

Het **doksaal** rust op **twee houten pijlers** en heeft een eenvoudige **houten borstwering** aan weerszijde van het **rijkelijke uitgewerkte rococo orgelfront**. Het **orgel** dat minstens opklimt tot het midden van de 18de-eeuws is overvloedig gedecoreerd met **florale motieven**, **bloemenvazen** en een **trofee van muziekinstrumenten** als topstuk. Vooraan op de **borstwering** prijkt het vroeg 16de-eeuws **beeld van de Heilige Lodewijk**, koning van Frankrijk.

De **zuidelijke opgeklampte deur** in het koor leidt naar de **sacristie** (1837) die eveneens in het begin van de jaren 1960 gerenoveerd werd met onder meer een nieuwe tegelvloer, wandbekleding in kunststof en vernieuwde sacristiekasten. De ruimte is voorzien van een niet afgescheiden toilet en wasbak. De **houten, gepolychromeerde gekruisigde Christus** dateert van ca. 1750 en is mogelijk het kruis van de **calvarie** die zich eertijds op het kerkhof bevond.

De grote renovatiecampagne van de jaren 1960 onder leiding van pastoor A. Robert leidde tot een algemene versobering van het interieur. Zo werden niet enkel de neogotische interieurbeschildering en de beelden oversaasd met een bleek getinte verflaag, maar werd ook al het historische meubilair uit de kerk verwijderd. Enkel het **hoofdaltaar** en een **kerkmeestersbank** bleven gespaard. Momenteel herbergt de kerk nog volgende stukken:

- Het **hoofdaltaar**, opgericht in 1633 door Ludovicus de Pleine in de Sint-Michielskerk van Leuven waar het in 1781 aangekocht werd door de kerkfabriek van Meensel. Het barokke portiekaltaar is opgetrokken uit rode en zwarte marmer met van links naar rechts de beelden van Sint-Augustinus (17de eeuw?), Sint-Franciscus van Assisi (datum onbekend) en Sint-Gregorius (17de eeuw). Aan weerszijde van het tabernakel met een bronzen deurtje waarop de afbeelding van het Lam van de Apocalyps, bevinden zich de schenkingsopdrachten: "D.O M D. LVDOVICUS / DE PLEINE H.S.E./ ANTE ARAM. / QUAM PRO SINGULARI IN VEN SACRAMENT. / AFFECTV. / SUO AERE HAC NOBILIORI FORMA ERIGI / VOLVIT/ ET MISSAM HEBDOMADALEM AD HORAM / DIEBVS DOMINICIS CELEBRANDAM / FUNDAVIT / QUO NON CONTENTVS SVAE / PIETATIS IN DEVM / ARGVMENTO " EN "PAVPERVM CVRAM HABVAT / IN TERRIS / VT SIBI THESAVRVM ASSERERET / IN COELIS / QUAERE / EGENIS HVIVS PAROECIE D. MICHAELIS / QVADRAGINTA / PRIMATIS VERO PAROCIAE D. PETRI / VIGINTI QVINQVE / EXPOSITIVS INFANTIBVS / CENTVM QVINQVACINTA FLOR. ANNOVS / LEGAVIT/ OBIIT A° M. CIC. XXXIII"⁴⁴.
- **Twee neogotische nissen** van 1857 aan weerszijde van de triomfboog ter vervanging van de zijaltaren. De typische kleurrijke neogotische polychromie is overschilderd.
- Een **kerkmeesterbank** (19de eeuw?)
- **Twee biechtstoelen** gemaakt en geschonken door schrijnwerkers E. Lambrechts-Janssens, ca. 1960-1962.
- Een **koperen kruisweg** naar ontwerp van Frank Lateur, ca. 1960-1965
- Een **koperen doopvont**, ca. 1960-1965

⁴⁴ <https://meensel-kiezegem.be/2015/05/31/5-kerk-st-mattheues-het-interieur/>, p. 4 geeft de vertaling van het opschrift.

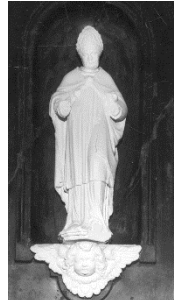

De kerk bevat nog wel een groot aantal waardevolle beelden die de "beeldenstorm" in de jaren 1960 overleefd hebben.

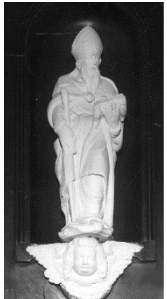

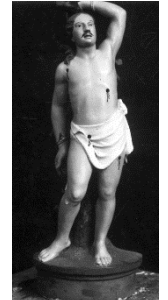

Detail uit afb. 17. Met uitzondering van de beelden in en naast het barokke altaar zijn de overige beelden gepolychromeerd. De vandaag verdwenen beelden uiterst links en het tweede van rechts stellen de Heilige Gerardus Majella (1726-1755) en de Heilige Jan Berghmans (1599-1621) voor, wiens relieken ook in de kerk bewaard worden. De beelden werden vermoedelijk aangekocht naar aanleiding van hun zaligverklaring (resp. 1893 en 1865) of heiligverklaring (resp. 1904 en 1885) – Bron foto: KIK.

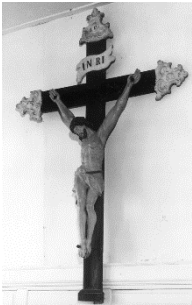

Detail uit afb. 18. Bemerkt van links naar rechts de gepolychromeerde gekruisigde Christus (nu triomfkruis) en de beelden van de Heilige Donatus, de Heilige Lodewijk aan het orgelfront en Sint-Sebastiaan – Bron foto: KIK.

Sint-Mattheüs (neogotische nis schip)			
2019	KIK 1977	KIK 1944	
			<p>ATELIER: MEESTER VAN SINT-MATTHEÛS (LEUVEN) DATERING: CA. 1500 MATERIAAL: EIKENHOUT AFWERKING: GEPOLYCHROMEERD HOOGTE: 101CM</p> <p>BIJZONDERHEDEN: REEDS WIT GESCHILDERD OP FOTO VAN 1944 (KIK). DE POLYCHROMIE WERD IN 1962 VRIJGELEGD</p>
Heilige Catharina van Alexandrië (neogotische nis schip)			
2019	KIK 1977	KIK 1944	
			<p>DATERING: CA. 1500 MATERIAAL: (LINDEN?)HOUT AFWERKING: GEPOLYCHROMEERD HOOGTE: 100CM</p>
Heilige Lodewijk, koning van Frankrijk (orgelfront)			
2019	KIK 1977	KIK 1944	
			<p>DATERING: CA. 1500 MATERIAAL: HOUT AFWERKING: GEPOLYCHROMEERD HOOGTE: 86CM</p>
Sint-Augustinus (kerkvader, altaar)			
2019	KIK 1977	KIK 1944 (detail)	
			<p>DATERING: 17DE EEUW? MATERIAAL: KALKSTEEN OF TERRACOTTA AFWERKING: WIT GESCHILDERD HOOGTE: 63CM</p> <p>BIJZONDERHEDEN: REEDS WIT GESCHILDERD OP FOTO VAN 1944 (KIK)</p>

Sint-Gregorius (kerkvader, altaar)			
2019	KIK 1977	KIK 1944 (detail)	
			<p>DATERING: 17DE EEUW?</p> <p>MATERIAAL: KALKSTEEN OF TERRACOTTA</p> <p>AFWERKING: WIT GESCHILDERD</p> <p>HOOGTE: 63CM</p> <p>BIJZONDERHEDEN: REEDS WIT GESCHILDERD OP FOTO VAN 1944 (KIK)</p>
Sint-Franciscus van Assisi (altaar)			
2019	KIK 1977	KIK 1944 (detail)	
			<p>DATERING: ONBEKEND</p> <p>MATERIAAL: (LOOF)HOUT</p> <p>AFWERKING: WIT GESCHILDERD</p> <p>HOOGTE: 60CM</p> <p>BIJZONDERHEDEN: REEDS WIT GESCHILDERD OP FOTO VAN 1944 (KIK)</p>
Sint-Sebastiaan (schip)			
2019	KIK 1977	KIK 1944	
	Niet gefotografeerd		<p>DATERING: CA. 1840</p> <p>MATERIAAL: TERRACOTTA</p> <p>AFWERKING: WIT GESCHILDERD</p> <p>HOOGTE: 96CM</p> <p>BIJZONDERHEDEN: AANGEKOCHT IN 1840 (JAARREKENING KERKFABRIEK). GEPOLYCHROMEERD OP DE FOTO VAN 1944 (KIK)</p>
Sint-Anthonius van Padua (schip)			
2019	KIK 1977	KIK 1944 (detail)	
	Niet gefotografeerd		<p>DATERING: 19DE EEUW</p> <p>MATERIAAL: PLAASTER</p> <p>AFWERKING: WIT GESCHILDERD</p> <p>BIJZONDERHEDEN: NEOGOTISCHE POLYCHROMIE OP DE FOTO VAN 1944 (KIK)</p>

Sint-Jozef met kind Jezus (schip)			
2019	KIK 1977	KIK 1944 (detail)	
	Niet gefotografeerd		DATERING: EIND 19 ^{DE} – BEGIN 20 ^{STE} EEUW MATERIAAL: PLAASTER AFWERKING: WIT GESCHILDERD BIJZONDERHEDEN: REEDS WIT GESCHILDERD OP FOTO VAN 1944 (KIK)
Sint-Donatus (schip)			
2019	KIK 1977	KIK 1944 (detail)	
	Niet gefotografeerd		DATERING: EIND 19 ^{DE} – BEGIN 20 ^{STE} EEUW MATERIAAL: AFWERKING: WIT GESCHILDERD BIJZONDERHEDEN: GEPOLYCHROMEERD OP FOTO VAN 1944 (KIK)
Sint-Elooi (schip)			
2019	KIK 1977	KIK 1944 (detail)	
	Niet gefotografeerd	Niet gefotografeerd	DATERING: BEGIN 20 ^{STE} EEUW (1907) MATERIAAL: PLAASTER AFWERKING: WIT GESCHILDERD HOOGTE: BIJZONDERHEDEN: HET BEELD WERD AANGEKOCHT OP 23 SEPTEMBER 1907
Heilige Theresia van Lisieux (schip)			
2019	KIK 1977	KIK 1944 (detail)	
	Niet gefotografeerd		DATERING: 20 ^{STE} EEUW MATERIAAL: PLAASTER AFWERKING: WIT GESCHILDERD BIJZONDERHEDEN: AANGEKOCHT IN 1928 VOOR 391 FRANK. GEPOLYCHROMEERD OP DE FOTO VAN 1944 (KIK)

Heilig Hart (koor)			
2019	KIK 1977	KIK 1944	
	Niet gefotografeerd	Niet gefotografeerd	DATERING: BEGIN 20 ^{STE} EEUW (?) MATERIAAL: PLAASTER AFWERKING: GEPOLYCHROMEERD
Onze-Lieve-Vrouw met kind Jezus (koor)			
2019	KIK 1977	KIK 1944	
	Niet gefotografeerd	Niet gefotografeerd	DATERING: BEGIN 20 ^{STE} EEUW (?) MATERIAAL: PLAASTER AFWERKING: GEPOLYCHROMEERD
gekruisigde Christus (sacristie)			
2019	KIK 1977	KIK 1944	
		Niet gefotografeerd	DATERING: CA. 1750 MATERIAAL: HOUT AFWERKING: GEPOLYCHROMEERD HOOGTE: 170CM BIJZONDERHEDEN: SACRISTIE. MOGELIJKS VOORHEEN HET CALVARIEKRUIS OP HET KERKHOF
Gekruisigde Christus (vieringskruis)			
2019	KIK 1977	KIK 1944	
	Niet gefotografeerd		DATERING: VERMOEDELIJK 19 ^{DE} EEUW MATERIAAL: PLAASTER AFWERKING: WIT GESCHILDERD BIJZONDERHEDEN: GEPOLYCHROMEERD OP DE FOTO VAN 1944 EN HANGENDE IN HET SCHIP (KIK). VERMOEDELIJK EEN MISSIEKRUIS DAT NU ALS VIERINGSKRUIS GEBRUIKT WORDT

3.2.3. Cultuuroederen

Roerende goederen die zich in een beschermd monument bevinden, kunnen deel uitmaken van de bescherming. Zij worden in de regelgeving cultuuroederen genoemd en kunnen aanspraak maken op een erfgoedpremie. Volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 zijn cultuuroederen:

*Roerende goederen die omwille van hun erfgoedwaarde van algemeen belang zijn, waarvan het samen voorkomen met het gebouw een bijzondere waarde heeft en die ofwel ontworpen zijn voor of vervaardigd met het beschermd goed ofwel gerelateerd zijn aan de functie van het beschermd goed en waarvoor historische verbondenheid met het beschermd goed aangetoond kan worden*⁴⁵.

Rechtsgrond voor de bescherming

De Sint-Mattheüskerk werd beschermd op 28 oktober 1999 omwille van de historische en de artistieke waarde, wat het mogelijk maakt 'alle' roerende goederen mee op te nemen in de bescherming. Er is sprake van een cultuuroed als het object met naam genoemd wordt in het beschermingsbesluit; of met naam genoemd in het inhoudelijk dossier of het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen; of als ze onroerend zijn door bestemming.

Voor roerende goederen die niet met naam vermeld worden in het beschermingsbesluit moet bijkomend nagegaan worden of ze beantwoorden aan de definitie van een cultuuroed én aan drie cumulatieve criteria: is er is een waardeversterkende band, heeft het samen voorkomen van het cultuuroed en het gebouw een bijzondere waarde en is er een historische verbondenheid met het monument.

De Sint-Mattheüskerk bezit een groot aantal waardevolle beelden die niet allemaal nominatief vermeld worden in het beschermingsbesluit maar ontegensprekelijk deel uit maken van de historische evolutie van het plattelandskerkje en de artistieke waarde ervan versterken. Voor die goederen worden de historische en de waardeversterkende band met de kerk aangetoond.

In bijlage 1 worden de onderstaande cultuuroederen in het interieur gesitueerd en van een foto voorzien.

1. **Heilige Catharina van Alexandrië**, gepolychromeerd (linden?)hout, ca. 1500, 100cm
(Vermeld in het beschermingsbesluit)
 - *Onroerend door ornamentele bestemming*
 - *Historische verbondenheid: het beeld bevond zich op het moment van de bescherming in de kerk*
 - *Waardeversterkende band: het kwaliteitsvolle middeleeuwse devotiebeeld maakt deel uit van de kunstige aankleding van de kerk en had zowel een devotieele als een decoratieve functie en versterkt bijgevolg de historische en artistieke waarde van de kerk*
 - *Het samen voorkomen heeft bijzondere waarde: devotieele waarde als altaarbeeld van het verdwenen Sint-Catharina-altaar*
2. **Sint-Mattheüs**, meester van Sint-Mattheüs (Leuven), gepolychromeerd eikenhout, ca. 1500, 101cm
(Vermeld in het beschermingsbesluit)
 - *Onroerend door ornamentele bestemming*
 - *Historische verbondenheid: het beeld bevond zich op het moment van de bescherming in de kerk*
 - *Waardeversterkende band: het kwaliteitsvolle middeleeuwse devotiebeeld maakt deel uit van de kunstige aankleding van de kerk en had zowel een devotieele als een decoratieve functie en versterkt bijgevolg de historische en artistieke waarde van de kerk*
 - *Het samen voorkomen heeft bijzondere waarde: devotieele waarde als patroonheilige van de kerk*

⁴⁵ Hiervoor dient stap 1b uit het stappenplan van het agentschap Onroerende Erfgoed gevolgd in de richtlijn *Cultuuroederen in monumenten. Richtlijn om te beoordelen of cultuuroederen deel uitmaken van de bescherming*. 21-12-2015, p. 3-4.

3. **Heilige Lodewijk, koning van Spanje**, gepolychromeerd hout, ca. 1500, 86cm
(Vermeld in het beschermingsbesluit)
 - *Onroerend door ornamentele bestemming*
 - *Historische verbondenheid: het beeld bevond zich op het moment van de bescherming in de kerk*
 - *Waardeversterkende band: het kwaliteitsvolle middeleeuwse devotiebeeld maakt deel uit van de kunstige aankleding van de kerk en had zowel een devotie als een decoratieve functie en versterkt bijgevolg de historische en artistieke waarde van de kerk*
 - *Het samen voorkomen heeft bijzondere waarde: het beeld staat op een sokkel geïntegreerd in het orgelfront en maakt deel uit van de heiligenverering; een cultus die van oudsher inherent is aan de katholieke godsdienst en een belangrijke rol speelt in zowel het liturgisch jaar (heiligenkalender) als de daarmee samenhangende erediensten. Indien het beeld van de sokkel gehaald wordt, ontstaat er een storende lacune en wordt de artistieke waarde van de kerk geschaad*
4. **Sint-Augustinus**, terracotta⁴⁶, vermoedelijk 17de eeuw, 63cm
 - *Onroerend door ornamentele bestemming*
 - *Historische verbondenheid: het beeld bevond zich op het moment van de bescherming in het hoofdaltaar van de kerk*
 - *Waardeversterkende band: het kwaliteitsvolle beeld van de kerkvader in terracotta maakt nog steeds deel uit van het hoofdaltaar van 1633 dat in 1781 door de kerkfabriek van Meensel werd aangekocht. Het altaar behoort tot de functionele en decoratieve uitrusting van het kerkgebouw en verstrekt bijgevolg de historische en artistieke waarde*
 - *Het samen voorkomen heeft bijzondere waarde: het altaar en zijn decoratieve uitrusting is noodzakelijk voor de uitoefening van de eredienst. Indien het beeld uit het altaar verwijderd wordt, ontstaat een storende lacune en wordt de artistieke waarde van de kerk geschaad*
5. **Sint-Gregorius**, terracotta⁴⁷, vermoedelijk 17de eeuw, 63cm
 - *Onroerend door ornamentele bestemming*
 - *Historische verbondenheid: het beeld bevond zich op het moment van de bescherming in het hoofdaltaar van de kerk*
 - *Waardeversterkende band: het kwaliteitsvolle beeld van de kerkvader in terracotta maakt nog steeds deel uit van het hoofdaltaar van 1633 dat in 1781 door de kerkfabriek van Meensel werd aangekocht. Het altaar behoort tot de functionele en decoratieve uitrusting van het kerkgebouw en verstrekt bijgevolg de historische en artistieke waarde*
 - *Het samen voorkomen heeft bijzondere waarde: het altaar en zijn decoratieve uitrusting is noodzakelijk voor de uitoefening van de eredienst. Indien het beeld uit het altaar verwijderd wordt, ontstaat een storende lacune en wordt de artistieke waarde van de kerk geschaad*
6. **Sint-Franciscus**, (loof)hout, datum onbekend, 60cm.
 - *Onroerend door ornamentele bestemming*
 - *Historische verbondenheid: het beeld bevond zich op het moment van de bescherming in het hoofdaltaar van de kerk*
 - *Waardeversterkende band: het kwaliteitsvolle houten beeld maakt nog steeds deel uit van het hoofdaltaar van 1633 dat in 1781 door de kerkfabriek van Meensel werd aangekocht. Het altaar behoort tot de functionele en decoratieve uitrusting van het kerkgebouw en verstrekt bijgevolg de historische en artistieke waarde*
 - *Het samen voorkomen heeft bijzondere waarde: het altaar en zijn decoratieve uitrusting is noodzakelijk voor de uitoefening van de eredienst. Indien het beeld uit het altaar verwijderd wordt, ontstaat een storende lacune en wordt de artistieke waarde van de kerk geschaad*

⁴⁶ Monumentenwacht, interieur-inspectierapport, 22343/2017/1, p. 31: spreekt van een kalkstenen beeld.

⁴⁷ Idem, o.c.

7. **Gekruisigde Christus**, gepolychromeerd hout, ca. 1750, 170 cm. (sacristie)
(Vermeld in het beschermingsbesluit)
 - *Onroerend door ornamentele bestemming*
 - *Historische verbondenheid: het beeld bevond zich op het moment van de bescherming in de kerk*
 - *Waardeversterkende band: de 18de-eeuwse gekruisigde Christus maakt traditioneel deel uit van de decoratieve aankleding van het kerkgebouw en versterkt als dusdanig de historische en artistieke waarde van het kerkgebouw*
 - *Het samen voorkomen heeft bijzondere waarde: de gekruisigde Christus – die de dood overwint en verlossing brengt voor alle mensen - is bij uitstek het symbool van de Katholiek kerk en maakt inherent deel uit van de cultus*
8. **Gekruisigde Christus** (trionfkruis), plaaster, vermoedelijk 19de eeuw
 - *Onroerend door ornamentele bestemming*
 - *Historische verbondenheid: het beeld bevond zich op het moment van de bescherming in de kerk*
 - *Waardeversterkende band: de voorheen gepolychromeerde gekruisigde Christus maakt traditioneel deel uit van de decoratieve aankleding van het kerkgebouw en versterkt als dusdanig de historische en artistieke waarde van het kerkgebouw*
 - *Het samen voorkomen heeft bijzondere waarde: de gekruisigde Christus – die de dood overwint en verlossing brengt voor alle mensen - is bij uitstek het symbool van de Katholiek kerk en maakt inherent deel uit van de cultus*

3.2.4. Orgel

Het **orgel** van de Sint-Mattheüskerk kent een bewogen geschiedenis en zou in oorsprong afkomstig zijn van de Onze-Lieve-Vrouw ten Poelkerk van Tienen. De oorspronkelijke orgelbouwer is niet gekend, maar in 1713 zou Carolus Dillens het orgel hermaken en in 1764 wordt Jan Nau betaald voor omvangrijke werken. In 1785 en 1843 verhuist het orgel respectievelijk naar de kerk van Sint-Joris-Winge en Meensel alwaar orgelbouwer Schretter een nieuw klavier installeerde en de blaasbalg herstelde. In 1857 wordt het orgel deels omgebouwd door de Tiense orgelbouwer P.A. Van Dinter. Een eeuw later plaatst de firma G. Dhondt een elektrische motor ter vervanging van de blaasbalg. In 1975, 1982 en 1986 vonden onderhouds- en herstellingswerken plaats door de firma Pels-D'Hondt uit Herselt waarbij o.m. enkele toetsen werden vernieuwd.

Technische gegevens⁴⁸

Dispositie

Registeropstelling zoals aan klaviatuur

- Prestant 4
- Cornet
- Bourdon
- Flûte travers
- Montre
- Doublette
- Trompet bas
- Trompet sup
- Fourniture

manuaalomvang : C - f³

pedaalomvang : C - a⁰

Klaviatuur

- in origine ingebouwd aan de achterzijde, door Van Dinter naar de zijkant verplaatst
- eiken klavier; de toetsen werden iets uitgelengd; het toetsbeleg is nieuw (Pels)
- het pedaal is recenter (eind 19de - begin 20ste eeuw)

Pijpwerk

Front

- loden pijpen; gotische labiumvorm
- waren in origine belegd met tinfoolie, thans beschilderd met aluminiumbronsverf
- er staan tevens 8 valse pijpen (grenen) in het front

Binnenpijpwerk

- Prestant 4 : deels in het front, met overlengte; met behulp van boluslijm gesoldeerd
- Cornet : 5 r.; de oude cornetbankjes telden 24 cancellen, door Van Dinter werden ze uitgebreid met 2 + 3 cancellen
- Bourdon 8 : 6 houten pijpen in de bas, waaronder enkele eventueel van Van Dinter; de metalen pijpen zijn zwaar van constructie en uit gewalst metaal; met krijtlijm gesoldeerd; inscripties uit begin 18de e.; in het hoogste octaaf is er open pijpwerk toegevoegd, afkomstig uit een ander register (zelfde factuur als het ander oud pijpwerk)
- Fluit 4 : volledig gedekt; de uitbreiding geschiedde eveneens met oud pijpwerk (open)
- Montre : discant; Van Dinter; met expressions (origineel); lage opsmeden
- Doublette 2 : oud pijpwerk
- Trompet B + D : Van Dinter; hoog loodgehalte; enkele van de grootste bekers hebben een versteviging in zink; kelen in Duitse trant; de beledering op de tongen is reeds vernieuwd
- Fourniture : 3 r.; pijpwerk met krijtlijm gesoldeerd; nog gebaseerd op een oude fourniture waarvan de samenstelling iets gewijzigd werd; van het 2de koor zijn 9 pijpen verdwenen

Windladen

- wellicht een oudere lade; de ventielkas is echter beslist van Van Dinter
- ventielen in zachte houtsoort; zitten achteraan in een stift
- er zijn geen lederpulpeten, wel een ledermoer waar de schalmdraad rechtstreeks doorheen loopt (typisch voor Van Dinter)

Tractuur

- liggend wellenraam met grenen wellen; ook de dokken zijn in een zachtere houtsoort; eiken abstracten
- het pedaalwellenbord is in grenenhout, echter voorzien van eiken wellen

Windvoorziening

- magazijnbalg in de toren opgesteld
- kleine compressiebalg in de voet van de kast

⁴⁸ De gegevens werden overgenomen uit de orgelfiche van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

3.2.5. Klokken

De toren bevat twee klokken⁴⁹:

1. Klok van Onze-Lieve-Vrouw van Smarten

Deze klok van de firma Sergeys verving de grote Sint-Mattheüsklok van de firma Van Aerschot die in 1943 werd opgeëist. De wijding van de nieuwe grote klok vond plaats in 1963 in het bijzijn van toenmalig burgemeester Prosper Janssens en de meter en peter van de klok, respectievelijk Delphine Janssens en Alfons Craeninckx.

François Sergeys (1896-1982) was een bijzonder bedrijvig gieter in Leuven. Hij maakte gedurende zijn leven zo'n kleine duizend klokken, waarvan er heel wat de Tweede Wereldoorlog hebben overleefd. Zijn zoon Jacques nam in 1970 de gieterij over. Jacques Sergeys was de laatste klokkengieter in België toen hij op 17 november 1980 het bedrijf verkocht aan Clock-O-Matic in Herent.

Op de schouder van de klok staat tussen twee gietringen het volgende opschrift: "MEENSEL AAN ZIJN SLACHTOFFERS OORLOG 1940 – 1945 GEGOTEN DOOR FR EN J SERGEYS LEUVEN IN HET JAAR 1963"; wat gevolgd wordt door een sierband met moerbeibladeren. De sierband vermeldt ook de toewijding van de klok: "O L V VAN SMARTEN". Tussen twee paar dubbele gietringen staan dan de namen van de weldoeners: "METER D JANSSENS BURG PR JANSSENS PETER A CRAENINCKX PASTOORA ROBERT". De gekruisigde Christus op de flank is een afbeelding die vaak voorkomt op klokken uit de Sergeysgieterij.

Technische gegevens

KLOK	gieterij	hoogte	diameter	dikte	jaar	toon
OLVrouw	F & J Sergeys	72cm	98cm	6,9cm	1963	A

2. Kleine klok

De schouder van de 19de-eeuwse klok is uitgewerkt met bloemenguirlandes die worden afgewisseld met maskers. Op de flanken bevinden zich de gracieuze afbeeldingen van O.L.Vrouw met kind, de H. Laurentius, de H. Mattheüs en een heilige met zwaard, vermoedelijk de H. Paulus. Onder de afbeelding van de H. Mattheüs staat volgende tekst verdeeld over zes lijnen: "GUILIELMUS PULINCKX 34 JAREN PASTOOR / PETER EDUARDUS KENES BURGEMEESTER / METER CHARLOTTE VERHEYDEN WEDUWE / A.L.J. VANAERSCHODT MAJOR / SUCCESSOR A.L. VANDENGHEYN ME FUDIT / MEENSEL 1868".

Technische gegevens

KLOK	gieterij	hoogte	diameter	dikte	jaar	toon
	ALJ Van Aerschodt	66cm	87cm	6,7cm	1868	BES

⁴⁹ De tekst en afbeeldingen werden overgenomen uit de klokkenfiche "Sint-Mattheüs, Meensel" van 17 mei 2019 die deel uitmaakt van de inventaris van het klokkenpatrimonium van Tielt-Winge opgemaakt in 2019 door TEUGELS J. en WAUTERS W.

3.3. Het kerkhof⁵⁰

3.3.1. Algemene beschrijving

Het kerkhof van Meensel is nog steeds in gebruik. Het bevindt zich ten zuiden van de kerk en is toegankelijk via de deels gebetonneerde en geklinkerde **westelijke toegangsweg** naar de kerk, een later toegevoegd oostelijk toegangspad bezijden de pastorietaan en via het ereperk aan de achterzijde. Het trapeziumvormige kerkhof is aan de westzijde omsloten door een draadafsluiting en aan de oost- en zuidzijde door een beukenhaag en nagenoeg volledig bedekt met grijze kiezels waartussen een padenstructuur van betonklinkers. De loodrecht op de kerk georiënteerde grafrijen monden aan de achterzijde uit op het monumentale **grafmonument van de familie Kenes** waarachter het **erekerkhof** zich uitstrekt. De veelvuldige verhardingen en de totale afwezigheid van structurele groenelementen verlenen het geheel een grijze, troosteloze aanblik.

Met uitzondering van de **twee familiegraven** voor de **families Kenes en Janssens**, beiden opgericht in de tweede helft van de 19de eeuw, gaan de oudste graven op het kerkhof slechts terug tot het begin van de 20ste eeuw. Het merendeel van de graven is echter jonger waardoor het algemene beeld van het kerkhof bepaald wordt door hedendaagse granieten stèles die slechts sporadisch worden afgewisseld met **oudere hardstenen** en witmarmere stèles en **gietijzeren en houten kruisen**. Typisch voor de streek, en een traditie die tot op vandaag sterk doorleeft, is het inbedden van de graven in **“tuintjes” afgeboord door betonnen boordstenen**; de beplanting heeft evenwel plaats geruimd voor een invulling van kiezelsteentjes.

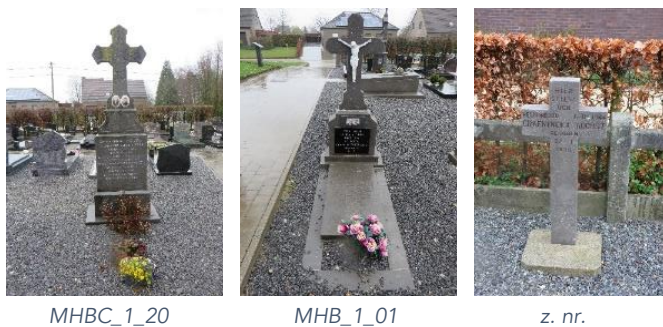
Het best bewaarde **grafmonument** is dat van de **familie Janssens**, opgericht in 1867⁵¹ (MHBC_6_01). Het wordt gevormd door een **hardstenen neogotisch aediculum** op een **hoge sokkel** en is ingeplant aan de **achterzijde van een rechthoekig perk** dat is afgezoomd door **hardstenen boordstenen** en **vier hardstenen hoekpijlers** die voorheen verbonden waren door een **ijzeren ketting**. Het perk is bedekt met grijze kiezels.

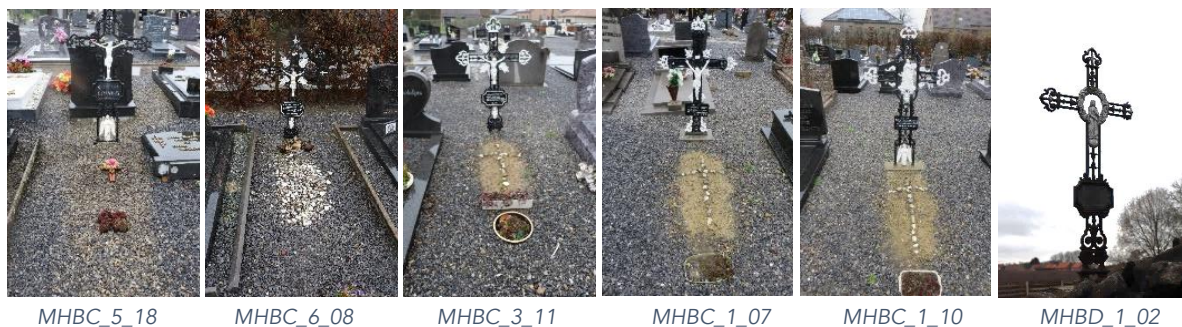
Het meest opmerkelijke grafmonument is echter de **grafkelder** van de **burgemeestersfamilie Kenes-Heps** van 1879, beeldbepalend ingeplant aan de **achterzijde van het kerkhof** (MHBD_1_01). Vandaag rest van het eertijds hoog oprijzende monument, dat de berg Golgotha met het kruis van Christus voorstelde, slechts een **monumentale rotsformatie** waarop nu een enigszins disproportioneel **gietijzeren kruis** staat. De **getoogde opening** biedt toegang tot de bakstenen **tongewelfde grafkelder** die bestaat uit **22 deels dichtgemetselde nissen** en **drie hardstenen zerken** ingewerkt in de vloer die afkomstig zijn van het eerste familiegraf dat in 1844 werd opgericht door Henricus Kenes in de hoek van de kerk en de zuidelijke sacristie (cf. hoofdstuk 2.4.). De **vier vuurpotten** die oorspronkelijk de vier hoeken van het monument accentueerden, zijn terug te vinden op het erekerkhof. De grafkelder werd in 1998 gerenoveerd en de rotsformatie geconsolideerd.

⁵⁰ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

⁵¹ Meer informatie over de familie en de opschriften op het grafmonument is te vinden op de website: <https://meensel-kiezegem.be/wp-content/uploads/2015/10/mkt212.pdf>

Hoewel de meeste oude graven werden verwijderd, herbergt het kerkhof nog een aantal opmerkelijke waardevolle **hardstenen en gietijzeren kruisen**. Het **hardstenen Keltisch grafkruis met klimopraken en fotokeramiek** van de familie Stas- Vanschoubroeck dateert van 1908 (MHBC_1_20), het **grafkruis** van de familie Loddewijckx – Pens gedecoreerd met verschillende **applicatie** zoals een **gekruisigde Christus in porselein, fotokeramiek** (vernieuwd?) en een **opschriftplaat in marbriet** dateert van 1949 (MHB_1_01). Het eenvoudige **hardstenen kruis** van oorlogsslachtoffer August Craeninckx (zonder nummer) bevindt zich aan de westelijke toegangsweg tegenover het westportaal.

Het kerkhof bewaart ook nog een **zevental** zeldzaam geworden **gietijzeren kruisen**, wat best een groot aantal is voor een klein plattelandskerkhofje dat nog in gebruik is. Eén kruis is hergebruikt bovenop het **grafmonument** van de **familie Kenes** (MHBD_1_01); van de zes andere, waarvan de gekende sterfdata lopen van 1934 tot 1952, behoren er vier toe aan de familie Vuerinckx-Loret. Opvallend bij deze familie is het doorlevende gebruik van **aarden bedjes** versierd met een **kruis in kiezelsteentjes** dat meestal rond Allerheiligen opnieuw wordt aangelegd. Er zijn zes verschillende types van kruisen die een mooie staalkaart bieden van de gehanteerde christelijke en funeraire symboliek. De beide grafkruisen van het echtpaar Raymond Vuerinckx – Maria Theresia Loret, bij hem uitgewerkt met een Heilig-Hart van Jezus en op de voet een kelk met hostie geflankeerd door de apostelen Petrus en Paulus (MHBC_5_25) en bij haar met de Maagd Maria geflankeerd door engelen en op de voet de aartsengel Gabriël (MHBC_1_10), zijn terug te vinden in de catalogus van Hourant onder het type IIA2b en IID2a⁵². De overige exemplaren tonen een gekruisigde Christus (MHBC_1_07, HBC_3_11, MHBC_5_18 en MHBC_6_08) en het Heilig-Hart van Maria (MHBD_1_01).

MHBC_5_25

Het merendeel van de geselecteerde graven bestaan echter uit **hardstenen zerken met een stèle**, soms gelegen in een **"tuintje"** en versierd met **applicaties** in **porselein** (8), **brons** (2), **fotokeramiek** (16) en **opschriftplaten** en **decoratieve elementen** in **zwarte marbriet** (10) of **witte marmer** (4). Voorts zijn nog twee graftekens te vermelden die stilistisch en materiaal-technisch typerend zijn voor hun ontstaansperiode: een goed bewaard **bichroom granito**

⁵² HOURANT R., *La Fonte en Wallonie. Les Croix de nos Aïeux (Héritages de Wallonie)*, Luik, 1992.

graf met stèle van 1952 gedecoreerd met applicaties in porselein en zwarte marbriet (MHBB_1_15) en het met mozaïeksteentjes beklede graf van 1963 voorzien van fotokeramiek en eveneens van een opschriftplaat in zwarte marbriet (MHBB_2_13).

MHBB_1_18

MHBB_2_04

MHBC_1_02

MHBC_3_06

MHBB_4_05

MHBC_1_02

De **kindergraven** hebben geen afzonderlijke plaats op het kerkhof. De grafjes liggen verspreid over het kerkhof en zijn typologisch, stilistisch en materiaaltechnisch miniatuurversies van de graven voor volwassenen. Het oudste graf dateert van 1943, het jongste van 1978. Het gaat hoofdzakelijk om **hardstenen zerken en stèles** gedecoreerd met **fotokeramiek** en **opschriftplaatjes in witte marmer** of **zwarte marbriet** (MHBB_1_18, MHBB_2_04 en MHBC_3_06). Eén grafje is getooid met een broos **engeltje in porselein** (MHBC_1_02). Afwijkend hiervan maar stijltypisch voor het derde kwart van de 20ste eeuw is het kindergraf van 1971 afgewerkt met **witte mozaïeksteentjes**, **fotokeramiek** en een **opschriftplaat in zwarte marbriet** (MHBB_4_05).

Een bijzonder punt van aandacht zijn de schaars bewaarde **grafgiften in faience**. Dit kleurrijk geglazuurd aardewerk komt in Meensel hoofdzakelijk voor in **kruisvorm** en als **bloemenguirlande**. Bijzonder mooi zijn het **kruisje** en de **bloemenkrans** (enig exemplaar), geschilderd in zachte pasteltinten op het kindergrafje van Willy Trompet (MHBC_1_02).

Het deels omhaagde **ereperk** voor de burgerslachtoffers van de razzia in 1944 achteraan het kerkhof, is opgevat als een **afzonderlijke entiteit** en wordt aan de straatzijde voorafgegaan door een opengewerkte, **modernistische kapel** opgetrokken in **baksteen** en **beton** en toegewijd aan O.L.Vrouw van Smarten, in 1964 gebouwd naar ontwerp van architect Jos Stas (1930-2003). De kapel heeft een vernieuwde natuurstenen vloer waarbij de omgekeerde rode driehoek met de letter B van België verwijst naar het symbool van politieke gevangenen en is sober ingericht met een witgeschilderd **terracotta piëta** van beeldhouwer K. Cammaer geflankeerd door **ijzeren kaarsenhouders**, enkele **bakstenen kruisjes** en een **gedenkplaat** met het opschrift "DEZE KAPEL WERD GEBOUWD IN 1964 TWINTIG JAAR NA DE TRAGISCHE DAGEN DIE MEENSEL BELEEFDE". De hardstenen sokkel met urne bevat grond uit het concentratiekamp van Neuengamme en werd in 1994 in de kapel geplaatst.

Met uitzondering van de **54 identieke grafkruisen** in **similisteen** op een **hardstenen voet** die ingebed zijn in perken van witte kiezelsteentjes, is zowel het ereperk als de omgeving van de kapel volledig verhard met betonklinkers

waarbij het niveauverschil wordt opgevangen door een gecementeerd muurtje met harstenen dekstenen en hellende vlakken. De hoeken van het ereperk zijn gemarkeerd door de **vier ijzeren vuurpotten** afkomstig van de grafkelder van de familie Kenes. Het monument in similisteen achteraan het ereperk herdenkt de gedeporteerde burgers die levend terugkeerden. Zowel de **54 identieke grafkruisen** als het herdenkingsmonument zijn voorzien van **fotokeramiek**.

De harstenen gedenksteen aan de noordzijde van het erekerkhof dateert van 1984.

3.3.2. Inventarisatie erfgoedwaardige graftekens

In functie van een waardering per grafteken en het uitbouwen van een beheersvisie voor het kerkhof, werd een inventarisatie- en waarderingstraject uitgewerkt volgens de onderzoeksmethodologie beschreven in het 'Draaiboek voor inventarisatie, beheer en herwaardering van plattelandskerkhoven in Vlaams-Brabant'⁵³.

In een eerste fase werd een inventarisatie uitgevoerd van alle graftekens op het kerkhof waarbij elk grafteken werd gefotografeerd.

In een tweede fase werden de graftekens onderworpen aan een evaluatie en geselecteerd op basis van de historische, artistieke en volkskundige waarde. Die waarden werden afgewogen aan criteria zoals zeldzaamheid, representativiteit, authenticiteit, contextwaarde en ensemblewaarde. De weerhouden waardevolle graftekens werden ingedeeld in vijf categorieën waaraan een vaste beheersdoelstelling werd gekoppeld (zie 5.4.2.).

bovenlokaal belang

- Graftekens met een zeer hoge erfgoedwaarde die zich qua typologie, materiaal, stijl, concept of omwille van het belang van de overledene onderscheiden van de vele graftekens in Vlaanderen en om die reden een bijzondere vorm van bescherming verdienen binnen de context van Vlaamse kerkhoven of begraafplaatsen.

⁵³ HAVERMANS A. e.a., *Draaiboek voor inventarisatie, beheer en herwaardering van plattelandskerkhoven in Vlaams-Brabant*, Leuven, 2014.

Lokaal belang

- Graftekens met een hoge erfgoedwaarde omwille van hun artistieke of kunsthistorische kwaliteiten of omdat het graftekens zijn van personen die iets voor de gemeente of de kerkgemeenschap betekend hebben, zoals burgemeesters, pastoors, mecenasen, oorlogsslachtoffers, oud-strijders, etc.

Ondersteunende waarde

- Graftekens met een gemiddelde erfgoedwaarde die door hun aanwezigheid de erfgoedwaarde van het kerkhof en/of van de lokale en bovenlokale graftekens ondersteunen of versterken. Binnen de groep van beeldbepalende graftekens kan het gaan om personen die iets voor de gemeente of de kerkgemeenschap betekend hebben, om individuele graftekens die op strategische plaatsen staan - bijvoorbeeld op een hoofdas of op de hoeken van grafrijen of wandelpaden -, of om graftekens die in groep staan en zo samen één geheel vormen, bijvoorbeeld in kinderperken of ereperken voor militaire of burgerlijke oorlogsslachtoffers. Maar ook individuele graftekens die typologisch of materiaal-technisch interessant zijn - omdat ze zeldzaam zijn of net veel voorkomen en daardoor het beeld van het kerkhof bepalen - ondersteunen de ensemblewaarde van het kerkhof en maken het kerkhof tot een homogeen geheel. De groep van de graftekens met ondersteunende waarde zal vooral gevormd worden door de graftekens die aan het kerkhof haar typische uitzicht verlenen.

Begeleidende waarde

- Graftekens met een matige erfgoedwaarde die door hun aanwezigheid de herkenbaarheid van het kerkhof als dusdanig versterken. Deze graftekens hebben in mindere mate een individuele, intrinsieke erfgoedwaarde maar zijn belangrijk voor de identiteit of contextwaarde van het kerkhof: ze maken een kerkhof herkenbaar als kerkhof en getuigen van bepaalde gebruiken, voor het kerkhof typische materialen (hier blauwe hardsteen) of een kenmerkende graftekentypologie.

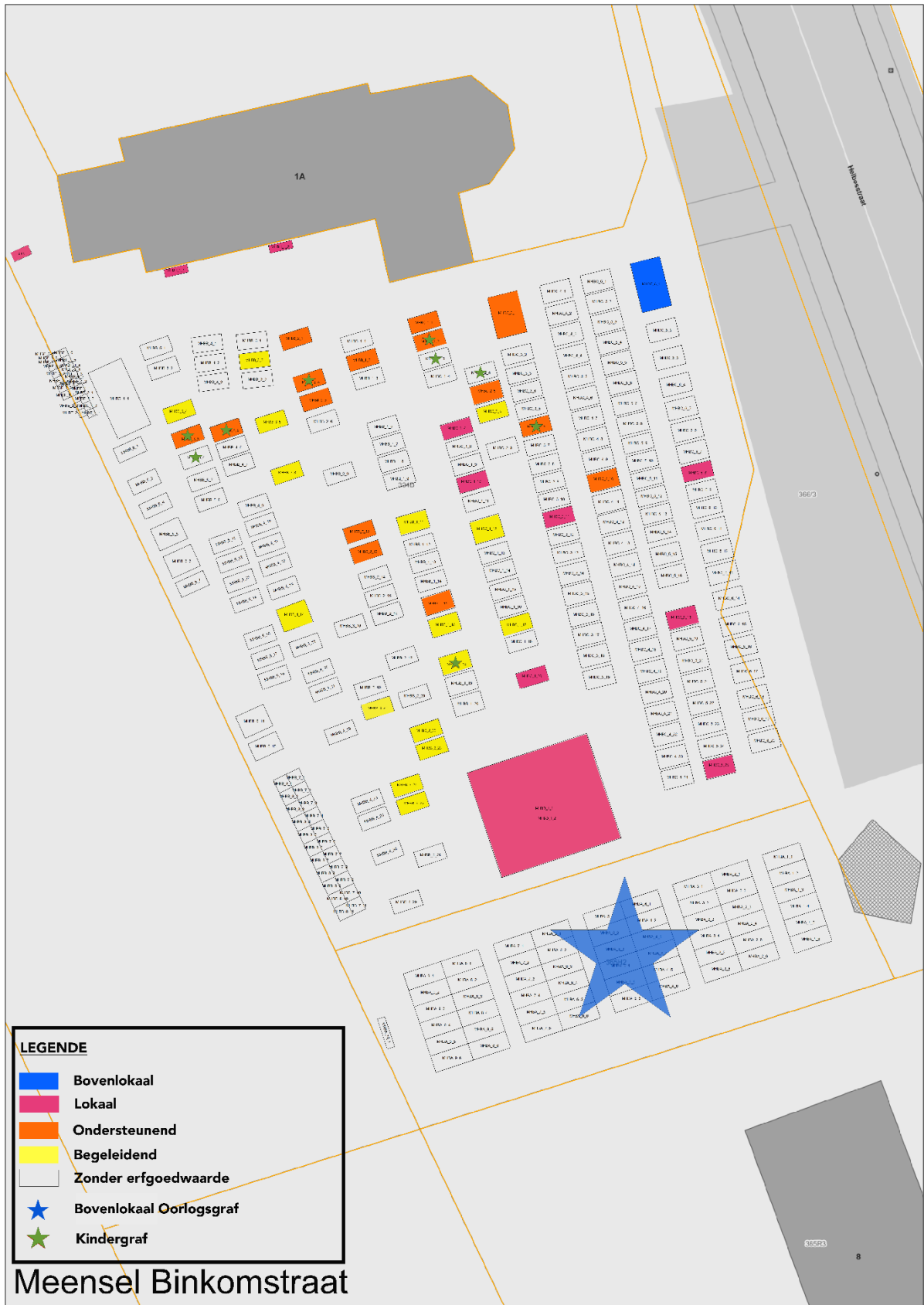
Zonder waardebeoordeling

- Graven en graftekens zonder waardebeoordeling (indifferent) hebben geen erfgoedwaarde. Het gaat hier over zeer recente graftekens - daterend vanaf het laatste kwart van de 20ste eeuw - die uitgewerkt zijn in een streekvreemd materiaal, doorgaans gepolijste marmer of graniet. Hoewel ze in Vlaanderen op begraafplaatsen in zeer grote getalen voorkomen en binnen afzienbare tijd een exponent zullen zijn van een bepaalde stijl en periode, vormen ze op het historische kerkhof een stijlbreuk met de graftekens die als typerend en historisch ervaren worden.

De resultaten van de erfgoed-evaluatie werden verwerkt in een waarderingskaart⁵⁴ en een beperkte bijhorende lijst met weergave van het grafnummer, de naam van de overledene, het sterfjaar, de waardering en een beknopte beschrijving van het grafteken. (Zie hieronder) Sommige graven zijn als ZEN-erfgoed weerhouden (zie 5.4.3. en bijlage 2).

De foto's van de erfgoedwaardige graftekens, bijzondere details en een uitgebreide excellijst zullen op een CD-rom in bijlage gevoegd worden. De uitgebreide excellijst bevat onder meer de bijkomende kolommen met uitvoerder, materiaal, graftype, categorie, funeraire symboliek, applicaties, ... die de gemeente toelaten op een snelle en gemakkelijke manier de noodzakelijke gegevens te sorteren.

⁵⁴ Het grafische plan met de weergave van de individuele graven en de bijhorende nummering werd opgemaakt door Interleuven in 2018-2019.

Uitvergroot plan in bijlage 2.

Noot:

- 's.d.' staat voor 'zonder datum'. Dit kan zowel betekenen dat het grafteken niet gedateerd is als dat de datum niet (meer) leesbaar is;
- 's.n.' staat voor 'zonder naam'. Dit kan zowel betekenen dat op het grafteken geen naam staat als dat de naam niet (meer) leesbaar is;
- als sterfjaar voor een familiegraf geldt het jaar van overlijden van de eerst overledene;
- de grafnummers corresponderen met de gelijknamige foto's op de CD-rom als bijlage;
- voor de verklaring van de termen in de kolom 'waardering': zie 'hoofdstuk 5: Beheersdoelstellingen' van dit beheersplan.

Grafnr.	Naam	Sterfjaar	Waardering	Beschrijving
MHBA_1_01 tot MHBA_9_06	Erekerkhof	/	Bovenlokaal	56 uniforme oorlogsgraven in witte similisteen op een hardstenen voet, met fotokeramiek
MHBB_1_02	Costermans-Alen	1954	Ondersteunend	Hardstenen stèle met afgeronde hoeken en hardstenen kruis waarop een bronzen Christushoofd. Hardstenen grafzerk
MHBB_1_11	Trompet-Vander Velpen	/	Begeleidend	Hardstenen spiegelboogvormige stèle met fotokeramiek en porseleinen Christushoofd. Eenvoudige rechthoekige hardstenen grafzerk
MHBB_1_15	Sidonie Vanroelen	1959	Ondersteunend	Bichrome granito stèle met kruis en porseleinen Christushoofd op gelijkaardige grafzerk
MHBB_1_16	Prosper Van Goidshoven en Evelina Willems	1959	Begeleidend	Hardstenen puntvormige stèle tussen rechtstanden met opschriftplaat in marbriet op. Hardstenen grafzerk met later toegevoegde grafplaat van gepolijst graniet; porseleinen handen
MHBB_1_18	Arletta Devos	19--	Begeleidend	Kindergraf uitgewerkt als een hardstenen rechthoekige stèle tussen rechtstanden op een grafzerk, ingebed in een gekiezd "tuintje met betonnen boordstenen
MHBB_2_01	Van Kerkhoven-Stas en Beddegenoots-Van Kerkhoven	1960	Ondersteunend	Hardstenen sarcofaag met later toegevoegde granieten grafplaat
MHBB_2_04	Louis Vangramberen	1961	Ondersteunend	Kindergraf uitgewerkt als een hardstenen getrapte stèle tussen rechtstanden met fotokeramiek en een opschriftplaat in marbriet. Hardstenen grafzerk
MHBB_2_05	Vuchelen – Van Goidsenoven	1961	Ondersteunend	Hardstenen rondboogvormige stèle met art-deco rozenband op een hardstenen grafzerk met asume
MHBB_2_12	Mathilde Schotsmans	1963	Ondersteunend	Harsteden boogvormige stèle met spiegelboogvormige uitsparing, fotokeramiek en porseleinen christushoofd. Hardstenen grafzerk met asurn
MHBB_2_13	Mathilde Christiaens	1963	Ondersteunend	Met mozaïek bekleedde stèle en grafzerk; kruis in mozaïek, fotokeramiek en opschriftplaat in marbriet
MHBB_2_22	Frans Coeckelberghs	1968	Begeleidend	Hardstenen stèle met kruis op voetstuk met rozensymboliek en fotokeramiek. Hardstenen grafzerk. Identiek aan naastliggend graf van echtgenote.
MHBB_2_23	Ermelindis Coeckelberghs	1974	Begeleidend	Hardstenen stèle met kruis op voetstuk met rozensymboliek en fotokeramiek. Hardstenen grafzerk. Identiek aan naastliggend graf van echtgenoot.
MHBB_3_02	M. Coeckelberghs	1967	Begeleidend	Sobere hardstenen stèle met afgeschuinde hoek op dito grafzerk

MHBB_3_05	Edmond Cauwberghs	1967	Begeleidend	Hardstenen stèle met koperen kruis en fotokeramiek op dito grafzerk
MHBB_3_08	Nijs-Morren	1968	Begeleidend	Tweeledige hardstenen stèle met kruisopleg op hardstenen grafzerk
MHBB_3_20	Vandegaer- Dereze	1968	Begeleidend	Hardstenen trapeziumvormige stèle met granieten kruis, grafzerk met later toegevoegde gepolijste granieten grafplaat. Losstaande fotokeramiek
MHBB_3_24	Stas-Trompet	1969	Begeleidend	Tweeledige hardstenen stèle met koperen kruisopleg en fotokeramiek; hardstenen grafzerk
MHBB_3_25	Jos Stas	2012	Begeleidend	Sobere hardstenen grafzerk
MHBB_4_05	Yves Paenhuysen	1971	Ondersteunend	Kindergraf afgewerkt met witte mozaïeksteentjes op de stèle met kruis en de grafzerk; fotokeramiek en opschriftplaat in zwarte marbriet. Decoratie: bloemenkruis in faience
MHBB_4_14	Familie Stas-Claes	1973	Begeleidend	Sobere blokvormige stèle in hardstenen met ijzeren kruisopleg; hardstenen grafzerk
MHBB_5_04	Louis De Reze en Constant De Reze	1976	Begeleidend	Hardstenen stèle met bronzen kruisje; vernieuwde grafplaat van gepolijst graniet. Losstaande fotokeramiek
MHBB_5_05	Emma Dereze	1976	Ondersteunend	Hardstenen stèle gevat tussen rechtstanden met applicatie van een bronzen Christushoofd omgeven door twee rozen. hardstenen grafzerk met losstaande fotokeramiek en een bloemenkruis in faience
MHBC_1_01	Loddewijckx-Pens	1949	Ondersteunend	Hardstenen grafkruis met applicatie van een gekruisigde Christus in porselein, een opschriftplaat in zwarte marbriet en (vernieuwd?) fotokeramiek. Hardstenen grafzerk met gebouchardeerd kruis
MHBC_1_02	Willy Trompet	1950	Ondersteunend	Kindergraf met conische stèle waarop fotokeramiek en een witte marmere opschriftplaat, bekroond door een porseleinen engeltje voorafgegaan. Wit kiezelbedje met hardstenen boordstenen gedecoreerd met een bloemenkruis en bloemenkrans in faience
MHBC_1_07	Ferdinand Loret	1951	Lokaal	Gietijzeren kruis met gekruisigde Christus voorafgegaan door een aardebedje waarop een kruis van keitjes
MHBC_1_10	Maria Theresia Loret	1952	Lokaal	Gietijzeren kruis met Maria geflankeerd door twee engeltjes en op de voet de engel Gabriel; voorafgegaan door een aardebedje waarop een kruis van keitjes
MHBC_1_12	Schotsmans-Vancouwenbergh	/	Begeleidend	Hardstenen getoogde stèle met fotokeramiek tussen rechtstanden: hardstenen grafzerk met bronzen Christusbeeld. Losstaande gedenkplaatjes in zwarte marbriet
MHBC_1_17	Coeckelberghs-Trompet	1954	Begeleidend	Hardstenen getrapte stèle met fotokeramiek en een opschriftplaat in zwarte marbriet (één van de drie foto's is verdwenen). Wit keienbed omzoomd met hardstenen boordstenen en gedecoreerd met een bloemenkruis in faience
MHBC_1_20	Stas-Vanschoubroeck	1908	Lokaal	Hardstenen Keltisch grafkruis met klimopraken in reliëf op een hardstenen stele; fotokeramiek
MHBC_2_05	Craeninckx-Van Kerkhoven	1946	Ondersteunend	Dubbelgraf in hardsteen met getrapte stèle met kruisopleg en een porseleinen Christushoofd; twee grafzerken (in slechte staat) waarop twee bloemenkruisen in faience
MHBC_2_06	Poortmans- Pastijns	1946	Begeleidend	Tweeledige hardstenen stèle met kruisopleg in natuursteen en een opschriftplaat in zwarte marbriet; hardstenen grafzerk
MHBC_3_01	Goyens-De Cooman	1941	Ondersteunend	Sobere, monumentale hardstenen sarcofaag met natuurstenen Christushoofd in kruisvorm
MHBC_3_06	Magda Duerinckx	1943	Ondersteunend	Kindergraf met getrapte stèle in hardstenen met kruisopleg en opschriftplaat in witte (natuur?)steen, fotokeramiek en

				porseleinen engeltje. Hardsteen grafzerk met gebourchardeerd kruis
MHBC_3_11	René Vuerinckx	1948	Lokaal	Gietijzeren kruis met gekruisigde Christus in stralenkrans en een urne op de voet, voorafgegaan door een aardebedje waarop een kruis van keitjes
MHBC_4_10	Janssens-Devos	1948	Ondersteunend	Tweeledige hardstenen boogvormige stèle met kruis-en klimopmotief in het reliëf en een porseleinen Christushoofd. Hardstenen grafzerk
MHBC_5_18	Constant Lemmens	/	Lokaal	Gietijzeren kruis met gekruisigde Christus en de engel Gabriël op de voet, voorafgegaan door een kiezelbedje waarop een bloemenkruis in faience
MHBC_5_25	Raymond Vuerinckx	1939	Lokaal	Gietijzeren kruis met het Heilig-Hart van Jezus en op de voet de apostelen Petrus en Paulus, voorafgegaan door een kiezelbedje waarop een kruis van keitjes
MHBC_6_01	Familie Janssens	1875	Bovenlokaal	Hardstenen aediculum met bekronend kruis op een hoge sokkel in neogotische stijl. Omheind met –deels verloren gegane metalen ketting tussen hardstenen hoekpaaltjes
MHBC_6_08	Theodoor De Reze	1934	Lokaal	Gietijzeren kruis met gekruisigde Christus in stralenkrans en een urne op de voet, voorafgegaan door een bedje van witte keitjes
MHBD_1_01	Familie Kenes-Heps	gebouwd in 1879	Lokaal	Familiegrafkelder in de vorm van een rotsformatie als restant van de berg Golgotha met het calvariekruis. In de kelder drie hardstenen grafzerken van het voorgaande familiegraf van 1844
MHBD_1_02	Anoniem	/	Lokaal	Gietijzeren kruis met het Heilig-Hart van Maria in een bloemenkrans en op de voet een urne, gerecupereerd op de grafkelder van Kenes-Heps
MHBH_1_01	E.H. August De Peuter	1927	Lokaal	Hardstenen stèle met kruisbekroning op een hardstenen sokkel met kelkmotief, deels vernieuwd
MHBH_1_02	E.H. Franciscus Heestermans	1904	Lokaal	Hardstenen stèle met kruisbekroning op een hardstenen sokkel met kelkmotief, deels vernieuwd
z.nr. (tegenover west-portaal)	August Craeninckx	1944	Lokaal	Hardstenen kruis

4. ERFGOEDWAARDEN

Het orgel in de Sint-Mattheüskerk te Meensel werd als monument beschermd bij koninklijk besluit van 12 oktober 1981 omwille van de **historische waarde**; op 19 december 2014 werd een administratieve fout rechtgezet met een wijzigingsbesluit.

Het ministerieel besluit van 28 oktober 1999 beschermt de Sint-Mattheüskerk als monument omwille van de **artistieke** en de **historische waarde** en het tegenoverliggende herenhuis met inbegrip van de wagenhuis- en stalvleugel omwille van de **historische waarde**. De omgevingselementen van de monumenten , zoals het kerkhof en de ruime tuin van de herenwoning zijn, samen met de pastorie met ommuurde pastorietuin en de dorpschool opgenomen in het dorpsgezicht omwille van de **historische** waarde.

De waarde zoals opgenomen in het ministerieel besluit van 28 oktober 1999

1. De Sint-Mattheüskerk:

- de *historische* waarde:

als voormalige afhankelijkheid van respectievelijk de abdijen van Cornelimunster (Aken) en Heylissem kan de Sint-Mattheüskerk architectuurhistorisch worden getypeerd als een kleine, overwegend gotische bak- en natuurstenen plattelandskerk, bestaande uit een slanke westtoren (1772), een drie traveeën tellend, smal eenbeukig schip (ca. 1600) en een driezijdig koor (ca. 1500) met aanleunende sacristie.

- de *artistieke* waarde:

de met een spits tongewelf overkluisde binnenruimte, in het koor versierd met Louis XV-motieven, bevat naast een monumentaal marmeren portiekaltaar, afkomstig van de Leuvense Sint-Michielskerk, eveneens waardevolle 16de-eeuwse houtsculpturen.

2. Het herenhuis met inbegrip van de wagenhuis- en stalvleugel

- de *historische* waarde:

vermoedelijk gebouwd ter plaatse van het verdwenen hof van Meensel (1440), vlak tegenover de kerk, vormt deze voorname, 1784 gedateerde dorpswoning een mooie illustratie van een voor de tweede helft van de 18de eeuw karakteristieke tweelaags dubbelhuis met symmetrische vlak- en raamverdeling en dit in combinatie met een vrijstaande wagenhuis- en stalvleugel overwelfd met Boheemse kappen. Met haar vlakke steekboogomlijstingen en uitspringende sluitsteen geldt deze woning, althans voor Brabant, als één van de laatste toepassingen van het Louis XV-vocabularium in de burgerlijke architectuur. De kleurrijke gevelafwerking verhoogt de authenticiteit, terwijl de vrijwel naadloos aansluitende 19de-eeuwse uitbreiding refereert aan de aanzienlijke landbouwexploitatie die burgemeester H. Kenes tijdens de tweede helft van vorige eeuw van hieruit bestierde.

3. De dorpskern van Meensel

- de *historische* waarde:

De karakteristieke omgevingselementen zoals kerkhof en de ruime tuin van de herenwoning zijn, samen met pastorie met ommuurde tuin (ca. 1850) en dorpschool (1826), inherent verbonden met structuur en socio-culturele ontwikkeling, bepalen de eigenheid en fungeren terzelfdertijd als visuele bakens voor het centrum van dit kleine, landelijke straatdorp.

De waarden bijkomend geëxpliciteerd

Kerkhof

-De historische waarde

Het kerkhof ten zuiden van de Sint-Mattheüskerk wordt nog steeds als begraafplaats gebruikt en is een representatief voorbeeld van een plattelandskerkhof dat niet alleen de historische omkadering van de kerk vormt maar er ook typologisch en contextueel mee verbonden is. Cartografische bronnen tonen aan dat op site rond de kerk van oudsher begraven werd waardoor de site een belangrijk archeologisch potentieel bezit.

Het eeuwenoude gebruik om doden omheen de kerk, te midden van de dorpskern te begraven, is een gewoonte die vooral in kleine gemeenschappen zeer lang bleef doorleven, en dit ondanks de wetgevingen van 1784 en 1804 die verplichten om begraafplaatsen buiten de woonkernen op te richten. Het kerkhof van de Sint-Mattheüsparochie is bijgevolg een representatief voorbeeld van hoe kleinere dorpen zich aan die verplichting bleven onttrekken.

-socio-culturele waarde

Daarnaast heeft het kerkhof ook een sociaal-culturele waarde door o.m. de aanwezigheid van de grafkelder van de familie Kenes (1727-1931), belangrijke dorpsnotabelen die ca. 150 jaar het burgemeesterschap waarnamen en woonden in het beeldbepalende herenhuis tegenover de kerk. Het grafmonument is uitgewerkt als een opvallende rotsformatie waarop voorheen een hoog oprijzend stenen kruis die de berg Golgotha moest verbeelden.

Daarnaast herinnert het erekerkhof van Meensel aan de tragische gebeurtenissen in augustus 1944 toen tijdens razzia's een aantal burgers werden neergeschoten en tientallen gedeporteerd.

5. BEHEERSVISIE EN DOELSTELLINGEN

5.1. Basisprincipes

Elke bescherming heeft tot doel om het erfgoed zo goed mogelijk over te leveren aan toekomstige generaties. Het begrip 'bescherming' moet daarbij heel letterlijk genomen worden: de eigenaar is gehouden zijn eigendom te beschermen tegen beschadiging, vernieling en verwaarlozing (passief behoud) door middel van regelmatig onderhoud en herstel (actief behoud). In dat onderhoud en herstel moet de eigenaar rekening houden met de erfgoedwaarden, de erfgoedkenmerken en de erfgoedelementen die aan de basis lagen van de bescherming en die in dit beheersplan gekaderd worden.

Toelatingsplichtige ingrepen⁵⁵ worden in (voor)overleg met Onroerend Erfgoed of met de bevoegde Onroerenderfgoedgemeente besproken. Elke beheersdaad vraagt om een geïntegreerde en duurzame aanpak waarbij de impact op het beschermde goed, op de onmiddellijke omgeving en op alle erfgoedcomponenten wordt afgewogen. Ingrepen moeten een meerwaarde vormen voor de erfgoedwaarde en mogen de draagkracht van de constructie of de site niet overstijgen. Elke ingreep, verbouwing of aanpassingen die onoordeelkundig of onherroepelijk is of die een verlies van de erfgoedwaarden inhoudt, is niet toegestaan.

5.2. De dorpskern

Het centrum van dit kleine landelijke dorp in het zuiden van het Hageland draagt een lange geschiedenis met zich mee als afhankelijkheid van respectievelijk de abdij van Cornelismunster bij Aken en de abdij van Heylissem. Het straatdorp dankt zijn herkenbaarheid aan de aanwezigheid van de Sint-Mattheüskerk en het tegenoverliggende herenhuis: twee visuele bakens te midden van een eenvoudige en heterogene dorpskern. De aanwezigheid van de zusterschool en pastorie ondersteunen verder de historische waarde en de gaafheid van het dorpsgezicht. Helaas ging een deel van de authenticiteit van Meensel-Kiezegem verloren door 20ste eeuwse aanpassingen aan enkele van de gebouwen, het bebouwen van de open ruimte ten zuiden van de Wersbeek- en Binkomstraat en de heraanleg van het openbaar domein.

In eerste instantie beogen onderstaande beheersdoelstellingen de handhaving (bescherming) van de aanwezige erfgoedelementen en kwaliteiten maar bieden ze daarnaast ook handvaten ter verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. Omdat het beschermde dorpsgezicht slechts een klein onderdeel van de historische dorpskern van Meensel inneemt, worden onderstaande visies inzake stedenbouwkundige aanleg en karakterisering van dorpswoningen best doorgetrokken buiten de afbakening van de bescherming. We denken hierbij vooral aan het versterken van de ruimtelijke identiteit van de voormalige gemeentplaats en het bewaken van de typologie van de dorpswoningen errond die in het verleden werden gekenmerkt door vrijstaande en halfvrijstaande breedhuizen van twee bouwlagen in roodbruine baksteen onder een pannenzadeldak (nok parallel aan de straat) geopend door verticaliserende muuropeningen.

5.2.1. Opmaak van een doordacht vergroenings- en beeldkwaliteitsplan

Om tot een homogeen resultaat te komen voor de opwaardering van de (beschermde) dorpskern van Meensel is het noodzakelijk om een globaal vergroenings- en beeldkwaliteitsplan op te maken voor de openbare ruimte. Er dient rekening gehouden met het straatprofiel, de bebouwing, binnenplaatsen, groenelementen, tuinen, kerkhof, straatinrichting en -meubilair, enz. zoals onderstaand uitgetekend in de doelstellingen voor het dorpsgezicht en het kerkhof alsook met de doelstellingen in de individuele fiches (pastorietuin en herenboerenpark).

⁵⁵ Zie het Onroerenderfgoedbesluit, Hoofdstuk 6, Afdeling 2. Toelatingsplichten (<https://codex.vlaanderen.be/portals/codex/documenten/1024695.html#H1068380>).

5.2.2. Opwaarderen van de dorpskern met behoud van het historische dorpsbeeld

Respect voor het historisch evenwicht tussen bebouwde en onbebouwde percelen

De open ruimte binnen het dorpsgezicht van Meensel beperkt zich vandaag tot de voormalige nuts- en siertuinen van de voormalige burgemeesterswoning: enerzijds de moestuin die zich uitstrekt van de burgemeesterwoning tot aan de voormalige zusterschool en afgescheiden wordt door een imposante meidoornhaag én anderzijds de lusttuin ten westen van de woning heden ingenomen door de tuin en parking van 't Boerenhof (nrs. 10-12). De percelen waren als huiskavels en siertuin functioneel verbonden met de herenwoning annex landbouwexploitatie en maken onlosmakelijk deel uit van het historische complex. Voor het behoud van de historische dorpskern en de belevingswaarde van het dorpsgezicht, is verdere verdichting of aansnijding van de open ruimte niet toegestaan.

Behoud van de private stoepen

De dorpskern van Meensel wordt onmiskenbaar getypeerd door de achteruitwijkende rooilijn en de brede stoepen aan de noordzijde van de straat die een gevolg zijn van de vroegere pleinvormige verbreding gekend als de gemeentplaats. De private stoepen markeren de overgangszone tussen het private en het publieke domein die door de eigenaars zelf moest onderhouden worden en naar wens kon worden aangelegd. Historische bronnen tonen aan dat deze overgangszones in Meensel waren aangelegd als onverharde zones afgeboord door natuurstenen boordstenen en geleed door gekasseide opritten en paadjes.

5.2.3. Openbare ruimte als bepalende factor in de beleving van het historische dorpsbeeld

Inrichting van de openbare ruimte aansluitend bij het beeld van de landelijke dorpskern

Het gedeeltelijk supprimeren van het dorpsplein in 1939, het vervangen van de kasseien bestrating door betonplaten in de tweede helft van de 20ste eeuw en de huidige lintbebouwing hebben de identiteit van Meensel en de historische dorpskern aangetast. Historisch gezien situeert de dorpskern zich in de zone tussen het voormalige kleuterschooltje (Binkomstraat 14) en de huidige Statiestraat (voorheen Nieuwstraat). Dit wordt echter niet meer zo ervaren. Door een aangepast materiaalgebruik en een herinrichting van de openbare ruimte moet de historische kern opnieuw een eigen identiteit krijgen. Speciale aandacht dient te gaan naar de voormalige pleinvormige verbreding die zich uitstreckte vanaf de Heibosstraat tot aan Wersbeekstraat nr. 3. De nog aanwezige private stoepen aan de noordzijde en de brede voortuinen aan de pare zijde van de Wersbeekstraat bieden hiertoe zeker mogelijkheden. Bij voorkeur wordt de historische kern opnieuw gevisualiseerd door het aanbrengen van kasseien met natuurstenen boordstenen.

Parkeergelegenheid

Vandaag worden de brede, deels door asfalt en kiezels verharde, private stoepen door de bewoners gebruikt als parkeergelegenheid. Om de beeldkwaliteit te verhogen dienen het asfalt en de kiezels verwijderd te worden en de private stoepen voorzien van een groenverharding, vb: grasdallen in beton of kunststof, zodat parkeren voor privé-doeleinden in de toekomst mogelijk blijft. Intensief parkeren langs de Binkom- en Wersbeekstraat moet echter vermeden worden.

Door de omvorming van de pastorie tot het oorlogsmuseum "Museum44" is de ruime parking in de Heibosstraat ter hoogte van het kerkhof zeker noodzakelijk en dus te behouden. Heraanleg en vergroening is ook hier essentieel.

Behoud en heraanplanten van kleine landschapselementen en openbaar groen

Historisch bronnenmateriaal toont aan dat de dorpskern van Meensel, net zoals de andere dorpjes in het Hageland, van oudsher gekenmerkt werd door omhaagde akkers, weiden en boomgaarden. Door verkaveling en het stenige karakter van de dorpskern zijn deze kleine landschapselementen nagenoeg volledig uit het straatbeeld verdwenen. Om de beeldkwaliteit van het beschermde dorpsgezicht te versterken is het belangrijk de aanwezige kleine landschapselementen zo veel mogelijk te bestendigen en opnieuw aan te planten.

Hierbij valt onder meer te denken aan het aanplanten van hagen rond het kerkhof, aan de pastorietuin, de parking van 't Boerenhof, enz.. Het aanplanten van enkele fruitbomen achteraan in de tuin van Binkomstraat 3 refereert niet enkel aan de vroeger hoogstamboomgaard maar zou ook de belevingswaarde vanop het kerkhof verhogen. Ook het aanplanten van solitaire bomen op weloverwogen plaatsen kunnen een meerwaarde betekenen. Zo kan de inplanting van een solitaire vredesboom op de breed uitlopende hoek aan de Heibos- en Wersbeekstraat een blikvanger zijn op het geëvoceerde "gemeenteplein", een link leggen naar het oorlogsmuseum "Museum44" en een natuurlijke verkeersremmer zijn⁵⁶.

Hagen⁵⁷

- Voor het aanplanten worden autochtone bomen en struiken gebruikt. Autochtone soorten zijn aangepast aan de bodem en de leefomstandigheden en verstreken de biodiversiteit omdat fauna en flora zich heeft aangepast aan hun groei- en bloeycyclus. Men kan o.m. kiezen uit meidoorn (*Crataegus*), haagbeuk (*Carpinus betulus*), sleedoorn (*Prunus spinosa*), Spaanse aak of veldesdoorn (*Acer campestre*), ...
- Hagen worden doorgaans één of twee keer per jaar geschoren. Voldoende scheren in de eerste jaren na aanplant resulteert in een dichte haag.

De gemeente sluit zich al een aantal jaren aan bij de campagne "Behaag je tuin" opgezet door de vijf Vlaams-Brabantse regionale landschappen i.s.m. de provincie Vlaams-Brabant waarbij niet alleen streekeigen planten worden verkocht voor hagen, heggen en houtkanten, maar ook hoogstamfruitbomen, wilgenpoten, enkele hoogstambomen en klimplanten.
--

Hoogstamboomgaarden⁵⁸

- Door de jaren heen ontstond er in het Hageland en in Haspengouw een indrukwekkende rijkdom aan hoogstamboomgaarden die voor een groot stuk de identiteit van de streek mee bepalen. Naast een gezonde fruitoogst bieden ze ook schuil- en nestplaats aan diverse diersoorten zoals eikelmuis en steenuil. Hoogstamboomgaarden die bestaan uit traditionele fruitboomsoorten zijn beter bestand tegen ziektes en vormen daarom belangrijk bronmateriaal.
- Typische fruitrassen voor Vlaams-Brabant zijn terug te vinden in de brochure 'Hoogstamboomgaarden. Een praktische gids' uitgegeven door de provincie Vlaams-Brabant⁵⁹. Op basis van de vruchtkenmerken, de boomvorm, het gewenste gebruik en de vorm van bestuiving kan een hoogstamboomgaard naar eigen keuze worden samengesteld.

Voor het aanleggen of beheren van kleine landschapselementen zoals hoogstamboomgaarden, knobomen, heggen, hagen en houtkanten, dreven, poelen, ... kan een beroep gedaan worden op het Regionaal Landschap Noord-Hageland. Dankzij de financiële bijdrage van de provincie Vlaams-Brabant betaal je slechts 70% van de kostprijs. Regulier onderhoud wordt niet gesubsidieerd, tenzij onder bepaalde voorwaarden (na te vragen bij RLNH). Voor het knotten en kappen van knobomen, houtkanten en hakhoutbosjes kan in sommige Regionale Landschappen de hulp ingeroepen worden van vrijwillige knotters via "Goed Geknot" (
--

⁵⁶ In 2018 vond er een gemeenschappelijke actie plaats van Natuur en Bos, het Agentschap Onroerend Erfgoed en het Projectsecretariaat 100 jaar Grote Oorlog waarbij meer dan 300 vredesbomen in 230 steden en gemeenten werden aangeplant.

⁵⁷ <https://www.rlnh.be/wat-doen-wij/landschapszorg/kleine-landschapselementen/hagen-heggen-en-houtkanten/7562>; <https://www.rlzh.be/rlzh/projecten/landschap/hagen-heggen-en-houtkanten/4470>; en Regionaal Landschap Dijleland VZW, *Holle wegen – Wetgeving en beheer* en *Thomas Van Driessche, Handleiding voor het beheer van hagen en houtkanten met erfgoedwaarde*, 2019.

⁵⁸ <https://www.rlnh.be/wat-doen-wij/landschapszorg/kleine-landschapselementen/hoogstamboomgaarden/7564>; en <https://www.rlzh.be/rlzh/projecten/landschap/hoogstamfruit/2415>.

⁵⁹ https://www.rlnh.be/sites/default/files/RG_hoogstamboomgaarden_brochure-019.pdf.

www.goedgeknot.be). In ruil voor het hout zijn de werken gratis. In het Regionaal Landschap Noord-Hageland zal een dergelijke knotdienst korteling worden opgericht.

Solitaire bomen⁶⁰

-*Solitaire bomen* zijn alleenstaande bomen die je terugvindt aan kapelletjes, als grensaanduiding langs wegen, paden en velden, als welkomstboom bij hoeves of aan het begin van toegangsweg, als hoekboom, vrijheidsboom of in tuinen en in parken. Vaak zijn het monumentale pareltjes met mooi uitgebalanceerde kruinen.

-In het open landschap betreffen het meestal streekeigen soorten, zoals linde (*Tilia*), eik (*Quercus*), beuk (*Fagus sylvatica*), knotwilg (*Salix alba*), els (*Alnus*) ... maar in tuinen en parken tref je ook uitheemse soorten aan.

Beeldbepalende solitaire groenelementen in private tuinen

Private tuinen dragen bij tot de kwaliteit van het straatbeeld door solitaire (fruit)bomen of bomengroepen die zichtbaar zijn van op de straat, door hagen op de grens met het openbaar domein of door een inkijk in de tuin via een oprit of poort. Deze groenelementen zijn schaars bewaard in de dorpskern van Meensel en moeten met zorg bewaard blijven. Het behoud van het groene karakter van de tuinen, ook al worden niet alle elementen individueel benoemd, is van groot belang. Voor elke verwijdering en het drastisch snoeien van structurerend en beeldbepalend groen, zoals opgenomen in hoofdstuk 3 van dit beheersplan of in de individuele relictiches, verzameld in hoofdstuk 10, moet voorafgaandelijk toestemming gevraagd worden aan de gemeente.

De beheersdoelstellingen voor de private tuinen zijn opgenomen in de individuele relictiches.

Een uniforme vormgeving voor straatinrichting en -meubilair (huisstijl)

Een uniforme, sobere vormgeving en een eigentijdse materialisatie voor infoborden, zitbanken, verlichting, vuilnisbakken, enz. versterkt de harmonie binnen de dorpskern. Er wordt best geopteerd voor natuurlijke materialen zoals hout, staal, natuursteen, ...

Dier- en milieuvriendelijke openbare verlichting

Bij de heraanleg van de dorpskern wordt best geopteerd voor een totaal nieuwe energiezuinige verlichtingsoplossing waarbij een veilige en aantrekkelijke omgeving wordt gecreëerd, met zo weinig mogelijk verstoring voor de dieren of belasting op het milieu. Dit kan door het gebruik van LED-verlichting die op basis van bewegingsdetectie en automatische dimming in een minimum van tijd van 10% naar 100% verlichting gaat en weer terug zodra de beweging stopt. Om diervriendelijk te zijn moet de LED verlichting amber- of roodkleurig ingesteld zijn. Nachtdieren worden door de verlichting niet afgeschrikt en raken minder gedesoriënteerd. Omdat er tot 80% energiebesparing kan gerealiseerd worden in vergelijking met conventionele straatverlichting is een "slimme" verlichting uiterst energie-efficiënt wat het milieu ten goede komt.

Zwaluwen

In de dorpskern van Meesel maken huis-en boerenzwaluwen deel uit van het dorpsgezicht. Aan de voormalige school (Wersbeekstraat 1) nestelen een aantal koppels huiszwaluwen in kunstnesten (RLNH) en werden een aantal nestplaatsen voor allerlei vogels in de zijgevel aangebracht. Huiszwaluwen nestelen onder uitstekende dakgoten zonder negatief effect voor de woningen. Ongemakken kunnen eenvoudig opgelost door bv. mestplankjes. Boerenzwaluwen zoeken dan weer eerder schuurtjes bij oude boerderijen en stallen op om hun nest te maken.

Voor advies en hulp kan je terecht bij het Regionaal Landschap Noord-Hageland

⁶⁰ <https://www.rlnh.be/wat-doen-wij/landschapszorg/kleine-landschapselementen/solitaire-bomen/7568>.

5.2.4. Waarderingscategorieën voor het gebouwd erfgoed

Zoals reeds aangegeven in punt 3.1.3. werden aan de gebouwde relictten binnen het beschermde dorpsgezicht van Meensel een waardering toegekend waaraan een vaste beheersdoelstelling werd gekoppeld, cf. de individuele relict fiches in hoofdstuk 10.

Bovenlokale waarde

- Objecten, ensembles of structuren met het statuut van beschermd monument of beschermenswaardig.
- *Beheersdoelstelling*: behoud is noodzakelijk omwille van de erfgoedwaarde van het relict zelf.

Lokale waarde

- Objecten, ensembles of structuren met een significante historische, architectuurhistorische, landschappelijke of archeologische waarde en van groot belang voor de structuur of betekenis van Meensel.
- *Beheersdoelstelling*: behoud is noodzakelijk omwille van de erfgoedwaarde van het relict zelf.

Ondersteunende waarde

- Objecten, ensembles of structuren met een gemiddelde historische, architectuurhistorische, landschappelijke of beeldbepalende waarde en van contextueel belang voor de structuur of betekenis van Meensel.
- *Beheersdoelstelling*: behoud is noodzakelijk omwille van de erfgoedwaarde van het straat- of dorpsbeeld.

Indifferente waarde

- Objecten, ensembles of structuren die van weinig belang zijn of zelfs storend voor de structuur of betekenis van Meensel.
- *Beheersdoelstelling*: behoud is niet noodzakelijk.

5.2.5. Behoud van individuele panden

Elk pand heeft zijn eigen geschiedenis en stijl

Elk pand binnen de historische dorpskern heeft zijn eigen identiteit. Die identiteit valt samen met de geschiedenis van het pand doorheen de eeuwen of decennia maar ook met de oorspronkelijke functie van het gebouw. Een woonhuis ziet er anders uit dan een landbouw- of bedrijfsgebouw. Dit uit zich zowel in de vormgeving, het materiaalgebruik en de graad van detaillering. Functiewijzigingen vormen vaak een bedreiging voor de authenticiteit van een pand als er geen rekening wordt gehouden met de oorspronkelijke functie van dat pand.

Daarmee samenhangend is ook het respect voor de oorspronkelijke status of uitstraling van de woning van belang: is het gebouw van oorsprong rijk en statig dan wel bescheiden en sober. Ingrepen die in strijd zijn met de uitstraling van de woning, die het pand banaliseren - bijvoorbeeld door stijlvreemd schrijnwerk of ongepaste wijziging van de muuropeningen - of die een gebouw door opsmuk of materiaalgebruik rijker maken dan initieel bedoeld - bijvoorbeeld door vervanging van een gecementeerde plint door een hardstenen plint of door een vermeende reconstructie-, tasten niet alleen de authenticiteit van het pand aan maar verstoren ook de gevelwand of het straatbeeld en zijn dus absoluut te vermijden.

Bewaren gaat altijd voor vernieuwen

Authenticiteit is essentieel in de perceptie van erfgoed en wordt in grote mate bepaald door de zichtbare ouderdom van dat erfgoed. Die zichtbare ouderdom uit zich in stijlvoering, in aangewende technieken of constructiewijzen maar vooral in gebruikte materialen en de patine die de materialen doorheen de jaren, decennia en zelfs eeuwen kregen. Daarnaast leren oorspronkelijke materialen iets over de ontstaansperiode van het pand, over de constructiewijze en over de opdrachtgever die zijn pand een bepaalde uitstraling wilde geven door zorgvuldig gekozen materialen.

Het is voor de historische perceptie en de erfgoedwaarde van het erfgoedrelict dan ook van groot belang om zoveel mogelijk oorspronkelijk materiaal te behouden. Behoud gaat altijd voor vernieuwing. Bij vernieuwing gaat immers historisch materiaal verloren - een verlies dat onherroepelijk is en dat de erfgoedwaarde van het relict aantast. Om het behoud van oorspronkelijk materiaal te garanderen, is regelmatig en vakkundig onderhoud een absolute voorwaarde. Als vernieuwing toch aan de orde is en de noodzaak ervan kan aangetoond worden, moet steeds zorgvuldig en terughoudend te werk gegaan worden en moet vernieuwing zo veel mogelijk beperkt worden, discreet zijn en ondergeschikt aan het historisch geheel.

5.2.6. Evenwicht tussen erfgoedwaarden en nieuwe ingrepen

Erfgoed en duurzaamheid

Een gebouw dat al langer dan een eeuw bestaat en nog steeds zinvol gebruikt wordt, is per definitie duurzaam. Sloop en vervangende nieuwbouw hebben immers een negatieve impact op het ecologisch bestel. Goed gebouwde constructies en historische materialen die hun duurzaamheid al bewezen hebben, worden daarom best zo lang mogelijk bewaard. Dat geldt zeker in een beschermd stadsgezicht, waar het behoud van historisch relevante constructies en erfgoedelementen vooropstaat.

Erfgoed en energiezuinigheid

Energie neutraal bouwen is de toekomst. De kans is echter groot dat een historische gebouw niet kan voldoen aan die huidige - hoge - energie-eisen. Daarom heeft de wetgever voorzien in een uitzonderingsmaatregel voor beschermd en vastgesteld erfgoed, vastgelegd in het Energiedecreet van 8 mei 2009. Die uitzonderingen zijn er om waardevolle constructies of bijzondere erfgoedelementen zoals waardevol schrijnwerk te kunnen bewaren voor toekomstige generaties. Toch kan ook een beschermd gebouw aangepast worden aan hedendaagse comfort- en energie-eisen, bijvoorbeeld door dubbel glas in historisch schrijnwerk, door voor- of achterzetglas, zonne-energiesystemen, warmtepompen...

Omdat vooral zonne-systemen visueel sterk aanwezig kunnen zijn en het historische karakter van het beschermde dorpsgezicht schaden, moeten eerst alle mogelijke alternatieven onderzocht worden alvorens over te gaan tot de

plaatsing van een zonne-energiesysteem. Voor zonne-energie bestaan immers veel duurzame of milieuvriendelijke alternatieven. Uitgangspunt is immers besparen op het energieverbruik. Overstappen op groene stroom is een goed alternatief. Verder is het mogelijk dat particulieren instappen in een energieopwekkingsproject of als coöperatie gezamenlijk zonnepanelen plaatsen op een groot, maar onbelangrijk dak of perceel ergens in de buurt. Daarnaast zijn er allerlei alternatieve installaties mogelijk, zoals HRe-ketels, houtgestookte cv-ketels (pellets) en cv-kachels, warmtepompen, hybride warmtepompen,... Dit uiteraard op voorwaarde dat ze de erfgoedwaarden en erfgoedelementen niet schaden.

Het afwegingskader dat het Agentschap Onroerend Erfgoed publiceerde over zonne-energie in erfgoedcontext⁶¹ reikt een stappenplan aan om na te gaan of een beschermd goed in aanmerking kan komen voor het plaatsen van een zonne-energie-installatie. Daarbij wordt een afweging gemaakt aan de hand van drie vragen:

- Stap 1: Welke impact heeft de ingreep op het beschermde dorpsgezicht en de erfgoedwaarden die aan de basis lagen van de bescherming?
- Stap 2: Laat de fysieke toestand - constructiewijze en -materialen - van het beschermde goed de installatie van een zonne-energiesysteem toe?
- Stap 3: Beïnvloedt de aanwezigheid van een zonne-energie-installatie de belevingswaarde van het beschermde dorpsgezicht of de beschermde goederen?

Als uit één van deze drie stappen blijkt dat de plaatsing van een zonne-energiesysteem de erfgoedwaarde, de erfgoedelementen of erfgoedkenmerken van het dorpsgezicht schaadt, dan kan de aanvraag niet onvoorwaardelijk gunstig geadviseerd worden⁶². Het Onroerenderfgoeddecreet stelt immers dat aan beschermde goederen geen handelingen mogen gesteld worden die de erfgoedwaarde ervan aantasten (passiefbehoudsbeginsel)⁶³. Bij de plaatsing van zonne-energiesystemen in de beschermde dorpskern van Meensel moet dus rekening gehouden worden met de erfgoedwaarde uit het beschermingsbesluit.

Het afwegingskader van het agentschap biedt echter voor pannen daken - de meest voorkomende dakbedekking in Meensel - geen energieopwekkingssystemen die visueel discreet zijn. Vooruitgang in de sector kan daar op termijn verandering in brengen. In tussentijd kunnen zonne-energiesystemen op niet zichtbare bijgebouwen geplaatst worden.

Op basis van het afwegingskader van het agentschap kan gesteld worden dat comfort- en energie-bevorderende ingrepen in Meensel enkel mogelijk zijn als ze voldoen aan volgende cumulatieve voorwaarden:

1. er zijn geen alternatieve, duurzame en milieuvriendelijke installaties of ingrepen mogelijk - zoals hierboven beschreven - met minder fysieke of visuele gevolgen voor het dorpsgezicht;
2. de in dit beheersplan beschreven erfgoedwaarden worden niet geschaad;
3. de comfort- of energie-bevorderende ingreep leidt niet tot een aantasting of vervanging van historische materialen of erfgoedelementen, zoals beschreven in dit beheersplan;
4. energie-bevorderende installaties zijn niet zichtbaar van op de straat;
5. energie-bevorderende installaties worden bij voorkeur op bijgebouwen geplaatst.

⁶¹ BUYLE E., e.a., *Afwegingskader zonne-energie in een erfgoedcontext*, Brussel, 2018, via <https://oar.onroerenderfgoed.be/publicaties/AKOE/5/AKOE005-001.pdf>.

⁶² BUYLE E., e.a., *Afwegingskader zonne-energie in een erfgoedcontext*, Brussel, 2018, p. 7. – via <https://oar.onroerenderfgoed.be/publicaties/AKOE/5/AKOE005-001.pdf>.

⁶³ Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, art. 6.4.3. "Het is verboden beschermde goederen te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of andere handelingen te stellen die de erfgoedwaarde ervan aantasten."

Erfgoed en visuele ingrepen

In de regel geldt dat visuele ingrepen aan waardevolle erfgoedrelicten enkel mogelijk zijn op voorwaarde dat ze de erfgoedwaarden niet schaden. Dat is: als ze geen erfgoedelementen beschadigen, als ze reversibel zijn, het beschermde goed niet ontsieren en als ze niet zichtbaar zijn in het straat- of dorpsbeeld. Erfgoedrelicten kunnen gebouwd erfgoed zijn, groen of landschappelijk erfgoed of archeologisch erfgoed. Voorbeelden van visuele ingrepen zijn: het plaatsen van reclame- of uithangborden⁶⁴, banners, zonneluifels, windschermen, energiebevorderende installaties, dakvlakvensters, schotelantennes, etc.

Ingrepen met visuele gevolgen voor het pand of de omgeving, schaden het beschermde stadsgezicht en zijn in strijd met het beschermingsbesluit.

5.3. De Sint-Mattheüsker

De gemeente Tielt-Winge telde tot voor kort zes parochies die op 12 september 2019 werden samengevoegd tot één parochie: Sint-Donatus Tielt-Winge. Er is nog geen goedgekeurd kerkenbeleidsplan. Een eerste versie van het kerkenbeleidsplan is 5 mei 2019 gedateerd en zal door het nieuwe kerkbestuur overlegd worden met de gemeente en het bisdom.

Omdat de kerk slechts éénmaal per maand gebruikt wordt voor een eucharistieviering wordt geopteerd om naast het voorlopig behoud van de eredienst het gebouw een sociaal-culturele nevenbestemming te geven. Het is de bedoeling het kerkje in te schakelen in de werking van het onlangs geopende oorlogsmuseum in de pastorie: *Museum44*. Zo kan de kerk uitgebouwd worden tot een "Vredeskerk" (memoriaal) waarin naast duiding over de traumatische gebeurtenissen tijdens WOII in Meensel ook activiteiten rond vrede, verzoening en samenleving kunnen georganiseerd worden. De vlot toegankelijke, éénbeukige ruimte met een minimum aan liturgisch meubilair leent zich hier uitstekend toe. De toekomst van de kerk zal dus mede bepaald worden door het uitbouwen van een memoriale site, gevormd door de kerk, het museum en het ereperk⁶⁵.

Een intensiever gebruik zal niet enkel het maatschappelijk draagvlak voor onderhoud en restauratie van de kerk vergroten, maar komt het ook het gebouw zelf ten goede. Constante binnenklimaatcondities dragen bij tot een beter onderhoud van het gebouw, het orgel, het houten kerkmeubilair en de kunstvoorwerpen.

Om de erfgoedwaarden van het interieur te verhogen en de kerk geschikt te maken voor nevengebruik (of in een volgend stadium voor eventuele herbestemming) dient rekening gehouden met onderstaande doelstellingen:

5.3.1. Verhogen van de erfgoedwaarden en de belevingswaarde

Los van een eventuele bijkomende functie zijn er een aantal aandachtspunten die de belevingswaarde van het plattelandskerkje ten goede zouden komen, zoals:

- het verwijderen van de kunstleien bedaking (zie ook punt 5.3.3.) en de betonnen boordstenen tegen de kerk. De gevelsteen met datering "1772" verwijzend naar de bouw van de toren, is ingewerkt in de betonnen boordstenen maar wordt best in de kerk bewaard om verdere verwerking tegen te gaan (afb. 10-11);
- het interieur voorzien van een sobere decoratieve schildering met accentuering van de architecturale onderdelen zoals triomfboog, gordelbogen, gewelfribben, kordons, stucwerk, ... die de binnenruimte opnieuw leesbaar maakt en structureert. Het monochroom wit schilderen van het interieur en het merendeel van de beelden in de jaren 1960 heeft immers in hoge mate het authentieke karakter van het historische kerkje aangetast en geleid tot een sfeerloze en stervale ruimte. Oude foto's tonen aan dat de kerk in de loop van de

⁶⁴ Zie ook DAVID K., *Afwegingskader Publiciteit in en aan beschermd erfgoed*, Brussel, 2018 - <https://oar.onroerenderfgoed.be/publicaties/AKOE/6/AKOE006-001.pdf>.

⁶⁵ Kerkenbeleidsplan, eerste versie, 5 mei 2019.

19de eeuw of vroege 20ste eeuw van een neogotische interieurschildering werd voorzien. Een herstel van deze beschildering is niet aan de orde. Een aangepaste genuanceerde schildering met accentuering van onder meer architecturale elementen zou echter de leesbaarheid en authentiek sfeer van de ruimte vergroten;

- het verwijderen van de lambrisering in vezelcement en vervangen door een houten of geschilderde lambrisering;
- het verwijderen van de kunststoffen wandbekleding in de inkomhal en de sacristie;
- het opnieuw onderbrengen van het torenuurwerk in de kerk. Het "horlogie", in 1815 aangekocht bij de Paters Minderbroeders in Leuven wordt momenteel buiten de kerk bewaard maar maakt deel uit van het kerkelijk patrimonium en moet opnieuw in het kerkgebouw ondergebracht worden.

5.3.2. Toekomstig alternatief gebruik

Nieuwe ingrepen

- Nieuwe ingrepen of invullingen in het kader van een neven- of herbestemming, zoals bv. sanitair, audiovisuele infrastructuur, verwarming, etc., moeten steeds gebeuren met respect voor de bestaande erfgoedelementen en erfgoedwaarden, ondergeschikt zijn aan het historische karakter van het interieur en reversibel zijn.

Verwarming

- Het huidige verwarmingssysteem van een 20-tal infraroodstralers (1988-1989), gevoed via een kabelgoot ter hoogte van onderdorpels van de vensters, is visueel storend en schaadt de historische belevingswaarde van de ruimte. Er wordt best gezocht naar een alternatieve oplossing. Het laten uitvoeren van een energie-audit in functie van de keuze van een nieuwe verwarmingsinstallatie én de wenselijkheid van het isoleren van de gewelven, vensters, vloeren, ... is hierbij aangewezen. Bij de keuze van verwarmingssysteem zal de aanwezigheid van het beschermde orgel een belangrijke rol spelen, zie ook punt 5.3.6. Voor het opmaken van een energieaudit kan een onderzoekspremie bij het agentschap aangevraagd worden.
- Indien voor het verwarmingssysteem ingrepen in de bodem noodzakelijk zijn, wordt best een georadaronderzoek uitgevoerd. Dit niet-destructief archeologisch onderzoek is essentieel om de impact van de werken op het archeologische bodemarchief te kunnen inschatten.

5.3.3. Restauratie van het dak en de gevels

Al geruime tijd bevindt de dakbedekking zich in zeer slechte staat. Het koor en de toren zijn gedekt met natuurleien en het schip met kunstleien. In 2010 werd een restauratiedossier opgestart voor het dak en enkele kleinere werken aan de rest van het gebouw. Het dossier werd in 2014 door Onroerend Erfgoed ontvankelijk verklaard maar niet uitgevoerd bij gebrek aan een goedgekeurd kerkenbeleidsplan, een voorwaarde tot het bekomen van een verhoogde onroerend erfgoedpremie. In 2020 wenst de gemeente de dakwerken toch te laten uitvoeren.

Onderstaande werken zijn een oplist van noodzakelijke werken volgens het restauratiedossier van 2014 en het rapport van monumentenwacht van 2017⁶⁶:

Evaluatie dak

- vervangen van de volledige dakbedekking door nieuwe natuurleien;
- plaatsen van ladderhaken;
- nakijken en eventueel vervangen van regenwaterafvoer;
- toegankelijkheid vergroten van de toren en de zolders volgens de normen opgelegd door monumentenwacht;
- restauratie dakconstructie, klokkenstoel en bebording;
- curatief-preventief behandelen van de houten dakonderdelen.

⁶⁶ Monumentenwacht, Bouwkundig inspectierapport, 22343/2017/B.

Evaluatie gevels

- restauratie van de plint in Gobertange en ijzerzandsteen die ca. 15 jaar geleden gevoegd werd met een te harde cementmortel: verwijderen voegen, natuursteen behandelen met steenversteving en restaureren met restauratiemortel waar nodig en alleen bij noodzaak natuursteen vervangen;
- detecteren van het vochtprobleem ter hoogte van de plint (carbuurproef);
- natuurstenen onderdelen in de gevels: verwijderen voegen, natuursteen behandelen met steenversteving en restaureren met restauratiemortel waar nodig en alleen bij noodzaak natuursteen vervangen;
- herstellen van de gebarsten poortomlijsting in blauwe hardsteen met aangepast herstelmortels;
- herstellen van de cementering op de afzaat van de plinten en de vensters;
- nakijken dekstenen op de topgevel tussen schip en koor.

Evaluatie schrijn- en glaswerk

- het buitenschrijnwerk verkeert algemeen gezien in goede staat;
- de onderzijde van de toegangsdeur vertoont beperkte sporen van inrotting;
- sommige glas-in-loodvensters staan bol;
- plaatsen van beschermd glas voor de glas-in-loodvensters indien noodzaak aangetoond is.

Evaluatie smeedwerk

- restaureren en terugplaatsen van de torenhaan en het kruis op het koor: invlechten door middel van lood;
- ontroesten en herschilderen van de muurankers, diefijzers en andere ijzeren bouwonderdelen.

Evaluatie van de toren

- verhogen van de toegankelijkheid;
- herstellen van de bakstenen zolderwanden onder de klokkenstoel;
- ontroesten en herschilderen van de ijzeren onderdelen van de klokkenstoel;
- plaatselijk herstellen van de planken vloeren.
- aanbrengen van een nestkast voor de kerkuilen die er nu huizen

5.3.4. Opfrissen van het interieur

Het interieur kan een algemene opfrissing gebruiken waarbij de nadruk moet liggen op het herstellen van de historische beleving van de ruimte doormiddel van een aangepast kleurstelling op wanden en plafond alsook het opnieuw vrijleggen van de polychromie van de witgekalkte zij-altaren.

Evaluatie van de kunstvoorwerpen, meubilair en orgel⁶⁷

- algemeen: nagenoeg alle houten voorwerpen en kunstvoorwerpen behandelen tegen houtborende insecten;
- plaatselijk herstellen van de houten en plaasteren beelden en hun attributen;
- vrijleggen van de oorspronkelijke polychromie van de overschilderde beelden (zie ook 5.3.5.).
- orgelkast behandelen tegen houtborende insecten.

5.3.5. Cultuurgoederen: restauratie, conservatie en onderhoud

De kerk bezit een groot aantal waardevolle gepolychromeerde houten en terracotta beelden die jammer genoeg in de loop der jaren wit geschilderd werden en/of een aantal attributen verloren hebben. Zowel het restaureren/conserveren, het toevoegen van verdwenen elementen en het verwijderen van de witte verflaag moet door een erkend restaurateur gebeuren en dient vooraf gegaan te worden door **kleuronderzoek**. Het **vrijleggen** van de oorspronkelijke **polychromie** zal de artistieke waarde - zoals vermeld in het beschermingsbesluit – van de kerk sterk verhogen.

⁶⁷ Monumentenwacht, Interieur-inspectierapport, 22343/2017/I.

5.3.6. Het orgel: restauratie en regelmatig onderhoud

Het orgel heeft nood aan algemene herstellingswerken. Hiervoor werd een onderhoudsdossier ingediend bij Onroerend Erfgoed dat werd goedgekeurd op 24 juni 2019.

Na het opnieuw bespeelbaar maken van het instrument worden best volgende punten in acht genomen:

- dat het instrument **regelmatig bespeeld** zal worden: tijdens liturgische diensten, concerten of muziekonderricht. Dit laat toe de goede werking van het instrument regelmatig te testen en slijtage, defecten en schade door vocht, temperatuur, geluidstrillingen en vuil snel vast te stellen;
- dat aan elke **wijziging van het kerkinterieur** - dat fungeert als akoestische houder - een akoestische, klimatologische en historische studie zal voorafgaan in functie van de impact op het orgel en zijn klankkleur. Elk orgel, en meer bepaald het pijpwerk, is immers geïntoneerd of afgestemd op de ruimte waarin het zich bevindt. Een wijziging van die ruimte impliceert dus ook een wijziging van de orgelklank;
- dat in geval van de plaatsing van een nieuw verwarmingssysteem, moet rekening gehouden worden met de **klimatologische omgeving** die het orgel vereist. De ideale temperatuur rond een orgel bedraagt 15°C en de relatieve luchtvochtigheid tussen 55% en 70%. Om de klimatologische omgeving van het orgel goed te kunnen monitoren, wordt een systeem voorzien dat de temperatuur en relatieve luchtvochtigheid rond het orgel registreert zodat de klimaatbeheersing rond het orgel (automatisch) kan bijgestuurd worden wanneer nodig.

Regulier onderhoud van het orgel - het bijregelen van mechanieken, het verhelpen van incidentele ontstemmingen van de tongwerken en het voorkomen van vervuiling in het orgel – gebeurt bij voorkeur door de organist. Andere ingrepen zoals het algemeen nazicht van het orgel, het bijregelen van de traktuur en de mechanieken en kleine herstellingen aan klavier, windvoorziening, windlade en pijpwerk gebeuren door een orgelbouwer en best op jaarlijkse basis.

Ook grotere werken die het reguliere onderhoud overstijgen moeten gebeuren door een orgelbouwer/-restaurateur. Werken aan de intonatie en herstellingen die niet ter plaatse kunnen uitgevoerd worden, worden beschouwd als restauratiewerken en zijn uiteraard toelatingsplichtig.

Wanneer in of aan de kerk werken uitgevoerd worden die gepaard gaan met belangrijke stofontwikkeling, trillingen of wijzigingen in de relatieve vochtigheid, moet het orgel gevrijwaard worden van beschadiging. Dit gebeurt door het **orgel in te kisten**. Door middel van een raamwerk van kepers, afgedicht door vochtbestendige platen en een dubbele laag plastic folie, wordt een kist rond het orgel gebouwd. Daardoor zal het orgel gedurende de werken vocht-, stof- en stootvrij zijn. Als het orgel een bespeelbaar orgel is en langer dan zes maanden ingekist zal zijn, is het noodzakelijk om de kist te voorzien van een controlesysteem dat temperatuur en relatieve vochtigheid monitort, een verwarmings- en bevochtigingssysteem activeert wanneer nodig, en de verantwoordelijke voor het orgel waarschuwt bij overschrijding van de aanbevolen waarden.

Het spreekt voor zich dat het inkisten van een orgel, het aanbrengen van het controlesysteem en het opnieuw verwijderen van de kist na beëindiging van de (interieur)werken, gebeurt door een orgelbouwer of -restaurateur.

5.3.7. De klokken: regelmatig onderhoud

Klokken, hun ophanging en de luidinstallatie, moeten jaarlijks nagekeken en onderhouden worden door een gespecialiseerde firma. Dit gebeurt best door middel van een onderhoudscontract waarin zeker volgende aandachtspunten aan bod komen:

- De bevestiging van klokken aan de luidas en van de klepel aan de binnenkant van de klok dient stabiel te zijn;
- Het luidtempo van een klok dient regelmatig te zijn (dus geen 'hinkend' ritme). Hoe zwaarder een klok, des te trager is het natuurlijke luidtempo;
- De klepel mag slechts bewegen in één verticaal vlak. Klepels die cirkelvormig of in 8-vorm rondslingeren, dienen gestabiliseerd te worden;

De gemeente of de kerkfabriek dient ervoor te zorgen dat dergelijke inspecties veilig kunnen verlopen en te controleren of het elektrische werk veilig is.

Klokken die aangetast worden door vuil (vooral uitwerpselen van duiven), kunnen beschadigd worden door chemische processen. Daarom is het belangrijk dat de galmopeningen afgeschermd worden met gaas, zodat vogels buiten de toren worden gehouden.

5.3.8. Archeologie

Gezien de historiek van de site is het meer dan waarschijnlijk dat de ondergrond **archeologische resten** bewaart. Vanzelfsprekend is het niet verstoren van de ondergrond de beste wijze van conservatie. Elke archeologische opgraving is immers éénmalig en betekent onherroepelijk verstering van het bodemarchief en van de sitewaarde. Indien verstering van de ondergrond toch noodzakelijk blijkt - bijvoorbeeld voor werken in functie van de fundering, sanitair of verwarming - dient een georadaronderzoek uitgevoerd te worden en met het archeologisch potentieel rekening gehouden. De archeologische component moet zo vroeg mogelijk geïntegreerd worden in de planning van het project. Wanneer onverwacht archeologische vondsten ontdekt worden, moet het Agentschap Onroerend Erfgoed of de bevoegde onroerenderfgoedgemeente hiervan onmiddellijk op de hoogte gebracht worden.

5.4. Het kerkhof

5.4.1. Herwaardering van het kerkhof

Een doordacht inrichtings- en vergroeningsplan

Herinrichting van de begraafplaats van Oostrozebeke door Andy Malengier – Bron: www.andymalengier.be.

Het kerkhof van Meensel is nog steeds in gebruik. Dit is geen evidentie gezien de beperkte oppervlakte van het kerkhof en de veelheid aan lijkbezorging die de gemeente moet aanbieden: begravingen, een urneveld, een columbarium, een strooiweide, ... Ook het verloop van de toegangsweg naar het oorlogsmuseum "Museum44" langs de strooiweide is geen ideale situatie. Een grondige herdenken van de inrichting van het kerkhof waarbij nieuwe kwalitatieve vormen van asbezorging kunnen geïntegreerd worden, is een absolute noodzaak.

De herinrichting van het kerkhof moet ook rekening houden met de toekomstvisie waarbij de kerk, de pastorie met het museum44 en het ereperk voor de burgerslachtoffers omgevormd zullen worden tot een memoriale site⁶⁸. Dergelijke site, die veel bezoekers van buiten de gemeente aantrekt, dient op een passende en ondersteunende wijze vorm gegeven zonder het dagelijkse gebruik van het kerkhof te overschaduwen.

Uit archiefbronnen blijkt dat het kerkhof eertijds een veel groener karakter had en opgevat was als een grasperk waarin de graven verspreid voorkwamen, hier en daar vergezeld van een gesnoeide palm of buxus. Op dit moment heeft het kerkhof een uitermate stenig karakter door het veelvuldige gebruik van betonklinkers en kiezelsteentjes en door de totale afwezigheid van bomen en struiken. Terugkeren naar de historische situatie is niet aan de orde maar om de belevingswaarde en de erfgoedwaarde van het kerkhof opnieuw te versterken moet het kerkhof opnieuw vergroend worden. Dit kan onder meer door de tussenruimte tussen de graven te vergroenen, struiken en heesters aan te planten, alsook enkele solitaire bomen.

Er dient gestreefd te worden naar een groenbeheer met beplanting eigen aan historische begraafplaatsen, zoals o.m. buxus - of als alternatief *Ilex crenata* - en taxus (*Taxus Baccata*) en met streekeigen bomen en heesters. Buxus- en taxusbomen hoeven niet steeds strak gesnoeid te worden. Een vrijere groei met onderhoudsnoei om de drie tot vijf jaar resulteren in een natuurlijker vorm en zijn aantrekkelijk voor vogels. In combinatie met de verplichting om kerkhoven pesticidenvrij te beheren, zal hierdoor de biodiversiteit op het kerkhof verhogen waardoor ze ook een ecologische functie kan vervullen. Inspiratie kan gezocht worden in de brochure 'Kleur je begraafplaats groen' van de Provincie Vlaams-Brabant en het Regionaal Landschap⁶⁹.

Visuele link tussen het oorlogsmuseum (pastorie) en het erekerkhof

In het globaal herinrichtings- en vergroeningplan voor de dorpskern van Meensel (zie punt 5.2.1.) moet een compromis gezocht worden tussen de historische beslotenheid van de pastorietaan enerzijds en het open karakter van het kerkhof en het ereperk anderzijds. Het aanlegplan dient een visuele link te leggen tussen het oorlogsmuseum "Museum44" in de pastorie waar de Duitse vergeldingsacties van 1944 worden herdacht en het

⁶⁸ Kerkenbeleidsplan, eerste versie, 5 mei 2019.

⁶⁹http://www.rlnh.be/sites/default/files/inspiratiegids-kleur-je-begraafplaats-groen-20171026_tcm5-125174.pdf

erekerkhof voor de burgerslachtoffers van die razzia's achteraan het kerkhof. De beheersdoelstellingen voor de pastorietaanplanting moeten eveneens mee in rekening gebracht (zie relict-fiche Binkomstraat 1).

Aangepaste materialen voor de inrichting en het meubilair

Het gebruik van aangepaste, bij voorkeur natuurlijke materialen die aansluiten bij het historische beeld van de dorpskern, zullen de beeldkwaliteit versterken.

De vormgeving en het materiaalgebruik voor het meubilair, de vuilbakken, infoborden, enz ... moet aansluiten bij de "huisstijl" gekozen voor de herinrichting van het dorpsgezicht (zie 5.2.3.).

Herstel van het grafmonument van de familie Kenes-Hesp

Het grafmonument van de familie Kenes-Hesp achteraan het kerkhof was met zijn hoog oprijzend kruis op de berg Golgotha een onmiskenbare blikvanger voor eenieder die het kerkhof bezijden het westportaal van de kerk, toen de enige toegang tot het kerkhof, betrad. Het herstellen van het 19de-eeuwse grafmonument in zijn oorspronkelijke luister zou een absolute meerwaarde betekenen voor het kerkhof. Het monument dient opnieuw als een herkenbare entiteit in de heraanleg van het kerkhof opgenomen te worden met herstel van de rotsformatie, het terugplaatsen van de gietijzeren vuurpotten en het opnieuw aanbrengen van een kruis. Omdat er niet zo veel informatie gekend is over het verdwenen stenen kruis, kan geopteerd worden voor een hedendaags ontwerp.

5.4.2. Waarderingscategorieën individuele graftekens

De waarderingskaart is terug te vinden onder punt 3.3.2.

bovenlokaal belang

- Beheersdoelstelling: graftekens van bovenlokaal belang zijn exemplarisch, representatief of uniek op Vlaams niveau en hebben bijgevolg een zeer hoge erfgoedwaarde en moeten *in situ* bewaard blijven. Ze krijgen het statuut van ZEN-erfgoed⁷⁰.

Lokaal belang

- Beheersdoelstelling: graftekens van lokaal belang hebben een betekenisvolle band met het kerkhof (ZEN-erfgoed). Ruiming of verplaatsing zijn niet aan de orde. Ze krijgen het statuut van ZEN-erfgoed.

Ondersteunende waarde

- Beheersdoelstelling: graftekens met een ondersteunende waarde zijn karakteristiek voor het kerkhof en kunnen om die reden niet geruimd of niet verplaatst worden. Ze krijgen het statuut van ZEN-erfgoed.

Begeleidende waarde

- Beheersdoelstelling: graftekens met begeleidende waarde versterken de herkenbaarheid of identiteit van het kerkhof in zijn globaliteit. Deze graftekens worden bij voorkeur niet geruimd.

Zonder waardebeoordeling

- Beheersdoelstelling: graven en graftekens zonder waardebeoordeling mogen geruimd en verwijderd worden mits toestemming van het agentschap Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente. Bronzen, gietijzeren of porseleinen applicaties die het te verwijderen grafteken sieren, worden - met toestemming van de nabestaanden - best gerecupereerd voor herstel van waardevolle graftekens.

5.4.3. ZEN-erfgoed

De graven van bovenlokaal belang, lokaal belang en ondersteunende waarde die op het moment van de bescherming aanwezig waren, worden middels dit beheersplan erkend als ZEN-erfgoed. Zie bijlage 2.

5.4.4. Onderhoud van de waardevolle graftekens

Een goed beheer van funerair erfgoed begint bij een goede monitoring en regelmatig onderhoud. Jaarlijkse inspecties, bijvoorbeeld door Monumentenwacht, en een daaraan gekoppelde onderhoudsbeurt is essentieel om

⁷⁰ Erfgoed zonder Economisch nut (ZEN) kan aanspraak maken op een verhoogde erfgoedpremie.

het funerair erfgoed in goede staat te behouden en (verdere) schade te voorkomen. Praktische tips en richtlijnen zijn opgenomen in de brochure '*Onderhoud van funerair erfgoed*', raadpleegbaar op:

http://www.monumentenwacht.be/sites/www.monumentenwacht.be/files/news/onderhoud_van_funerair_erfgoed.pdf;

- beschadigde graftekens dienen op korte termijn hersteld, houten kruisen geschilderd en gietijzeren kruisen behandeld tegen roest. Graftekens van bovenlokale waarde worden door of onder begeleiding van een deskundige hersteld.
- Grafgiften, keramiek en applicaties van porselein, brons en andere materialen verdienen bijzondere aandacht. Door hun geringe afmeting, vormgeving, materiaal en bevestiging zijn ze zeer vatbaar voor weersinvloeden en schade. Reiniging, herstel, consolidatie van breuknaden en herbevestiging zijn noodzakelijk om het behoud van deze erfgoedelementen te garanderen.

5.4.5. Peter-of meterschap

Als de vergunning verlopen is, kan voor graftekens van bovenlokale en lokale waarde overwogen worden om te voorzien in het zorgprincipe van een 'peter- of meterschap'. Dat houdt in dat een particulier, een vereniging of een bedrijf instaat voor het onderhoud en desgevallend de restauratie van dat grafteken. Het opnemen van een peter- of meterschap is doorgaans kosteloos. Het grafteken blijft in bezit van de gemeente maar het uitvoeren van onderhouds- of restauratiewerken gebeurt op kosten van de peter of meter en onder begeleiding van een deskundige, het agentschap Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente.

5.5. Archeologisch erfgoed

De geschiedenis van Meensel gaat minstens terug tot de vroege middeleeuwen met als meest waardevolle archeologische zones de kerk- en pastoriesite en het voormalige *Hof van Meensel* (Binkomstraat 6-12). Hoewel deze sites volgens het geoportaal niet opgenomen zijn in een archeologische zone valt te verwachten dat de bodem nog sporen bevat van begravingen, oudere constructies, enz.

Om het bodemarchief niet te vernielen moeten in de eerste plaats bodemverstoringen zoveel mogelijk vermeden worden. Indien ingrepen in de bodem toch noodzakelijk zijn op de kerksite moeten die gebeuren volgens de vigerende regelgeving van archeologie en uitgevoerd worden door een erkend archeoloog. Elke verstoring van de bodem betekent immers een onherroepelijk verlies van historisch en archeologisch materiaal en moet wetenschappelijk begeleid worden.

6. MAATREGELEN

Algemeen: onderhoudswerken zijn niet toelatingsplichtig. Ook kleine herstellingen die volgens de regels van de kunst en met dezelfde materialen en technieken worden uitgevoerd zijn niet toelatingsplichtig

6.1. Algemeen

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
1. Algemeen			
Het bouw-, kleur-, tuinhistorisch, materiaal-technisch, stabiliteits-technisch onderzoek, noodzakelijk voor kwaliteitsvol beheer of herwaardering van het erfgoed, en buiten de gebruikelijke opdracht van de ontwerper		x	x
Metingen tijdens de werken, noodzakelijk om de werken uit te voeren	x		x
De middelen die nodig zijn om de werken zelf uit te voeren (stellingen, hoogtewerkers, hijstoestellen, kranen, werkliften enz.).		x	x
Demontage van een erfgoedelement gevolgd door herplaatsing van ditzelfde herstelde element, of een identiek element. Bv. demontage van dakpannen (bij herstel pannendak)		x	
De noodzakelijke funderings- of stabiliteitsversterking voor een beschermd goed dat niet aan bijkomende belastingen onderhevig is (dus bv. geen functiewijziging met hogere belasting), met inbegrip van de eventuele bijhorende archeologische opgraving	x		
Erfgoedgebonden onderhoud, zoals opgenomen in de forfaitaire lijst (bv schilderen of plaatselijke herstel van schrijnwerk, herstellen gebroken glas, maaien van gazons,...)		x	x

6.2. Openbare ruimte

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
Opmaak vergroenings- en herinrichtingsplan			
Opmaak vergroenings- en herinrichtingsplan voor het dorpsgezicht met inbegrip van het kerkhof	x		
Alle werken die de erfgoedwaarden ondersteunen en versterken	x		
Herinrichting openbare ruimte			
Verwijderen van onaangepaste verhardingen op wegen, paden en parkings zoals betonplaten, kiezels, betonklinkers, asfalt, ...	x		
Aanleggen van een gepaste straatbedekking: bij voorkeur kasseien en parkings	x		
Heraanleg privatieve stoepen	x		
Rationaliseren van het aantal verkeersborden, wegwijzers en infobordjes	x		x
Plaatsen van uniform en sober straatmeubilair zoals zitbanken, fietsenstalling, vuilnisbakken, infoborden, ...	x		
Onderhoudsbeheer van wegen, paden, parkings, ...		x	x

6.3. Gebouwd erfgoed binnen het dorpsgezicht

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
Daken			
Herstel en desgevallend vernieuwing van het dak (o.m. dakstructuur, dakbedekking, kroonlijst, hemelwaterafvoeren,...)	x		
Kleine herstellingen van het dak met dezelfde materialen waarbij het uitzicht niet verandert (o.m. dakstructuur, dakbedekking, kroonlijst, hemelwaterafvoeren,...)		x	x
Behandeling van de dakconstructie tegen schimmels en houtborende insecten	x		x
Aanbrengen van ladder- en klimhaken	x		
Gevelwerk, opgaande muren en tuinmuren			
Herstel en desgevallend vernieuwing van metsel- en voegwerk, dekstenen, plint, ...		x	
Onderhoud, herstel en desgevallend vernieuwing van historische gevelcementeringen, gecementeerde geveldelen zoals plinten, ...		x	
Onderhoud en herstel van natuurstenen gevelelementen en -ornamenten		x	
Gevelreiniging, steenverstevigende behandeling of injectie tegen opstijgend vocht, mits noodzaak aangetoond is.	x		
Hout- en schrijnwerk			
Onderhoud en kleine herstellingen van historisch hout- en schrijnwerk waarbij het uitzicht niet verandert, o.m. luiken, kroonlijst, vensters, deuren, ...		x	x
Restauratie, vervanging van historisch hout- en schrijnwerk, mits de noodzaak aangetoond is, of het opnieuw aanbrengen van historisch verantwoord schrijnwerk waar dit verdwenen: o.m. luiken, kroonlijst, vensters, deuren, poorten, ...	x		
Schilderen van het schrijnwerk met een dampopen verfsysteem in de bestaande kleur		5 jaarlijks	x
Onderhoud en herstelwerken van historisch hang- en sluitwerk		x	x
Vervanging van historisch hang- en sluitwerk mits de noodzaak aangetoond is	x		
Behandeling van hout- en schrijnwerk tegen schimmels en houtborende insecten	x		x
Metaalwerk			
Opnieuw aanbrengen van historisch verantwoorde ijzeren hekkens (bv. Binkomstraat 6-8, ...)	x		
Onderhoud van historische giet- en smeedijzeren poorten en hekkens: ontroesten, schilderen in dezelfde kleur met roestwerende verf,		drie- tot vijfjaarlijks	x
Herstel van hardstenen sokkels en dorpels waarop het hekwerk bevestigd is	x		
Onderhoud en herstel van historisch metaalwerk zoals muur-ankers, voetschrapers, geveldecoratie, diefijzers, ... met inbegrip van ontroesten en schilderen in dezelfde kleur met roestwerende verf, ...		drie- tot vijfjaarlijks	x
Vervanging van historisch metaalwerk, mits de noodzaak aangetoond is	x		
Private stoepen			
Verwijderen van onaangepaste verhardingen zoals bv. beton en asfalt, ...	x		x

Aanleggen van gekasseide opritten en paadjes naar de voordeuren waartussen groenzones of groenverhardingen	x		
Onderhoud van de privatieve stoepen		x	x
Binkomstraat 6-8: terras straatzijde			
Heraanleggen van het terras aan de straatzijde met dezelfde tegels		x	x
Vervangen huidige terrastegels door een meer gepaste terrasverharding	x		
Kleine herstellingswerken aan het terras met dezelfde materialen		x	x
Kasseien van historische erven			
Aanleggen van gekasseide binnenplaatsen en paden (bv. voormalige burgemeesterswoning, voormalige zusterschool, pastorie, ...)	x		
Onderhouden van de gekasseide delen		x	x

6.4. De Sint-Mattheüskerker

Aard der werken	Enmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
vooronderzoek			
historisch en historisch- archivalisch, bouwtechnisch, materiaal-technisch, of stabiliteitstechnisch voorafgaand onderzoek noodzakelijk voor kwaliteitsvol beheer. Bv: kleuronderzoek bij de waardevolle houten, terracotta en plaasteren beelden	x		x
archeologisch vooronderzoek of opgraving bij behoud van de huidige functie (vb. funderingsherstel)	x		x
Energie-audit	x		
Monitoring (bv. inspectieverslag van Monumentenwacht) in functie van een concrete beheersingreep		x	x
Periodieke controles			
Controle door monumentenwacht Exterieur interieur		driejaarlijks vijfjaarlijks	x
Keuring beveiligingsinstallatie		jaarlijks	x
Keuring bliksemafleidingsinstallatie		jaarlijks	x
Nazicht ladder- en klimhaken		jaarlijks	x
werfinrichting			
de middelen die nodig zijn om de werken (zelf) uit te voeren zoals stellingen, hoogtewerkers, hijstoestellen, kranen, werkliften, enz.	x		x
Algemeen			
De werken voor beveiliging tegen brand, vandalisme, diefstal en inbraak, de isolatie en comfortwerken en de werken die voortvloeien uit andere regelgevingen, die rechtstreeks ingrijpen op een erfgoedelement en waarbij door onroerend erfgoed bijkomende erfgoedgerelateerde eisen worden gesteld	x		
Erfgoedgebonden onderhoud, zoals opgenomen in de forfaitaire lijst		x	

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
EXTERIEUR			
Bedaking			
Restauratie van het dak: o.m. dakstructuur, dakbedekking (natuurleien), hemelwaterafvoeren,...	x		
Onderhoud en kleine herstellingen van het dak met dezelfde materialen waarbij het uitzicht niet verandert: o.m. dakstructuur, dakbedekking, hemelwaterafvoeren,...		jaarlijks	x
Curatief-preventief behandelen van de houten dakonderdelen tegen schimmels en houtborende insecten		x	x
Aanbrengen van ladder- en klimhaken	x		
Verbeteren van de toegankelijkheid op zolder en in de toren	x		
Metselwerk			
Restauratie van de natuurstenen plint en onderdelen met respect voor bouwhistorische sporen	x		
Restauratie van het baksteen met respect voor bouwhistorische sporen	x		
Verwijderen van cementvoegen en heropvoegen met kalkmortel	x		
Plaatselijk herstel van het voegwerk met kalkmortel		x	x
Steenverstevigende behandeling of injectie tegen opstijgend vocht, mits noodzaak aangetoond is.	x		
Herstel van de topgevel (dekstenen) tussen schip en koor	x		
Herstel van de cementering op afzaat van plint en vensters	x		
Blauwe hardsteen			
Herstellen van de deuroplijsting	x		
Hout- en schrijnwerk			
Restauratie of vervanging van historisch buitenschrijnwerk mits de noodzaak aangetoond is	x		
Onderhoud en kleine herstellingen van het buitenschrijnwerk waarbij het uitzicht niet verandert		x	x
Schilderen van het schrijnwerk met een dampopen verfsysteem (alkydharsverf) in de bestaande kleur		vijfjaarlijks	x
Onderhoud en kleine herstelwerken van historisch hang- en sluitwerk		vijfjaarlijks	x
Behandeling van hout- en schrijnwerk tegen schimmels en houtborende insecten	x		x
Glasramen			
Restauratie van de glas-in-loodramen	x		
Plaatsen van voor- of achterzetglas met geventileerde spouw indien de energie-audit dit voorziet	x		
Plaatselijk herstel van de glas-in-loodramen met identiek materiaal		x	x
Metaalwerk			
Restauratie van historisch metaalwerk zoals muurankers, het kruis op het koor, de windhaan op de toren, ...	x		
Onderhoud van en kleine herstellingen aan historisch metaalwerk zoals muurankers, het kruis op het koor, de windhaan op de toren, ... met inbegrip van ontroesten en schilderen in dezelfde kleur met roestwerende alkydharsverf, ...		Drie- tot vijfjaarlijks	x
Vervanging van historisch metaalwerk, mits de noodzaak aangetoond is	x		

Aard der werken	Enmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
INTERIEUR			
Herstellen van de bakstenen zolderwanden	x		
Toegankelijk maken van de zolders volgens de normen van monumentenwacht	x		
Verwijderen van storende elementen zoals de wandbekleding in kunststof, de lambrisering in de kerk en het doksaal; de ijzeren trap in het inkomportaal, ...	x		
Aanbrengen van een nieuwe trap in het inkomportaal die meer aansluit bij het historische kerkgebouw	x		
Behandeling tegen vocht indien de noodzaak is aangetoond (wanden en vloeren)	x		
Schilderwerken (wanden, decoratieve elementen en gewelven)	x		
Plaatselijk herstel van stucwerk, barsten en scheuren (wanden, decoratieve elementen en gewelven)		x	x
Behandeling van structurele en decoratieve elementen tegen (houtborende) insecten en zwammen	x		
Onderhoud en kleine herstellingen van binnenschrijnwerk en hang- en sluitwerk	x		
Plaatselijk herstel van de natuurstenen vloer (plavuizen en voegwerk) en de houten vloeren in de toren	x		
Vernieuwing verwarmingsinstallatie	x		
Herstel of vernieuwing van interieurobjecten met erfgoedwaarde, die omwille van de erfgoedwaarde, bijzondere eisen hebben die verder gaan dan gebruikelijk (bv. pleisteren met kalkpleister, geborstelde afwerking van de pleisterlaag, het pleisteren zonder stop- en hoekprofielen, het gebruik van historische verftypes, bijzondere verftechnieken of de reconstructie van een oorspronkelijke kleurstelling, ...)	x		
meubilair			
Behandeling tegen (houtborende) insecten en zwammen		x	x
Roerende goederen en cultuurobjecten			
Materiaal-technisch en diagnostisch vooronderzoek in functie van de deskundige restauratie van de waardevolle beelden: bv: kleuronderzoek	x		x
Behandeling tegen (houtborende) insecten en zwammen		x	x
Restauratie / conservatie van de waardevolle houten, terracotta- en plaasteren beelden	x		
Vrijleggen van de oorspronkelijke polychromie			
Torenuurwerk			
Terug onderbrengen van het uurwerk in de kerk		x	x
Restauratie van de authentieke onderdelen	x		
orgel			
Algehele restauratie van het orgel	x		
Onderhoudswerken aan het orgel		Jaarlijks	x
Aanpassing van de klimatisatie, noodzakelijk voor het behoud van het orgel	x		
klokken			
Regulier onderhoud van de klokken en toebehoren		jaarlijks	x
Bijzondere werken aan de klokken en toebehoren	x	10 à 20 jaarlijks	
Inrichtingswerken alternatieve bestemming			
Inrichtingswerken gekoppeld aan de nevenbestemming zoals sanitair, audiovisuele infrastructuur, (nood)verlichting, enz.	x		

6.5. Kerkhof en funerair erfgoed

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
Opmaak vergroenings- en herinrichtingsplan			
Opmaak vergroenings- en herinrichtingsplan voor het kerkhof kaderend binnen het globaal herinrichtingsplan voor het dorpsgezicht	x		
Alle werken die de erfgoedwaarden ondersteunen en versterken	x		
graftekens			
Controleren en uitvoeren van kleine herstellingen zoals het schilderen van letters en data, opnieuw bevestigen van applicaties, ...		jaarlijks	
rechtzetten van verzakte en gedestabiliseerde graftekens	x		x
Herstel of aanleg van grafbedjes		jaarlijks	x
Behoud en herstel van de "tuintjes" afgelijnd door (betonnen) boordstenen		x	x
Herstel van de graftekens in natuursteen, granito, beton met mozaïeksteentjes, smeed- en gietijzer...	x		x
Onderhoud en herstel van de houten kruisen zoals het beitsen van het hout,		driejaarlijks	x
Onderhoud en herstel van metalen onderdelen zoals ontroesten en schilderen in dezelfde kleur met roestwerende verf,		driejaarlijks	x
Herstellen van de applicaties in porselein, marbriet, brons, ijzer, faïence, ...		x	x
Grafmonument van de familie Kenes-Heps			
Herstellen van het bovengrondse grafmonument (rotsformatie, terugplaatsen vuurpotten, kruis, ...)	x		
Onderhoudswerken aan de bovengrondse constructie		x	x
Onderhoudswerken aan de ondergrondse constructie in baksteen		x	x
Paden			
Verwijderen van onaangepaste materialen	x		x
Heraanleg paden	x		
Onderhoud van de paden		x	x
Groenelementen			
Algemene vergroening van het kerkhof, onder meer aanleg van een kruidlaag, beplanting van grafperkjes, ...	x		
Onderhoudsbeheer van de kruidlaag		Meerdere keren per jaar	x
Aanplanten van streekeigen hagen, struiken, heesters, solitaire bomen,	x		
Aanplanten van vervangende, gelijksoortige houtige begroeiingen		Indien noodzakelijk	x
Onderhoudsbeheer van houtige begroeiingen (snoeien, verwijderen dode takken, ...)		jaarlijks	
Onderhoudsbeheer van bomen (snoeien, ...)		vijfjaarlijks	
Meubilair en inrichtingselementen			
Sobere en kwaliteitsvol meubilair, vuilbakken, infoborden, ... uniform voor het kerkhof en het dorpsgezicht	x		

6.6. Landschappelijk en houtig erfgoed

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
Algemeen			
Werfinrichting: de middelen die nodig zijn om de werken zelf uit te voeren (stellingen, hoogtewerkers, hijstoestellen, kranen, werkliften enz.)		x	x
Erfgoedgebonden onderhoud, zoals opgenomen in de forfaitaire lijst (bv. snoeien hagen, plaatsen van veekering, ruimen van vijvers en grachten,...)			x
Aankoop en onderhoud van tuinmachines en tuinmateriaal		x	x
Onderzoek naar kwaliteit van houtige beplanting met erfgoedwaarde en de groeiplaats ervan, met inbegrip van de analyse van de impact van geplande ingrepen		x	x
VTA-controle (Visual tree assessment) door een erkende ETW-boomverzorger van markante bomen		vijfjaarlijks	x
Houtige begroeiing			
Aanplanten van streekeigen hagen, struiken, heesters, hoogstamfruitbomen, solitaire bomen, ...	x		
Aanplanten van vervangende, gelijksoortige houtige begroeiingen		x	x
Verbetering en bescherming van de groeiplaats (o.a. standplaatsverbetering, boombescherming, ...)	x		x
Kappen van o.m. concurrerende begroeiing, exoten, ... en ruimen en afvoeren van organisch materiaal		x	x
Beheer van kruidachtige vegetaties (o.a. onderhoud en herstel grasland, kruidlaag op kerkhof, ...)		x	x
Onderhoudsbeheer van (geschoren) hagen en heggen: snoeien met afvoeren van afval, ...		één tot twee keer per jaar	x
Onderhoudsbeheer bomen en struiken		Elke 10 jaar	
Hoogstamfruitbomen: vormsnoei		Jaarlijks tot de bomen ca. 10-12 jaar oud zijn	
Hoogstamfruitbomen: onderhoudssnoei		jaarlijks	
Binkomstraat 6-8: herenboerenpark			
Opmaak inventaris waardevolle bomen	x		
Opmaak herwaarderingsplan	x		

6.7. Archeologisch erfgoed

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
ALGEMEEN			
Archeologisch vooronderzoek of opgraving bij behoud van de huidige functie	x		x

6.8. Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is

Alle bomen en struiken in het dorpsgezicht, en in het bijzonder de groenelementen die expliciet zijn vermeld in het algemene deel en de individuele fiches, zijn van belang voor de erfgoedwaarde. Daarom mogen zij niet worden geveld of beschadigd zonder het verkrijgen van een toelating [Onroerenderfgoedbesluit, art. 6.2.4., 5° d) en art. 6.2.5., 4° d)]. Bomen en struiken die jonger zijn dan tien jaar, die windvallig zijn of afgestorven vormen hier een uitzondering op.

7. OPVOLGING EN EVALUATIE

Het beheersplan heeft een looptijd van 24 jaar. Op gemotiveerd verzoek, of op vraag van het agentschap, kan het plan aangepast worden.

7.1. Onderhoudslogboek

Om de 6 jaar moet gerapporteerd worden over de realisatie van de beheersdoelstellingen uit hoofdstuk 5, en over de uitvoering van de maatregelen en werkzaamheden uit hoofdstuk 6. Dit gebeurt via een **onderhoudslogboek**⁷¹ dat een actueel toestandrapport zoals in hoofdstuk 3 bevat en een overzicht van de (preventieve) maatregelen en werkzaamheden die de voorbije 6 jaar werden uitgevoerd, gekoppeld aan de lijst van maatregelen uit hoofdstuk 6.

Als **toestandrapport** voor het bouwkundig en landschappelijk erfgoed geldt dit beheersplan. Voor de opmaak van een toestandrapport binnen 12 jaar kunnen de inspectierapporten van Monumentenwacht voor het bouwkundig erfgoed aangewend worden. Voor het landschappelijk erfgoed zal de toestand van de historische, structurele onderdelen en de beplantingen binnen de gegevenheid van een historische nutstuin weergegeven moeten worden (zie website voetnoot 29).

In het **overzicht van preventieve maatregelen en werkzaamheden** wordt het volgende opgenomen:

- de datum waarop de werken uitgevoerd werden;
- een korte samenvatting van de ingrepen;
- een verwijzing naar de maatregel in het beheersplan;
- de uitvoerder (eigen beheer of aannemer);
- de kost (factuur wordt bijgevoegd);
- foto's van de werken voor en na.

Daarnaast wordt aangegeven of deze ingrepen volstaan om de vooropgestelde visie te realiseren, dan wel of een bijsturing van de visie of van de maatregelen en werkzaamheden nodig is.

7.2. Bijkomende premie van 10% voor 'voorbeeldige beheerders'

Vanaf 1 januari 2019 voorziet het agentschap Onroerend Erfgoed een bijkomende premie van 10% voor 'voorbeeldige beheerders' die een consequent en kwaliteitsvol onderhoud gedurende 6 jaar kunnen aantonen aan de hand van een **onderhoudslogboek**.

7.3. Overgangsbepalingen:

Aangezien het **onderhoudslogboek** vanaf 2019 start, en er dus geen referentieperiode van zes jaar voorhanden is, kan **tot 2024** gebruik gemaakt worden van een overgangsregel. Er kan een aanvullende premie van 10% aangevraagd worden op basis van:

- een **toestandrapport** op het moment van de premie-aanvraag (rapport Monumentenwacht, beheersplan, ...)
- een **opsomming van de werken** die je de afgelopen 6 jaar uitvoerde, met facturen en foto's voor, tijdens en na

⁷¹ <https://www.onroerenderfgoed.be/het-onderhoudslogboek>.

8. EXTRA TOEVOEGINGEN

BIJLAGEN	
Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt (met schaal en N-pijl)	Hoofdstuk 1: Identificatie
Lijst van geplande werkzaamheden	Hoofdstuk 6: Maatregelen
Lijst van handelingen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating	Hoofdstuk 6: Maatregelen
Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart	Bijlage 2
Lijst van open erfgoed met aanduiding op kaart	niet van toepassing
Lijst van ontsluitingswerken voor open erfgoed	niet van toepassing
Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is	Hoofdstuk 6 (6.8.)
Lijst van cultuuroederen	Bijlage 1
Lijst van geplande werkzaamheden aan een orgel dat dateert van na de Eerste Wereldoorlog	niet van toepassing
Beschermingsbesluiten	Bijlage 3

9. BIBLIOGRAFIE

Archieven

- Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem: oorspronkelijk aanwijzende tabel (208), mutatieschetsen (207), bijgevoegde aanwijzende tabel (legger 209) en jaarlijkse mutatiestatuten (223).
- Leuven, Archief Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, doos 6435: dorpskern van Meensel & Tielt-Winge, beschermingsdossier 'Parochiekerk Sint-Mattheüs met omgeving' van 28 oktober 1999 en beheersmatige dossiers.
- Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, Tielt-Winge (Meensel-Kiezegem) Binkomstraat – St-Mattheuskerk: restauratiedossier, 2013.
- Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, archief KCML.
- Tielt-Winge, Archief Bouwaanvragen.

Onuitgegeven documenten

- HAP S., *De Brugse begraafplaats. Een stille getuige. Een doorgedreven archiefstudie*, dl. 1 tekst, onuitgegeven masterproef, Gent, 2077-2008.
- Monumentenwacht, Bouwkundig inspectierapport, 22343/2017/B.
- Monumentenwacht, Interieur-inspectierapport, 22343/2017/I.
- VAN DRIESSCHE T. en P. VAN DEN BREMPT, *Methodologie voor het beheer van historische tuinen en parken in Vlaanderen*, 2015, een uitgave van Onroerend Erfgoed.

Uitgegeven documenten

- *Catalogus van de firma 'Compagnie Générales de la Céramique du Batiment. Sarreguemines – Pont Ste-Maxence.*
- CLAES F., *Inleiding tot de Oostbrabantse toponymie in Naamkunde*, jrg. 19, afl. 1-4, Amsterdam, 1987.
- COOLS J., *Funerair erfgoed van de Herentalse ijzergieterij van August Van Aerschot en zonen. Een verkenning*, in *Historisch Jaarboek van Herentals*, XVIII, 2008 (2009).
- DENEFF R., 2002: *Historische tuinen en parken van Vlaanderen. Inventaris Vlaams-Brabant: Holsbeek, Lubbeek en Tielt-Winge*, Brussel: Vlaamse Overheid. Onroerend Erfgoed en Agentschap onroerend erfgoed 2018.
- HAVERMANS A. e.a., *Draaiboek voor inventarisatie, beheer en herwaardering van plattelandskerkhoven in Vlaams-Brabant*, Leuven, 2014.
- HOURANT R., *La Fonte en Wallonie. Les Croix de nos Aïeux (Héritages de Wallonie)*, Luik, 1992.
- KEMPENEERS P., *Meensel en Kiezegem. Plaatsnamen en hun geschiedenis*, Tienen, 2014.
- ROBERT A. en E. VANDEWOUDE, *Meensel-Kiezegem in Oost-Brabant. I Het mooie Hageland*, Heverlee, 1965.
- Wauters A. *Géographie et histoire des communes Belges. Arrondissement de Louvain*, dl. II, (Anastatische herdruk, 1963), Brussel, 1882.

Websites

- www.balat.kikirpa.be/ (KIK)
- www.cartesius.be
- www.detorevanleende.nl/pdf/bijl_14.pdf
- www.geo.onroenderfgoed.be
- www.geo.vlaamsbrabant.be/mobiliteit/
- www.inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/
- www.meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/
- www.mot.be/
- www.rlnh.be/sites/default/files/inspiratiegids-kleur-je-begraafplaats-groen-20171026_tcm5-125174.pdf
- www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/inventariseren-van-bouwkundig-erfgoed
(Handleiding inventariseren bouwkundig erfgoed)

10. RELICTFICHES

Binkomstraat 2: voormalige pastorie

Binkomstraat 3: woning

Binkomstraat z.nr.: tuin van de voormalige burgemeesterswoning

Binkomstraat 6-8: de voormalige burgemeesterswoning

Binkomstraat 10-12: deel van de voormalige burgemeesterswoning

Wersbeekstraat 1: voormalige meisjesschool

Binkomstraat 1

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Meensel-Kiezegem), 3de afdeling, sectie C, nrs. 332C

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 28 oktober 1999: 'dorskern van Meensel'

Gewestplan: woongebied met agrarisch gebied/woongebied met een landelijk karakter

Historiek

Volgens geschiedschrijver A. Wouters werd de pastorie van Meensel tijdens de godsdiensttroebelen in de tweede helft van de 16de eeuw vernield en niet meer heropgebouwd¹. Hoewel de parochie tot in het begin van de 19de eeuw zal bediend worden door deservitors, pastoors uit de omliggende gemeenten, is er toch in de archieven soms sprake van een pastorie of een Kerkenhuys. Vermoedelijk betreft het hier de bescheiden woning op de hoek van de huidige Binkom- en Heibosstraat, grenzend aan het kerkhof, zoals afgebeeld op de twee oudste cartografische bronnen: de kaart van Villaret (1745-1748) en Ferraris (1771-1775). Allicht is het te identificeren met het "huysken toebehorende voor het onderste deel de kerck ende het opperste de camer van de Schutters"², in latere documenten ook aangeduid als het "kerckenhuys"³.

Het zou tot 1820 duren alvorens op de plaats van het kerkhuis een nieuwe pastorie opgetrokken werd voorzien van een ruime tuin die zich uitstreckte tot aan de noordzijde van de kerk⁴. Het drie traveeën brede dubbelhuis werd vermoedelijk deels met recuperatiemateriaal gebouwd, zoals de gebinten met pen- en gatverbindingen doen vermoeden. De primitieve kadasterkaart van 1824 toont een quasi-vierkant gebouw dat wordt aangeduid als 'pastoorhuys' met 'hof' (moestuin) (afb. 1). Circa 1863 werd de pastorie aan de oostzijde uitgebreid met een 'zaal' en 'spreekplaats' ter vervanging van een stal uit 1828; de vergroting wordt pas in 1941 kadastraal geregistreerd (afb. 2)⁵.

Bij "een groote herstelling gedaan aan de pastorij" werd in 1923 het dak vernieuwd en de voorgevel gecementeerd (afb. 6 en 7)⁶. Tot het begin van de jaren 1960 was de voortuin van de pastorie omzoomd door een bakstenen tuinmuur met smeedijzeren toegangspoort tussen vierkante bakstenen pijlers (afb. 5)⁷. Vermoedelijk verdween de tuinmuur bij de heraanleg van de Heibosstraat waarna de taluds van de hoger gelegen voor- en achtertuin (Heibosstraat) werden verstevigd met kasseien, allicht hergebruik van de uitgebroken straat (afb. 3 en 4). De tuin bevatte toen nog een aantal elementen kenmerkend voor pastorietuinen zoals de aanwezigheid van sier- en nutsbomen (fruitbomen) (afb. 8 en 9). Het verschil bak- en deksteen wijzen erop dat ook de tuinmuur aan de Binkomstraat van een latere datum is dan de tuinmuur bezijden de toegangsweg naar de kerk.

Vandaag zien we een volume dat nog min of meer de bouwgeschiedenis weerspiegelt maar ten gevolge van een grondige renovatie in het laatste kwart van de 20ste eeuw sterk aan authenticiteit inboette. Hoewel de gevelordonnantie bewaard bleef bij het aanbrengen van een nieuw bakstenen parement, werd enkel de hardstenen deuromlijsting gerecupereerd.

Met de afbraak van de garages in het verlengde van de zuidelijke sacristie in 2013 verdween ook de beslotenheid van de pastorietuin en werd de tuin visueel betrokken bij het kerkhof (afb. 10 en 11).

Momenteel wordt het gebouw omgevormd tot museum waarbij zoveel mogelijk de oorspronkelijke indeling en de nog aanwezige authentieke interieurelementen worden gerespecteerd.

¹ WAUTERS A., *Géographie et histoire des communes Belges. Arrondissement de Louvain*, dl. II, (Anastatische herdruk, 1963), Brussel, 1882, p. 42.

² <https://meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/geschiedenis/kerk-meensel-geschiedenis/>: deel I Algemene inleiding: p. 3: Financiële staat van 1666 opgemaakt door Lambertus Hermans, pastoor van Kiezegem en Meensel. WAUTERS A., o.c., p. 38 vermeldt in 1616 een "schuttershuys" waarvan de stenen ongebruikt op het kerkhof liggen.

³ IDEM, o.c., deel II De pastoors, p.8: "... ingenomen een stuck van't kerckhof om den hof van het Kerckenhuys te vergroeten."

⁴ https://meensel-kiezegem.be/wp-content/uploads/2016/03/mk_pastorie.pdf: In een brief van 19 december 1847 schrijft pastoor G. Pulinx dat de pastorie in 1820 werd gebouwd; Nochtans bezit de pastorie enkele gebinten met pen- en gatverbindingen die een jongere bouwdatum doen vermoeden. Mogelijks gaat het om hergebruikte spanten.

⁵ IDEM, o.c., De datum 1828 wordt vermeld in de kerkrekeningen. Rekeningen van 1862-1864 beschrijven de uitvoering van verschillende werken: 'voor het afbreken van een stal aan de oostkant, gereed om te vallen en op dezelfde plaats te bouwen een nieuwe zaal en spreekplaats'. Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1941/13.

⁶ IDEM, o.c.

⁷ Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1964/23.

Beschrijving⁸

Pastorie

De pastorie is gelegen op de hoek van de Binkomstraat en de Heibosstraat op een **boven het straatniveau verheven perceel** en vertoont zich als een **rechthoekig volume** van **vijf traveeën** en **twee bouwlagen**, gevat onder een kunstleien **zadeldak** met **drie schoorstenen**. De bakstenen lijstgevels op een **hardstenen plint**, worden beëindigd door een **houten kroonlijst** en zijn opengewerkt met **rechthoekige vensteropeningen**, voorzien van **houten T-vormig schrijnwerk**, **hardstenen lekdrempels** en voorzetrolluiken in de eerste bouwlaag. De **houten rechthoekige voordeur** met **bovenlicht** is gevat in een 19de-eeuwse **hardstenen omlijsting** en wordt voorafgegaan door een **hardstenen trede**. Beide **zijgevels** zijn **blind**, de **oostelijke zijgevel verankerd** en de westelijke zijgevel bedekt met asbestleien.

Pastorietuin

De verhoogde **voortuin**, afgeboord door een keermuur van kasseien en een lage haag in het verlengde van de tuinmuur, is toegankelijk via drie hardstenen treden en bezit aan de gevel een breed pad van hardstenen flagstones.

De **pastorietuin** wordt in het noorden (ca. 1961⁹) en het westen (1883¹⁰) omzoomd door een **bakstenen tuinmuur** en aan de Heibosstraat door een betonnen tuinafsluiting en een **beukenhaag (*Fagus sylvatica*)**. De tuin bestaat momenteel uit een grote kale grasvlakte met nog twee relictten van de historische beplanting: een hoog uitgegroeide variëteit van gewone ***Taxus baccata*** en een **oude palmboom (*Buxus sempervirens*)**.

Evaluatie

De sobere pastorie met deels ommuurde tuin vormt een karakteristiek omgevingselement van het beschermde dorpsgezicht. De pastorie is inherent verbonden met de structuur en socio-culturele ontwikkeling van het dorp en bepaalt als visueel baken mee de eigenheid van het historisch centrum. De pastoriemuur, leidend naar het westportaal, benadrukt tevens het geheel van kerk en pastorie en accentueert de kerkingang. De tuin van de pastorie herbergt nog een oude buxus en taxus, beplanting die hoort bij de historische aanleg van een pastorietuin.

Het heraanleggen van de Binkomstraat in de jaren 1960 zorgde echter voor een afbraak van de tuinmuur met ijzeren hek aan de voortuin. Ook door verbouwingen in de 20ste eeuw heeft de pastorie aan authenticiteit ingeboet.

Waardering

Lokale waarde

Beheersdoelstellingen

Het behoud van alle hierboven in het vet weergegeven erfgoedelementen en erfgoedkenmerken wordt vooropgesteld. Werken van onderhoud, herstel en herwaardering aan erfgoedelementen kunnen in aanmerking komen voor een erfgoedpremie onder voorbehoud van de op dat moment geldende wetgeving en richtlijn betoelaagbaarheid van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

⁸ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

⁹ Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, Tielt-Winge (Meensel-Kiezegem) Binkomstraat – St-Mattheuskerk: restauratie en vernieuwen dak, 2014, historische nota, p. 22.

¹⁰ Idem, o.c., p.18: tijdens de zitting van de kerkfabriek op 27 mei 1883 wordt beslist om herstellingswerken aan de pastorie uit te voeren en de haag langs de kerkweg te vervangen door een stenen muur.

Pastorie

De authenticiteit van het pand kan opnieuw verhoogd worden door een aantal eenvoudige ingrepen zoals het schilderen van het schrijnwerk en de kroonlijst, het verwijderen van de rolluikkasten waarna opnieuw houten luiken worden aangebracht en het opnieuw aanbrengen van natuurleien op het dak.

Indien het schrijnwerk aan vervanging toe is, wordt best geopteerd voor historisch verantwoord geprofileerd, houten schrijnwerk zoals opgeklampte deuren met bovenlicht en T- vormige ramen met roedeverdeling waarbij oude foto's richtinggevend kunnen zijn voor de vlakverdeling (zesvlakverdeling). Historisch schrijnwerk was altijd voorzien van een afwerkingslaag.

Pastorietuin

De pastorietuin is van oudsher opgevat als een prive-tuin met besloten karakter waar zowel een gedeelte was ingericht als religieuze siertuin voor ontspanning en een gedeelte als moestuin en fruitgaard om in eigen onderhoud te kunnen voorzien. Door de inrichting van de pastorie als museum met hoofdtoegang aan de achterzijde, is een volledige afsluiting van de tuin niet mogelijk. Toch is het voor de perceptie van de pastorietuin belangrijk om het idee van beslotenheid te herstellen door bv. een gepaste groenaanleg, waarin een duidelijk herkenbare en uitnodigende toegang tot het museum wordt geïntegreerd.

Voor de inrichting en de vergroening van de tuin kan de traditionele indeling van sier- en nutstuin richtinggevend zijn, zonder hierbij noodzakelijk een reconstructie na te streven. Bomen mogen echter nooit het volledige zicht op de kerk ontnemen (cf. beeldmateriaal). De herinrichting van de pastorietuin moet kaderen binnen een globaal heraanleg- en vergroeningsplan voor het dorpscentrum en het kerkhof waardoor een uniformiteit aan materiaalgebruik en vormgeving voor o.m. meubilair, vuilbakken, infoborden, ... verzekerd wordt. Dit versterkt de harmonie binnen de dorpskern.

De smalle voortuin heeft omwille van de verkeersonveiligheid en ontoegankelijkheid voor mindervaliden zijn toegangsfunctie verloren. Het is evident dat de voortuin ook in de toekomst als een groene zone wordt ingericht. Groene voortuinen dragen immers bij tot een aangenaam dorpsbeeld en verhogen de belevingswaarde ervan.

Onderhoudslogboek

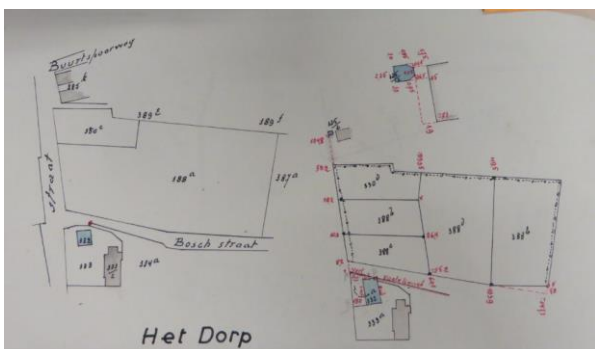
Eigenaars die over een periode van zes jaar 'goed beheer' kunnen voorleggen, kunnen van het Agentschap Onroerend Erfgoed bovenop de basispremie een **aanvullende erfgoedpremie van 10%** bekomen. Consequent en kwaliteitsvol beheer moet worden aangetoond via een onderhoudslogboek dat bestaat uit een toestandrapport (bv. het beheersplan of een rapport van monumentenwacht) en een overzicht van de (onderhouds)werken die in het verleden werden uitgevoerd. Een meer gedetailleerde uitleg over het onderhoudslogboek is opgenomen in hoofdstuk 7 van dit beheersplan.

Beeldmateriaal

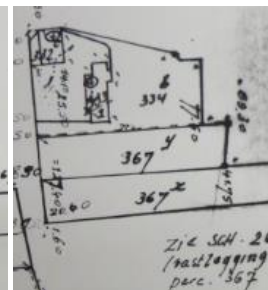
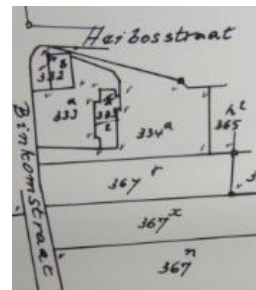
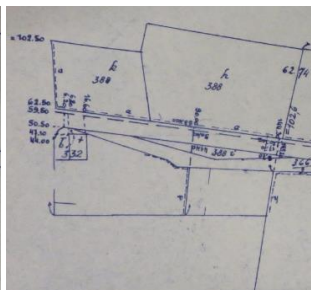
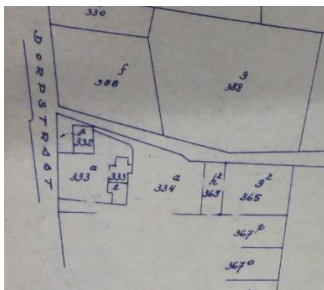

332	Meensel	Dorshuys		huys
333	13			hof
333	13			Kerk
334	Meensel	kerke	kerke	land
334	Meensel	Dorshuys		Kerkhof

Afb. 1. Het primitief kadasterplan van 1824 en de bijhorende oorspronkelijke aanwijzende tabel (legger 208) – Bron: www.cartesius.be en Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, oorspronkelijke aanwijzende tabel (legger 208)

Afb. 2. De vergroting van de pastorie wordt pas in 1941 geregistreerd – Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1941/13 en bijhorende legger 223.

Afb. 3 en 4. Heraanleg van de Heibosstraat ca. 1963 en van de Binkomstraat ca. 1986 – Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1964/23 en 1987/24 en bijhorende legger 223.

Afb. 5. De processie omstreeks het midden van de 20ste eeuw met op de achtergrond de ommuurde voortuin van de pastorie. Let op het smeedijzeren toegangshek tussen de hoger opgetrokken bakstenen pijlers – Bron: https://meensel-kiezegem.be/wp-content/uploads/2016/03/mk_pastorie.pdf.

Afb. 6 en 7. De pastorie met gecementeerde voorgevel in de jaren 1960. De drie rechtste traveeën vormen het oudste gedeelte van de pastorie opgetrokken in 1820, de twee linkse traveeën werden omstreeks 1863 bijgebouwd - Bron: https://meensel-kiezegem.be/wp-content/uploads/2016/03/mk_pastorie.pdf.

Afb. 8 en 9. Zicht op de kerk en de pastorietauin waarbij de beplating wijst op de geleding van een pastorietauin voor sier en nut - Bron: https://meensel-kiezegem.be/wp-content/uploads/2013/03/mk_buiten.pdf en Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, dossier 6345, het dorpsgezicht van Meensel. Foto van 1968.

Afb. 10 en 11. De garages werden in 2002 verwijderd waardoor de beslotenheid van de pastorietauin verloren ging. Foto van 12 maart 2002 - Bron: Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, dossier 6345, het dorpsgezicht van Meensel.

Afb. 12 -15. De huidige pastorietauin met als enige relictten van de historische beplanting een hoog uitgegroeide variëteit van gewone *Taxus baccata* en een oude palmboom (*Buxus sempervirens*).

Binkomstraat 3

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Meensel-Kiezegem), 3de afdeling, sectie C, nr. 367Y
Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 28 oktober 1999: 'dorp-skern van Meensel'
Gewestplan: woongebied met een landelijk karakter

Historiek

Historische onbebouwd perceel dat van oudsher dienst deed als bouwland en weide(boomgaard)¹ (afb.1). Omstreeks 1959 werd het ruime perceel verkaveld in vijf langgerekte percelen en in de daarop volgende jaren systematisch bebouwd met vrijstaande ééngezinswoningen². In 2001 werd goedkeuring verleend voor het bouwen van een vrijstaande woning met een kinépraktijk op het laatste perceel bezijden de kerk³.

Beschrijving⁴

Deels bepleisterde en deels bakstenen nieuwbouw van twee bouwlagen onder een gebogen zinken lessenaarsdak getypeerd door bandvensters. Volledig verharde en als parking ingerichte voortuin en oprit. Op de parking staat een dominante gevelhoge banner in een metalen constructie.

Evaluatie

De nieuwbouw contrasteert qua inplanting, vormgeving en materiaalgebruik sterk met de historische omgeving van de landelijk gelegen dorpskern. Door de inplanting en de bouwhoogte van de woning en de gevelhoge banner wordt het zicht op de kerk komende van Binkom volledig ontnomen.

Waardering

Indifferente waarde

Beheersdoelstellingen

Het verwijderen van de storende banner, het verminderen van het aantal parkeerplaatsen aan de voorzijde en het vergroenen van de parking / voortuin zou de erfgoedwaarde van het dorpsgezicht ten goede komen. De tuin achteraan wordt best ingericht als een groene parking en door het aanplanten van enkele hoogstamfruitbomen in de achterliggende weide kan gerefereerd worden aan de voormalige functie van weideboomgaard.

Beeldmateriaal

Afb. 1-3. Het open landschap voor de kerk wordt deels ingenomen door een weideboomgaard – Bron: www.erfgoedbank.tielt-winge.be en www.meensel-kiezegem.be.

¹ De omvorming van bouwland tot weide wordt kadastraal geregistreerd in 1879; Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1879/6. Oude foto's van het kerkhof en de omgeving van de kerk tonen de aanwezigheid van hoogstamboomfruitbomen.

² Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1960/11.

³ Leuven, Archief Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, doos 6435: dorpskern van Meensel & Tielt-Winge, Archief bouwaanvragen, 66/2001, Geuens-Putseys.

⁴ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

Binkomstraat z.nr.: perceel tussen Wersbeekstraat 1 en Binkomstraat 6-8.

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Meensel-Kiezegem), 3de afdeling, sectie C, nr. 350E

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 28 oktober 1999: 'dorp-skern van Meensel'

Gewestplan: woongebied met een landelijk karakter

Historiek

Historisch onbebouwd perceel dat reeds in het begin van de 19de eeuw deel uitmaakte van de moestuin van de voormalige burgemeesterswoning Kenes, Binkomstraat 6-8 (afb. 1)¹. Bij de verdeling van het voormalige domein van burgemeester Kenes onder een zestal families in het midden van de 20ste eeuw, wordt de (moes)tuin opgedeeld in 350 E en 350 F maar blijft de functie van tuin gehandhaafd (afb. 2)². In de loop der jaren zijn de percelen als akker in gebruik genomen (350 E volledig en 350 F deels).

Beschrijving³

De langgerekte akker wordt aan de straatzijde begrensd door een fraaie **eenstijlige meidoornhaag (*Crataegus monogyna*)** die **doorloopt** op het aangrenzende perceel van Binkomstraat 6-8. In en voor de haag staan verschillende info-, verkeers- en straatnaambordjes. De haag wordt voorafgegaan door een brede, gekieselde **private stoep**.

Evaluatie

Het perceel maakt van oudsher deel uit van de site van de voormalige burgemeesterswoning, gevormd door een herenhuis met naast- en achterliggende dienstgebouwen, sier- en nutstuinen, die als een uniek ensemble getuigt van de bouwtraditie en het grondgebruik in de historische dorpskern van Meensel en daardoor een grote historische en stedenbouwkundige waarde bezit.

Als historisch onbebouwde zone, aan de straatzijde afgezoomd van een eenstijlige meidoornhaag, heeft dit perceel een belangrijke structurerende en esthetische waarde binnen het dorpsgezicht en getuigt het van het historische evenwicht tussen bebouwde en onbebouwde ruimte in Meensel.

Waardering

Lokale waarde

Beheersdoelstellingen

Behoud van het perceel als onbebouwde open ruimte binnen de historische dorpskern en van de meidoornhaag aan de straatzijde. De hoogte van de meidoornhaag wordt best beperkt tot 150cm. Het verwijderen van overbodige info- en verkeersborden is aangewezen.

Het vergroenen van de private stoep zou een meerwaarde voor het dorpsgezicht betekenen. De gekieselde zones worden best verwijderd en vervangen door een grasvlakte van bv. grasdallen in beton of kunststof waardoor parkeren mogelijk blijft.

¹ Voor de geschiedenis van de voormalige burgemeesters, zie fiche Binkomstraat 6-8.

² Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1950/9 en bijhorende legger 223.

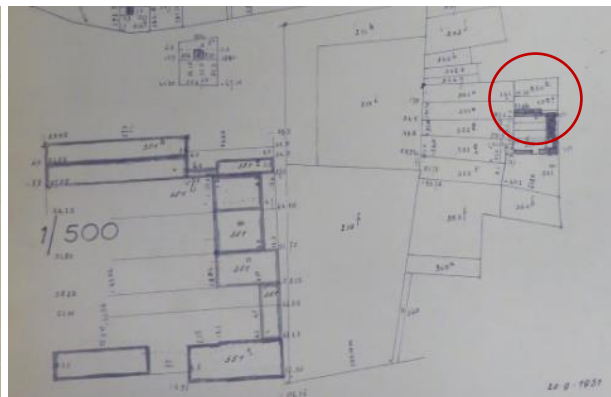
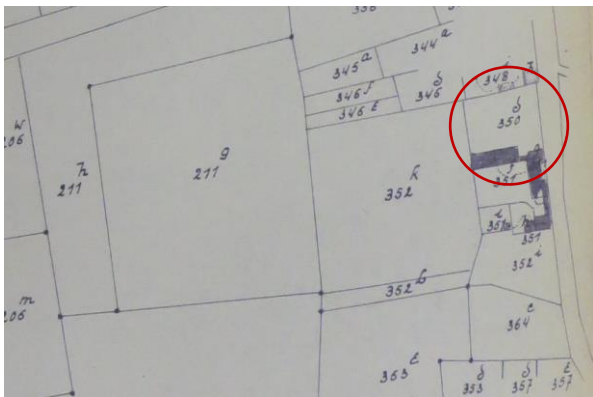
³ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

Beeldmateriaal

349	Van Laumenberg	P		Land		05	10			
350	hines	hennicus	buurgemeen	hof		10	30			
351	hines	hennicus	buurgemeen	huys	63	04	50			
352	115			boomgaard		85	00			
353	Janstens	Leender	landbouw	Land		57	10			
354				hof		09	80			

Afb. 1. Primitief kadasterplan van 1824 en de bijhorende oorspronkelijke aanwijzende tabel (legger 208): "hof" is te interpreteren als nutstuin / moestuin. In het geval van siertuinen spreekt het kadaster van "lusttuin", "lusthof", "plaisiertuin" of "jardin agréable".

158 219 13 C	350	Verheyden-Geens h. J. J.	de W. in h. in	355 143	tuin	13 80	1/680	97	Verkoop geplukt in 350 opnieuw met 350 geplukt in 350 (8-4-1950)
Doep	C	350	Lodderwyckx-Auctor (n: 13-4-1920)	M 1260	1	tuin	7 22	1/680	49
	x	f	Julianus Joseph Schinckel Kroonl. bo, Tienenstraat, 83	N	✓		7	0722	
id	C	350	Lodderwyckx, Alfons Joseph (n: 11-3-1923)	1258	1	tuin	6 12	1/680	57
	✓		landbouwer, Meensel Kiezegem, Binhamstraat 8	8	✓		7 0722		

Afb. 2. Op 8 april 1950 verkopen de erfgenamen van Verheyden-Geens het domein aan 5 families van het geslacht Lodderwyckx en het huis links van de poort aan Craeninckx-Derijck waardoor het goed sterk versnipperd wordt. De tuin ten oosten van de woning wordt opgedeeld in twee percelen: 350 E en 350 F – Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1950/9 en bijhorende legger 223.

Binkomstraat 6-8

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Meensel-Kiezegem), 3de afdeling, sectie C, nrs. 350E, 350F, 351K, 351X, 351Y, 351B2, 352N, 352X, 352V.

Beschermd als monument bij M.B. van 28 oktober 1999: 'Herenhuis'

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 28 oktober 1999: 'dorpskern van Meensel'

Vastgesteld bouwkundig erfgoedrelict: 'Herenhuis': ID 42826

Inventaris historische tuinen en parken: 'Tuin van een herenhuis': ID 303099

Gewestplan: woongebied met een landelijk karakter

Historiek

Tegenover de dorpskerk bevindt zich de voormalige burgemeesterswoning op een locatie die volgens A. Wauters samenvalt met het vroegere hof van Meensel (1440). Volgens de geschiedkundige was dit 'hof te Meensele' samen met 'den Kerkhoven block' in 1470 als leen van de abdij van Cornelismunster in bezit van Walter Loeters. Daarna wordt de vooraanstaande familie Van Ranst uit Tienen als eigenaar genoteerd.¹ Tussen 1650 en 1680 wordt het hof in de kaartboeken van de abdij van Averbode afgebeeld als een langgerekt vrijstaand volume (afb. 1 en 2)², wat overeenkomt met de afbeeldingen op de kaart van Villaret (1745-1748) en de kaart van Ferraris (1770-1777) (afb. 3 en 4). Het hof werd vrij kort daarna gesloopt voor de bouw van het huidige woonhuis zoals de jaarankers -1784- aangeven. Wie de bouwheer was, is niet bekend.

Een eerste accurate weergave van de bebouwing komt voor op de primitieve kadastrakaart van 1824 waar een semi L-vormig huis met vrijstaand (land)gebouw omgeven wordt door een 'hof' – te interpreteren als een nuts-of moestuin - en een boomgaard. Het kadaster noteert Henricus Kenes (1786-1871), burgemeester van Meensel, als eigenaar³. Geregistreerd in 1851 vindt een "reconstruction partielle" plaats waarbij enkel het woonhuis behouden blijft⁴ (afb. 5). De woning wordt aan de straatzijde uitgebreid met een verspringende volume waaronder het poortgebouw en omgevormd tot een U-vormig complex met achterliggend erf dat aan de westzijde wordt begrensd door een vrijstaand landgebouw (schuur-wagenhuis) en aan de oostzijde door een stalvleugel annex koetshuis. Laatstgenoemde vleugel is op een balk "1850" gedateerd, maar vertoont met de steekboogvormige venster- en deuroplijstingen een gelijkaardige 18de-eeuwse architecturale uitwerking conform het woonhuis en werd vermoedelijk opgetrokken met recuperatiemateriaal. Het prachtige gewelf van Boheemse kappen op hardstenen zuilen in de paardenstallen wijzen op een niet onbemiddeld bouwheer⁵. De site wordt verder vervolledigd door een lusttuin, een moestuin en achteraan een grote boomgaard. (afb. 5)

De jaren daarop zullen heel wat aanpassingen uitgevoerd worden die bepalend zijn voor het huidige uitzicht van het complex. Volgens de kadastrale mutatieschetsen wordt in 1858⁶ aan de westzijde een stoomstokerij met graanmolen toegevoegd die echter al na een tiental jaar ontmanteld wordt met behoud van het gebouw⁷; in 1889⁸ en 1895⁹ worden respectievelijk de voormalige stoomstokerij en het oostelijke bedrijfsgebouw uitgebreid (afb. 6-8). Gelijktijdig laat Henri Kenes rond 1865 de achterliggende lusttuin aanleggen die op een bescheiden manier aanknoopt bij de 'landschappelijk mode': een centraal grasveld omgeven door een gordel van bomen getypeerd door een variatie aan soorten en kleur alsook het verbreden van enkele grachten om de indruk van vijvers te wekken¹⁰. Zijn zoon Johannes Franciscus (1825-1890), gehuwd met Angelina Verheyden (1832-1910) breidt omstreeks 1888 dit herenboerenparkje uit met een groot weideperceel dat visueel afgesloten wordt door een L-vormige bosrand¹¹. Het parkje zelf werd onder meer verfraaid met vier betonnen beelden van de vier jaargetijden gemaakt door de gerenommeerde Brusselse firma Blaton-Aubert zoals het naamplaatje aan de

¹ Leuven, Archief Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, doos 6435: dorpskern van Meensel & Tielt-Winge, Beschermingsdossier.

² De kaartboeken werden opgesteld door landmeter Cornelis Lowis in opdracht van abt Servaas (1650-1680).

³ De familie Kenes zou zijn rijkdom, waaronder ook dit goed, vergaard hebben door het aankopen van "zwart goed". Dit zijn adellijke en kerkelijke goederen die op het einde van de 18de eeuw door de Franse bezetter waren geconfisqueerd en openbaar verkocht. <https://meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/geschiedenis/familie-kenes/>

⁴ Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1851/2.

⁵ https://meensel-kiezegem.be/wp-content/uploads/2015/12/Kenes_wit_huis_i.pdf en Leuven, Archief Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, doos 6435: dorpskern van Meensel & Tielt-Winge, Beschermingsdossier.

⁶ IDEM, mutatieschets 1858/5.

⁷ IDEM, mutatieschets 1866/7.

⁸ IDEM, mutatieschets 1889/11.

⁹ IDEM, mutatieschets 1895/7.

¹⁰ IDEM, mutatieschets 1866/7 en Leuven, Archief Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, doos 6435: dorpskern van Meensel & Tielt-Winge, Beschermingsdossier: in 1882 zou er sprake zijn van "deux petites pièces d'eau, près de l'habitation de M. Kennes".

¹¹ IDEM, mutatieschets 1989/11.

achterzijde aangeeft (afb. 17)¹² en van het erf afgescheiden door een fraai smeedijzeren hek tussen hardstenen pijlers. Volgens Wauters zou het herenhuis op dat moment de zetel zijn geweest van een ruim 50 hectare grote landbouwexploitatie¹³. Op stafkaarten van 1864 en 1893 wordt de lusttuin duidelijk weergegeven (afb. 14).

Omstreeks 1911 krijgt het volume aan de straat zijn huidige configuratie door de bouw van een serre ten oosten van de voortuin die achteraan doormiddel van een smal (poort?)gebouw verbonden wordt met de stallingen annex koetshuis (afb. 10). Gelijkijdig breidt men het woonhuis aan de andere zijde uit waardoor de woning haar definitieve vorm kreeg¹⁴. Interessant is de kadastrale legger uit 1935¹⁵ die omwille van een eerdere foutieve weergave een extra gedetailleerde opmetingsschets geeft met aanduiding van de verschillende functies (afb. 11). Het grote U-vormige complex dat toen in bezit was van de brouwersfamilie Verheyden-Geens bestond uit twee gehelen: een aan de straat gelegen L-vormig herenhuis aan de oostzijde vergezeld van een serre (351G) die uitgaaf op de moestuin (350D) en een haaks wagenhuis met paardenstallen, en aan de westzijde uit de koetsdoorgang met aanpalend bedrijfsgebouwtje (351F). Hiertegen bevond zich een tweede woning aan de straatkant waarachter verschillende aaneengeschakelde bedrijfsgebouwen zich uitstreckte (351H). De open zijde van het achterliggende erf was afgesloten door een giet- en smeedijzeren hek dat toegang gaf tot het herenboerenparkje. Deze afsluiting was aan weerszijden doorgetrokken zodat ook de weide ten westen (352i) en de moestuin ten oosten (350D) van de lusttuin waren afgescheiden.

Naar verluidt dateert de toegangsdeur in het haakse woonvolume (nr. 8) van eind jaren 1930 toen dokter Goyens het pand bewoonde en een ingang nodig had voor de wachtzaal.

Door de verkoop van het goed op 8 april 1950 aan de familie Loddewijckx en Craeninx-Derijck raakt het domein totaal versnipperd (afb. 12)¹⁶. De woning ten westen van het poortgebouw wordt afgescheiden en omstreeks 1956 verbouwd tot het huidige woonhuis Binkomstraat nr. 10, dat in de jaren 1970 uitgebreid werd met een lagere aanbouw onder plat gesitueerd tussen de woning en het poortgebouw¹⁷. Ook de schuur werd in de loop van de jaren 1950 aangepast (afb. 13)¹⁸.

De laatste aanpassingen aan het herenhuis dateren van ca. 1967 toen een éénlaagse aanbouw aan de achtergevel werd toegevoegd en uit het begin van de 21ste eeuw toen de haakse woonvleugel (nr. 8) werd uitgebreid met een hedendaagse asymmetrische aanbouw¹⁹. In het begin van de jaren 1980 werd de weide met bosrand achteraan de lusttuin verkaveld²⁰.

Beschrijving²¹

Het huidige complex omvat een **1784** gedateerd **woonhuis** met **gekasseide poortdoorgang** en een **vrijstaande, haakse wagenhuis- en stalvleugel** van 1850, omgeven door een **herenboerenpark** uit de tweede helft van de 19de eeuw en een voormalige **moestuin**. Het geheel wordt voorafgegaan door een brede, gekieselde **private stoep** met **gekasseide oprit** en **paadjes** naar de voordeuren.

¹² <https://meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/geschiedenis/familie-kenes/>.

¹³ DENEFF R., 2002: *Historische tuinen en parken van Vlaanderen. Inventaris Vlaams-Brabant: Holsbeek, Lubbeek en Tielt-Winge*, Brussel: Vlaamse Overheid. Onroerend Erfgoed en Agentschap onroerend erfgoed 2018: *Herenhuis* (online), <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/42826> (geraadpleegd op 21 november 2018).

¹⁴ Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1912/8.

¹⁵ IDEM, mutatieschets 1935/11.

¹⁶ IDEM, mutatieschets 1950/9.

¹⁷ IDEM, mutatieschets 1957/11 en 1976/14.

¹⁸ IDEM, mutatieschets 1952/12.

¹⁹ IDEM, mutatieschets 1968/16 en Tielt-Winge, Archief Bouwaanvragen, 1999/157, Vankerkhove-Janssens; de uitbreiding wordt pas in 2007 opgetekend op het kadaster: Brussel, Tielt-Winge, Archief van het kadaster, mutatieschets 2007/4.

²⁰ IDEM, mutatieschets 1982/22.

²¹ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

Het in **gevelankers '1784'** gedateerd **woonhuis** is opgevat als een **traditioneel, vijf traveeën** breed en **twee bouwlagen** hoog **dubbelhuis**, opgetrokken in **bak- en zandkalksteen** afgedekt met een **zadeldak** van **zwarte, oude Vlaamse pannen**. Kenmerkend voor de bouwperiode is de **strakke gevelsymmetrie** met een **centrale houten inkomdeur** met **steekboogvormig glas-in-lood bovenlicht** voorafgegaan door een **dubbele hardstenen trede**, en een **dubbel register** van **steekboogvensters** met **uitstekende trapeziumvormige sluitsteen**. Afwijkend van de typologie zijn de **vijf rechthoekige mansardevensters** die een latere toevoeging zijn, zoals de **verankerde zijgevels** met **aandaken** en sporen van een gewijzigde dakhelling aantonen. Het **houten schrijnwerk** met zesvlakverdeling beef bewaard. Karakteristiek is verder de **gevelbeschildering: wit** voor het **bakstenen parement** met de **natuurstenen hoekkettingen**; **grijs** voor de **gecementeerde plint** en **kalkzandstenen omlijstingen**; **twee tinten groen** voor de **deur, vensters, luiken** van de benedenverdieping en de **geprofileerde kroonlijst**. Het **lage gevelbrede smeed- en gietijzeren hekwerk** op een **hardstenen dorpel**, dat de **betegelde voortuin** van de weg scheidt, kreeg een groene afwerking. De **achtergevel** oogt met zijn **cementbepleistering** en de met **hardsteen omlijste muuropeningen**, minder fraai. Aan de **oostgerichte zijgevel** bevindt zich een **tuinmuur** onder **hardstenen deksteen** waartegen een **oranjerie** onder **zinken afdak** met ijzeren verticaal **geleed pandvenster** op een **hardstenen dorpel**.

De haakse uitbreiding ten westen van het woonhuis bestaat uit een **twee traveeën** breed en **twee bouwlagen** hoog volume onder een **tentdak** van **zwarte Vlaamse pannen** waarvan het huidig volume in 1912 op het kadaster wordt opgetekend. De **identieke gevelafwerking** en **schrijnwerk** zorgen voor een **homogeen uitzicht** ondanks de vensters zijn uitgewerkt met een **hardstenen latei** en **lekdrempel**. **Duimen** in de latei boven de deur wijzen op de eertijdse aanwezigheid van een venster. Een **rechthoekig spaarveld** op de eerste bouwlaag opent de oostgerichte zijgevel.

Het **flankerende poortgebouw** met **duiventil** onder **leien tentdak** heeft een **rechthoekige poortdoorgang** onder **houten latei** waarboven een verdiept gevelvlak met een **blinde getoogde nis** die aan de erfzijde is geopend met vlieggaten. De **gekasseide** doorgang naar het achterliggende **gekasseide erf** wordt afgesloten door een **smeedijzeren hek** met **bichrome afwerking**.

De **vrijstaande vleugel** met **wagenhuis** en **paardenstallen** heeft een laat 18de-eeuws voorkomen maar werd volgens het kadaster in 1850 gereconstrueerd, wat bevestigd wordt door de datum "1850" op het gebinte²². Het **rechthoekige bakstenen volume** onder een vernieuwd **pannen zadeldak** vertoont aan de erfzijde een **kalkzandstenen plint** en dito **steekboogvormige venster- en deuroplijstingen** met **houten schrijnwerk**, conform het woonhuis alsook enkele recentere openingen. De paardenstal is overwelfd met **Boheemse kappen** op **hardstenen zuilen**.

Een imposante **eenstijlige meidoornhaag** (*Crataegus monogyna*) en een recent hek gevat tussen **hardstenen pijlers** scheiden de voormalige moestuin, heden ingericht als tuin, van de straat²³. Het **gekasseide erf** achteraan wordt afgesloten door een **smeed- en gietijzeren hek** voorzien van hardstenen pijlers en leidt naar de **voormalige romantische tuin** waarvan het **centrale grasveld**, het **vijvertje** helemaal achter in de tuin – niet veel meer dan een verbrede gracht – en een **groepje bomen** bestaande uit een **witte paardenkastanje** en **twee bruine beuken** nog getuigen. Van de **vier betonnen beelden** die de vier jaargetijden symboliseren zijn er naar verluidt nog twee aanwezig: **de winter** en **de lente**²⁴.

²² https://meensel-kiezegem.be/wp-content/uploads/2015/12/Kenes_wit_huis_i.pdf

²³ De tuin werd niet bezocht. De informatie werd overgenomen van DENEFF R., 2002: *Historische tuinen en parken van Vlaanderen. Inventaris Vlaams-Brabant: Holsbeek, Lubbeek en Tielt-Winge*, Brussel: Vlaamse Overheid. Onroerend Erfgoed.

²⁴ https://meensel-kiezegem.be/wp-content/uploads/2015/12/Kenes_wit_huis_i.pdf: de herfst staat bij het familielid, F. Janssens en de zomer is verdwenen.

Evaluatie

Het 1784 gedateerde herenhuis behoort tot de oudste bebouwing van het bescheiden straatdorp, waarvan de locatie zou teruggrijpen op het verdwenen hof van Meensel (1440). De woning vormt op lokaal-historisch vlak een belangrijke baken voor de dorpsgeschiedenis als eertijdse burgemeesterswoning alsook als hoofdzetel van de ruim 50 hectare grote landbouwexploitatie onder leiding van burgemeester Henricus Kenes.

De monumentale en beeldbepalende burgemeesterswoning, gevormd door een herenhuis met naast- en achterliggende dienstgebouwen, sier- en nutstuinen, is een uniek bewaard ensemble dat getuigt van de bouwtraditie en het grondgebruik in de historische dorpskern van Meensel en daardoor een hoge historische en stedenbouwkundige waarde bezit.

De burgemeesterswoning vormt een mooi voorbeeld van het in de tweede helft van de 18de eeuw gebruikelijke tweelaagse dubbelhuistype met symmetrische vlak- en raamverdeling en wordt in de vakliteratuur geciteerd als één van de laatst gedateerde toepassingen in Brabant van steekboogvensters met vooruitstekende diamantkopvormige sluitsteen, aansluitend bij het Louis-XV vocabularium. Ook al behoort het uitstekend volume met poortdoorgang aan de westzijde van de burgemeesterswoning tot een 19de-eeuwse uitbreiding, toch wordt de gaafheid van het complex bewaard, wat grotendeels op rekening komt van de kleurrijke uniforme gevelbeschildering. De authenticiteit wordt verder ondersteund door het schrijnwerk, de smeedijzeren hekkens en de meidoornhaag. De aanwezigheid van de wagenhuis- annex stalvleugel van 1850 zorgt voor een extra meerwaarde van het domein dat verder gevormd wordt door het eenvoudige 'landschappelijke' herenboerenpark (circa 5 hectare) uit 2de helft van de 19de eeuw met enkele bewaarde sierparkbomen en verbrede gracht.²⁵

Waardering

Bovenlokale waarde

Beheersdoelstellingen

Het behoud van alle hierboven in het weergegeven erfgoedelementen en erfgoedkenmerken wordt vooropgesteld. Werken van onderhoud, herstel en herwaardering aan erfgoedelementen kunnen in aanmerking komen voor een erfgoedpremie onder voorbehoud van de op dat moment geldende wetgeving en richtlijn betoelaagbaarheid van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Behoud van de configuratie van de gebouwen, sier- en nutstuinen is een absolute voorwaarde. Dit betekent dat de voormalige moestuin ten oosten van het woonhuis als onbebouwde ruimte, meer bepaald als tuin, behouden moet blijven. De onbebouwde percelen waren functioneel verbonden met de woning annex landbouwexploitatie en maken onlosmakelijk deel uit van de site.

Daarenboven verhoogt de historisch gegroeide en grotendeels gehandhaafde band tussen bebouwde en onbebouwde percelen de historische, esthetische en stedenbouwkundige waarde van het dorpsgezicht

Het herenhuis is in goede staat en wordt voorbeeldig onderhouden. Naast reguliere onderhoudswerken worden volgende werken aanbevolen:

- herstel van het terras aan de straatzijde. Ook het aanbrengen van meer historisch verantwoorde plavuizen kan overwogen worden: bv. in blauwe hardsteen. Maar ook de typische keramische terras- of trottoirtegels, al dan niet met geperst motief, gemaakt op het einde van de 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw komen in aanmerking (voorbeelden zie afb. 19);
- het beperken van de meidoornhaag aan de voormalige moestuin tot ca. 150cm;

²⁵ Leuven, Archief Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, doos 6435: dorpskern van Meensel & Tielt-Winge, Beschermingsdossier.

- het vervangen van het recente hek naar het herenboerenpark door een meer historisch verantwoord exemplaar;
- vergroenen van de private stoep door de gekieselde zones tussen de gekasseide paden te verwijderen en te vervangen door een grasvlakte van bv. grasdallen in beton of kunststof waardoor parkeren mogelijk blijft.

Het herenboerenparkje

-Tot op vandaag zijn er een aantal waardevolle bomen bewaard. Er wordt best een inventaris opgemaakt van de waardevolle historische bomen en restanten van het 19de-eeuwse parkconcept. Binnen de vigerende wetgeving kunnen ook deze elementen voor restauratie en onderhoud (bv. snoeiwerken) aanspraak maken op een erfgoedpremie.

Indien de eigenaars opteren voor een herstel van het romantische, landschappelijk aangelegde herenboerenparkje dient een bomen- en aanlegplan opgemaakt door een landschapsarchitect onderlegd in historische tuinen en parken. Het plan moet rekening houden met het behoud / restauratie van de nog aanwezige historische elementen en een opwaardering van de dendrologische collectie beogen²⁶.

-In afwachting kan reeds een preventieve VTA-controle (Visual Tree Assessment) van de bomen uitgevoerd worden om aantastingen en stabiliteitsproblemen aan het licht te brengen. Op basis van deze studie kunnen verdere beheersmaatregelen genomen worden.

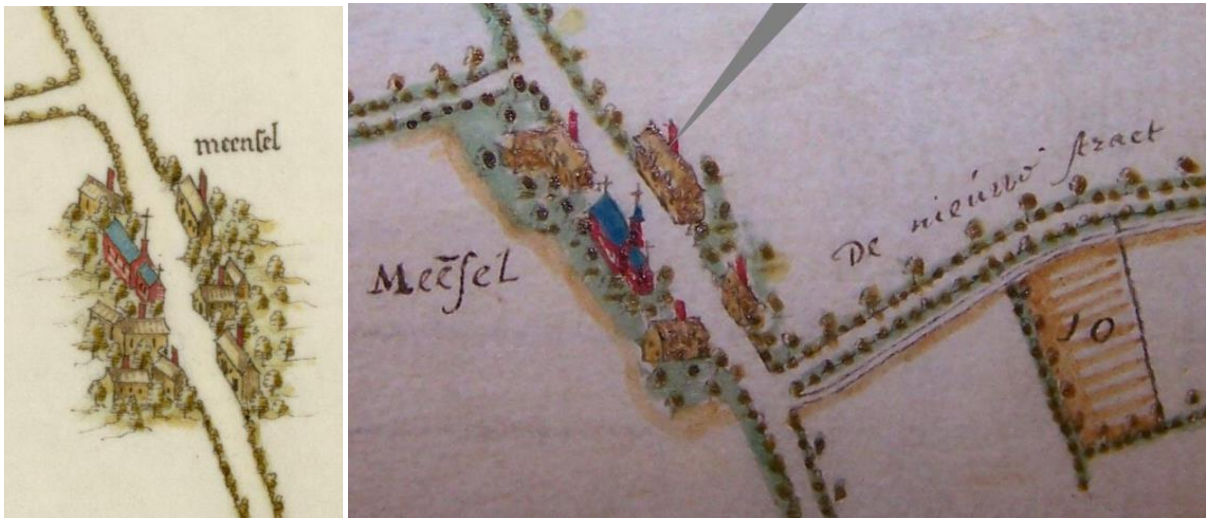
-Beheerwerken aan waardevolle bomen worden uitgevoerd door een Europees erkende boomverzorger. Een lijst van erkende boomverzorgers (ETW) en boomtechnische raadgevers (ETT) zijn terug te vinden op de website: <http://www.bomenbeterbeheren.org/etw-ett/>.

Onderhoudslogboek

Eigenaars die over een periode van zes jaar 'goed beheer' kunnen voorleggen, kunnen van het Agentschap Onroerend Erfgoed bovenop de basispremie een **aanvullende erfgoedpremie van 10%** bekomen. Consequent en kwaliteitsvol beheer moet worden aangetoond via een onderhoudslogboek dat bestaat uit een toestandrapport (bv. het beheersplan of een rapport van monumentenwacht) en een overzicht van de (onderhouds)werken die in het verleden werden uitgevoerd. Een meer gedetailleerde uitleg over het onderhoudslogboek is opgenomen in hoofdstuk 7 van dit beheersplan.

²⁶ *Methodologie voor het beheer van historische tuinen en parken in Vlaanderen* van 2015, een uitgave van Onroerend Erfgoed.

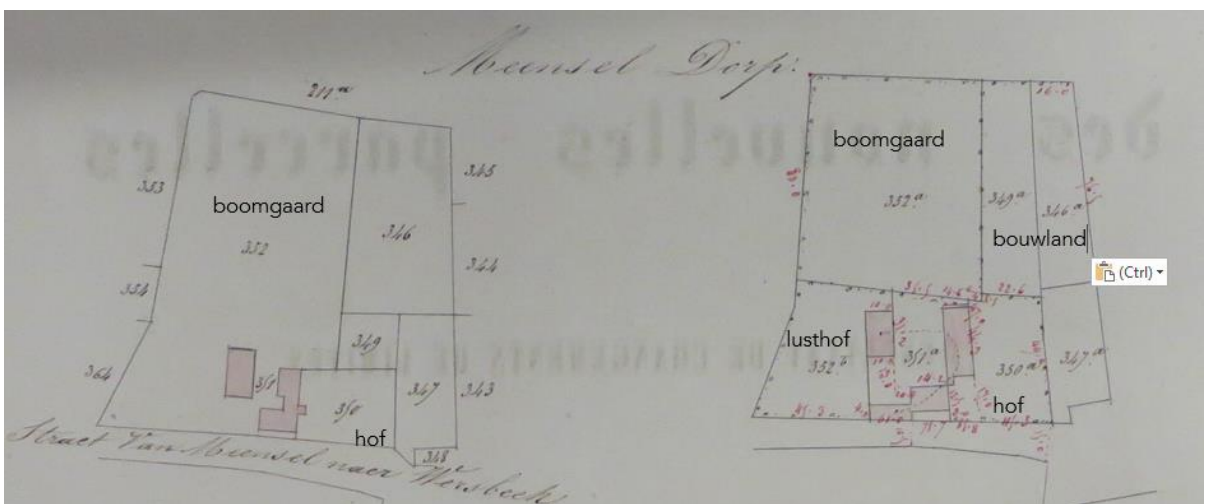
Beeldmateriaal

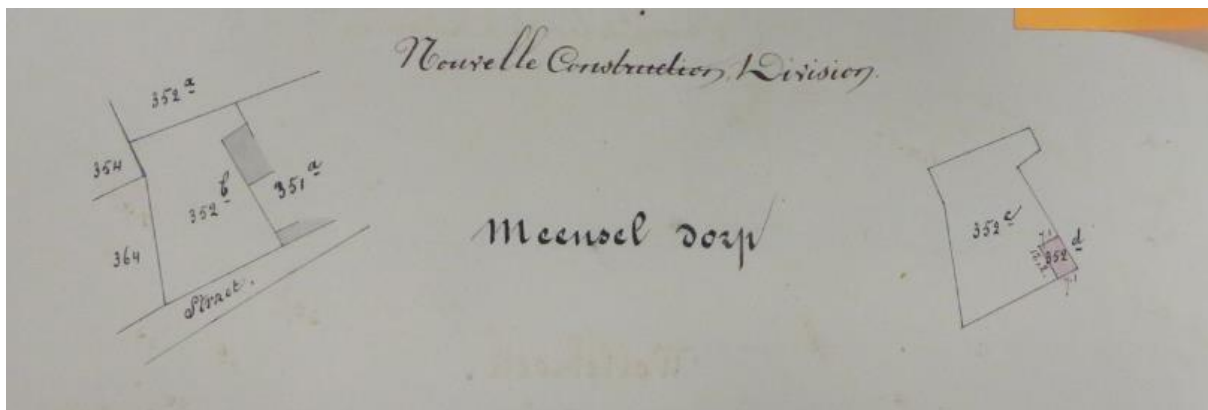
Afb. 1 en 2. Afbeeldingen van de dorpskern van Meensel in de kaartboeken van de abdij van Averbode. De linker kaart werd opgemaakt tussen 1650-1680 en wordt bewaart het rijksarchief van Leuven, de rechter kaart dateert van 1678 en bevindt zich in het archief van de Abdij van Averbode.

Afb. 3 en 4. De dorpskern van Meensel op de kaart van Villaret (1745-1747) en Ferraris (1771-1775) – Bron: www.cartesius.be.

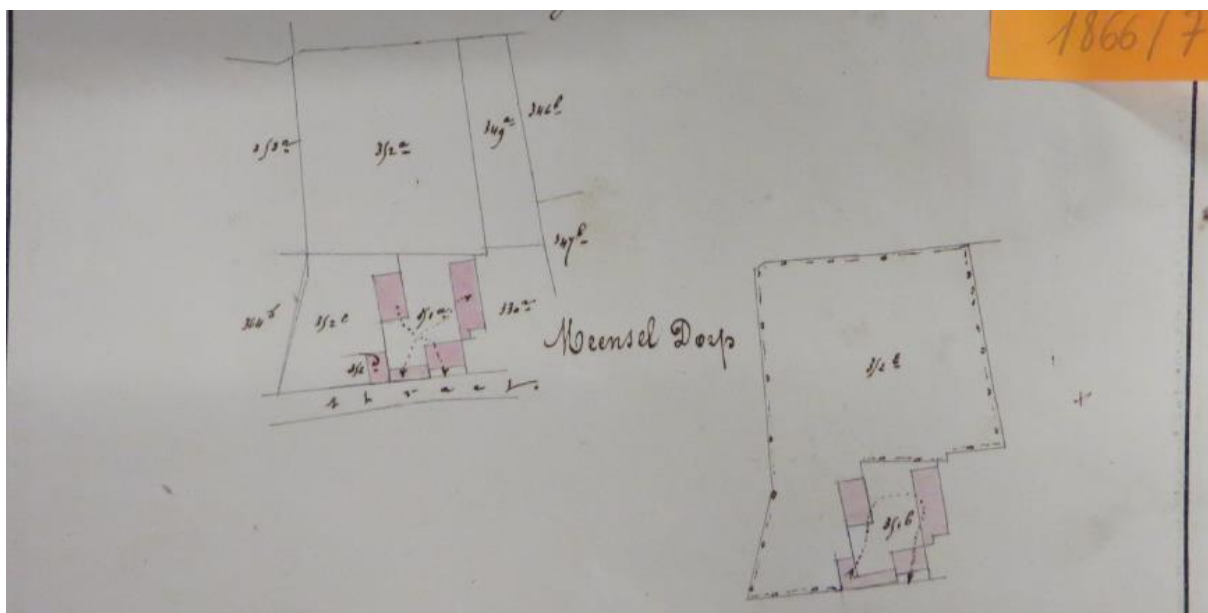
Afb. 5. In 1851 spreekt het kadaster van een "reconstruction partielle". Links de oude toestand zoals ook weergegeven op het primitieve kadasterplan van 1824 en rechts de nieuwe toestand. De eigen aanduidingen geven het grondgebruik van de percelen in bezit van Henricus Kenes. De aanduiding van "hof" is de interpreteren als moestuin, een "lusttuin" daarentegen diende voor het plezier - Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1851/2 en legger 208 en 223.

He	Etat 220	2	352 ^c	Kens Henricus Burgemeester Meensel-Kiezegem	79 96	Lustgras	19 20	18 59	1166	Constr. stoom distillerie & molen, divisie 352 ^c 352 ^c
He	id.	2								

Meensel dorp	2	352 ^c	Kens Henricus Burge- meester Meensel-Kiezegem	79 98	Lustgras	18 38	13 91	466	5	
id.	id.	352 ^c	id.	id.	119	stoomskray ongraanmolen	68	1857	1857	5

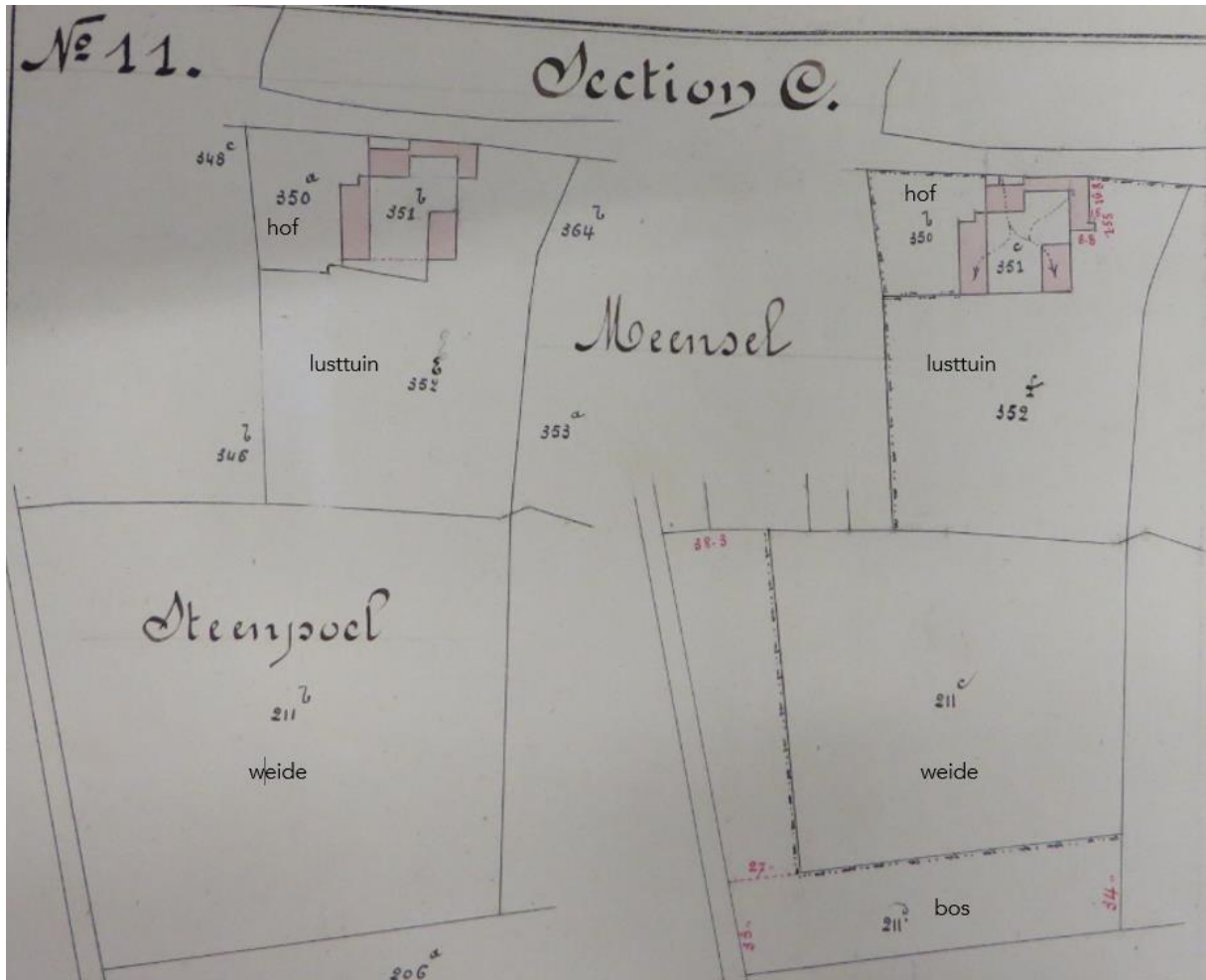
Afb.6. Het bouwen van de stoomstokerij en graanmolen in 1857 - Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1858/5 bijhorende legger 223.

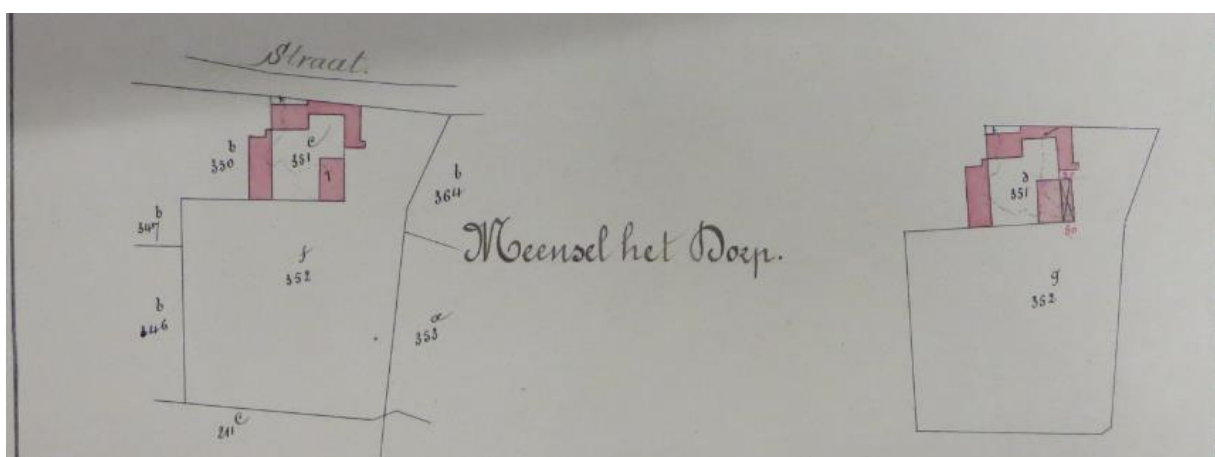
352 ^c	id.	id.	id.	119	stoomskray ongraanmolen	90	68	466	Constr. stoom distillerie aan 351 ^c
------------------	-----	-----	-----	-----	----------------------------	----	----	-----	---

id.	id.	id.	id.	119	lusthof	91	6403	466	7
-----	-----	-----	-----	-----	---------	----	------	-----	---

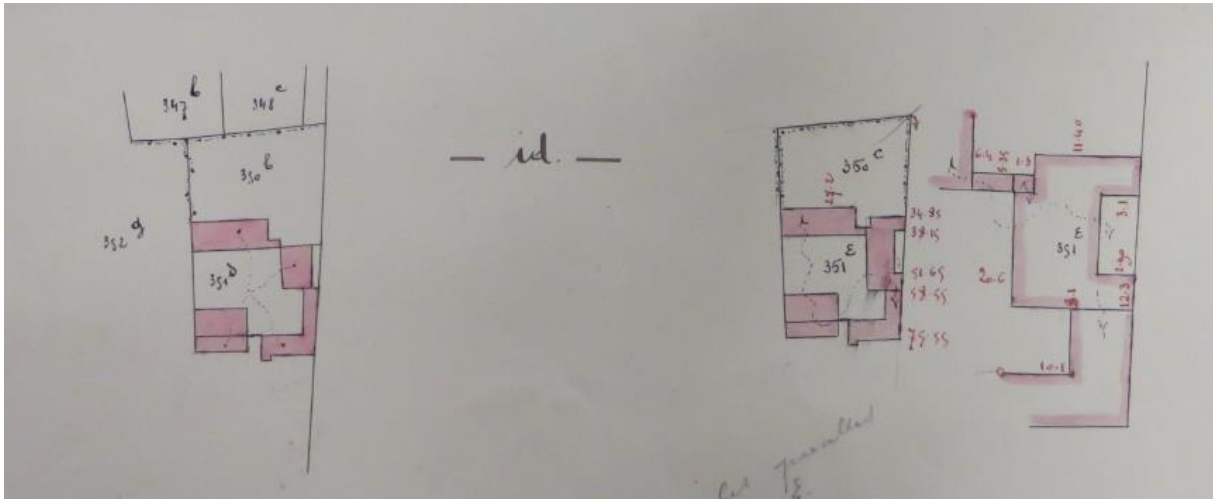
Afb. 7. De stokerij en graanmolen worden ontmanteld - Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1866/7 en bijhorende legger 223.

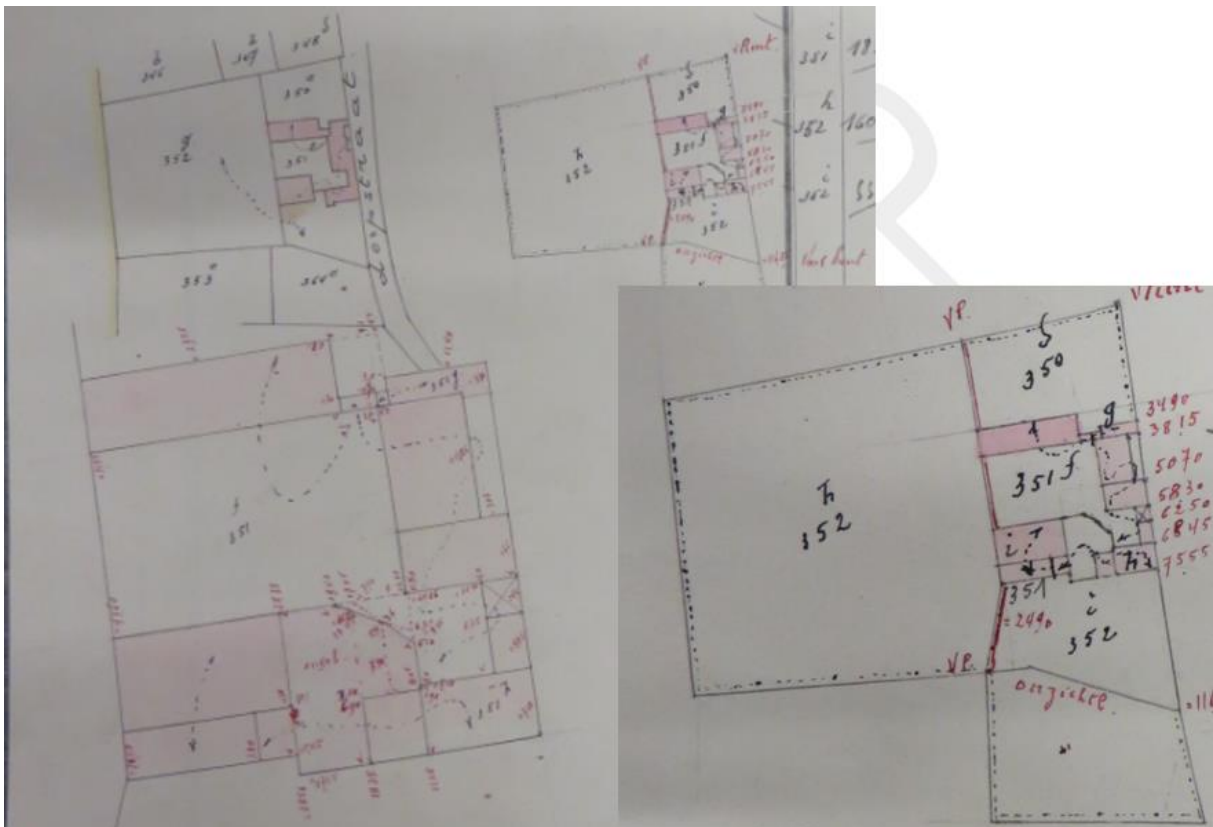
Afb. 8. De familie Kenes – Verheyden breidt de lusttuin uit met een weide die visueel afgescheiden wordt door een haag en bosrand – Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1889/11 en bijhorende legger 223.

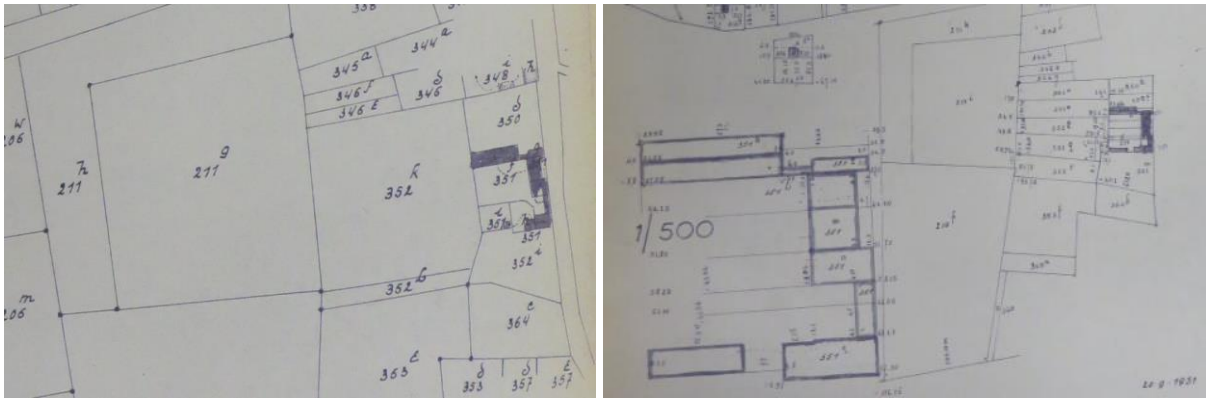
Afb. 9. De schuur wordt vergroot met een opengewerkte constructie – Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1895/7 en bijhorende legger 223.

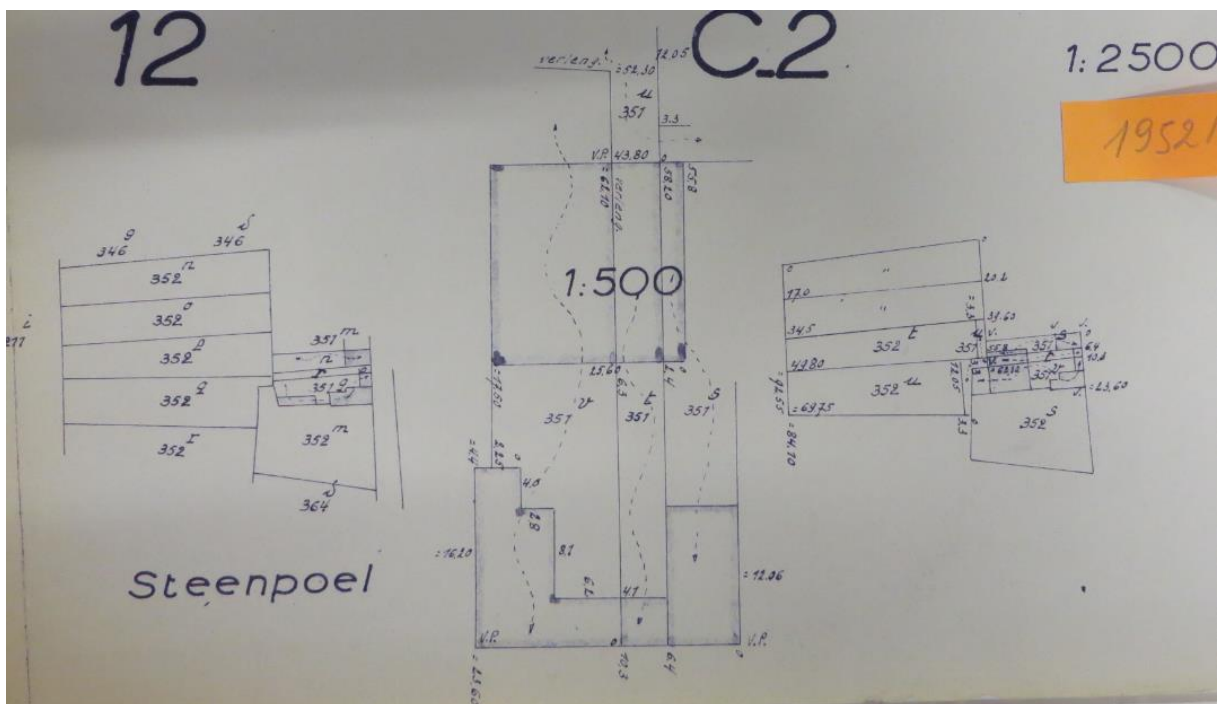
Afb.10. Het woonhuis wordt aan de westzijde uitgebreid met een woonvleugel en aan de oostzijde met een serre – Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1912/8 en bijhorende legger 223.

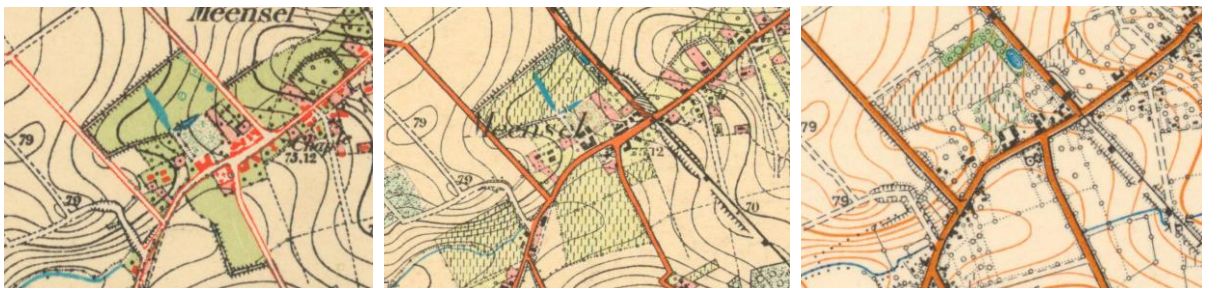
Afb. 11. De brouwersfamilie Verheyden-Geens uit Oplinter verbouwt de voormalige stokerij tot woning (351H) die het adres Dorpstraat 2bis krijgt - Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1935/11 en bijhorende legger 223.

Afb. 12. Op 8 april 1950 verkopen de erfgenamen van Verheyden-Geens het domein aan 5 families van het geslacht Loddewijckx en het huis en de weide links van de poort aan Craeninckx-Derijck waardoor het goed sterk versnipperd wordt – Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1950/9.

Afb. 13. De familie Craeninckx -Derijck, nu ook aangeduid als eigenaar van het landgebouw, breidt het volume uit (351V). De aanpalende delen in het verlengde van het poortgebouw (351T) en de haakse woonvleugel van de burgemeesterswoning (351S) behoren tot de families Loddewijckx. De toegang tot de achterliggende lusttuin wordt verfijnd – Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1952/12 en bijhorende legger 223.

Afb. 14. Stafkaart uit 1864, 1893 en 1930 (rechts) met afbeelding van de lusthof - Bron: www.cartesius.be.

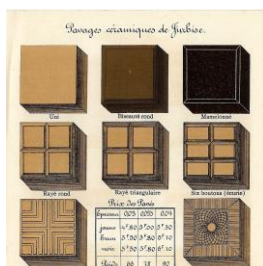
Afb. 15 en 16. Restanten van de 19de-eeuwse lusttuin in 1948 en 2019. Het achterliggende weideperceel met L-vormige bomengordel is in 1948 nog intact – Bron: www.cartesius.be en www.bing.com.

Afb.17. De vier jaargetijden in de catalogus van Blaton-Aubert (1888). De beelden van de lente en de herfst zijn nog ter plaatse – Bron: <https://www.mot.be/en> en <https://meensel-kiezegem.be/2015/12/12/5-het-wit-huis-van-kenes/>

Afb. 18. De paardenstal annex koetshuis – Bron: <https://meensel-kiezegem.be/2015/12/12/5-het-wit-huis-van-kenes/> en Leuven, Archief Onroerend Erfgoed Vlaams-Brabant, doos 6435: dorpskern van Meensel & Tielt-Winge, Beschermingsdossier.

Afb. 19. Voorbeelden van keramische terrastegels veelvuldig gebruikt op het einde van de 19de- en de eerste helft van de 20ste eeuw. Dergelijke 'trottoirtegels' werden – net zoals de keramische tegelvloeren met ingelegd decor - in grote aantallen op de markt gebracht en in binnen- en buitenland geroemd voor hun slijtvastheid én vorstbestendigheid. Pagina uit een catalogus van de firma 'Compagnie Générales de la Céramique du Batiment. Sarreguemines – Pont Ste-Maxence – Bron: Mario Baeck.

Binkomstraat 10-12

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Meensel-Kiezegem), 3de afdeling, sectie C, nrs. 351D, 351C2, 351E2, 352W.

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 28 oktober 1999: 'dorp-skern van Meensel'

Gewestplan: woongebied met een landelijk karakter

Historiek

Woning nr. 10 en taverne nr. 12 vormen historisch gezien één geheel met de aanpalende 18de-eeuwse burgemeesterswoning die in de loop van de 19de eeuw was uitgegroeid tot een groot U-vormig landbouwcomplex¹.

De woning bevindt zich op de plaats waar in het midden van de 19de eeuw de "distillerie" werd gebouwd². Na ontmanteling van de stokerij met graanmolen werd het bedrijfsgebouw in de loop der jaren systematisch uitgebreid en omstreeks 1934 door de toenmalig eigenaars, de brouwersfamilie Verheyden-Geens, omgevormd tot een woning³. Door de verkoop van het domein in 1950 aan verschillende families raakt het goed totaal versnipperd (afb.1)⁴. Landbouwersfamilie Craenincks–Derijck wordt eigenaar van het huis ten westen van het poortgebouw (351H) en de aanpalende weide (352i) die reeds een jaar later wordt omgevormd tot boomgaard (afb. 2)⁵. Het woonhuis wordt omstreeks 1956 vergroot (afb. 3); de éénlaagse uitbreiding onder plat dak tussen de woning en het poortgebouw dateert uit het midden van de jaren 1970 (afb. 4)⁶.

De huidige taverne 't Boerenhof werd ingericht in het achterliggende bedrijfsgebouw dat in 1851 op het kadaster opgetekend werd en 100 jaar later samen met de burgemeesterswoning door een aantal gezinnen van de familie Loddewijcks verworven werd (afb. 4)⁷. Vrij vlug, reeds in 1952 registreert het kadaster de familie Craenincks–Derijck als eigenaar. Vreemd genoeg wordt het landgebouw als een vrij smal volume weergegeven dat door de fam. Craenincks–Derijck en familie Loddewijcks wordt vergroot. Deze vergroting is niet onmiddellijk te duiden bij het huidige gebouw maar aangezien het volume dezelfde afmetingen heeft als het landgebouw op de kadastrale schets van 1935 (afb. 5)⁸ gaat het mogelijks over een correctie van een eerdere foutieve weergave. Het landgebouw werd in 1991 uitgebreid met een veranda en in 2008 voorzien van een wooneenheid op zolder⁹.

De open ruimte ten westen en de langgerekte tuin achteraan maakten tot ca. 1935 deel uit van de lusttuin die door Henricus Kenes omstreeks 1865 was aangelegd¹⁰. Hierna werd het perceel omgevormd tot een weide met hoogstamboomgaard.

Beschrijving¹¹

Nr.10. Het **haaks op de straat** ingeplant **bakstenen volume** klimt in kern op tot het midden van de 19de eeuw en werd opgetrokken als een bedrijfsgebouw. Vermoedelijk verwijzen de halfradvensters nog naar de voormalige industriële functie. Omstreeks 1934 werd het volume omgevormd tot een dubbelhuis van drie traveeën en **anderhalve bouwlaag** onder een **zadeldak** van **zwarte pannen** dat centraal onderbroken wordt door een rechthoekig dakvenster onder plat dak. Typisch voor de periode zijn de rechthoekige muuropeningen met uitspringende betonnen tussendorpels en luifel boven de deur. Om de bouwsporen te maskeren werd de voorgevel voorzien van een nieuw bakstenen parament afgewerkt met knipvoegen. De straatgevel met eveneens vernieuwd parament en rechthoekige vensters met bakstenen omlijsting en hardstenen dorpels

¹ De volledige historiek van het hof en alle kadastrale mutatieschetsen tot 1950 zijn terug te vinden in de fiche Binkomstraat 6-8.

² Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1858/5.

³ IDEM, mutatieschets 1935/11.

⁴ IDEM, mutatieschets 1950/9.

⁵ IDEM, mutatieschets 1952/12.

⁶ IDEM, mutatieschets 1957/11 en 1976/14.

⁷ IDEM, mutatieschets 1851/2

⁸ IDEM, mutatieschets 1935/11.

⁹ Tielt-Winge, Archief bouwaanvragen, 1991/17, Craeninckx, bouwvergunning en 2008/2, Craeninckx-Put, bouwvergunning.

¹⁰ IDEM, mutatieschets 1866/7 en 1889/11; DENEFF R., 2002: *Historische tuinen en parken van Vlaanderen. Inventaris Vlaams-Brabant: Holsbeek, Lubbeek en Tielt-Winge*, Brussel: Vlaamse Overheid. Onroerend Erfgoed.

¹¹ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

dateert vermoedelijk van 1956. De uitbreiding onder plat dak aan de rechterzijde wordt getypeerd door een getrapte voorgevel met rechthoekige muuropeningen en werd omstreeks 1975 gebouwd.

De voortuin aan de westzijde wordt afgebakend door een laag bakstenen muurtje onder ezelsrug.

Nr. 12. Achterliggende taverne 't *Boerenhof* is gebouwd in 1850 (en mogelijks vergroot in het midden van de 20ste eeuw) en opgevat als een **rechthoekig bakstenen volume** onder een **zwart pannen zadeldak** bedekt met zonnepanelen, **nok haaks op de straat**, waarbij de **bakstenen boogarcade** aan de westgevel nog refereert aan de functie van landgebouw. Op de **boogarcade** na is het volume gecementeerd. De zijgevel bevat een **bakstenen heiligennisje met bekronend kruis** en rechthoekige openingen op de verdieping (cf. verbouwing van 2008).

Parking

Het perceel ten westen is door een haag van haagbeuk (*Fagus sylvatica*) opgesplitst in een door asfalt verharde parking en een tuin met terras voor de taverne.

Tuin

De tuin achter de taverne behoort tot Binkomstraat 6-8.

Evaluatie

Het complex vormde historisch één geheel met de burgemeesterswoning en was als stoomstokerij, graanmolen, bedrijfsgebouw (schuur annex wagenhuis) en lusttuin verbonden met de burgemeesterswoning annex landbouwexploitatie. Ondanks de 20ste-eeuwse aanpassingen refereren de inplanting en de volumes naar de historische configuratie en maken ze samen met de omringende open ruimte inherent deel uit van het voormalige landbouwcomplex.

Waardering

Ondersteunende waarde

Beheersdoelstellingen

Het behoud van alle hierboven in vet weergegeven erfgoedelementen en erfgoedkenmerken wordt vooropgesteld. Werken van onderhoud, herstel en herwaardering aan erfgoedelementen kunnen in aanmerking komen voor een erfgoedpremie onder voorbehoud van de op dat moment geldende wetgeving en richtlijn betoelaagbaarheid van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Behoud van de configuratie van de gebouwen, sier- en nutstuinen is een absolute voorwaarde. De open ruimte is van oudsher functioneel verbonden met de woning annex landbouwexploitatie en maakt onlosmakelijk deel uit van de site. Dit betekent dat de open ruimte ten westen van woning nr. 10, aanvankelijk ingericht als lusttuin en vanaf 1935 als weide(boomgaard), als onbebouwde ruimte moet behouden blijven. Daarenboven verhoogt de historisch gegroeide en grotendeels gehandhaafde band tussen bebouwde en onbebouwde percelen de historische, esthetische en stedenbouwkundige waarde van het dorpsgezicht.

Het is aangewezen de storende asfaltlaag te verwijderen, de parking te vergroenen en een streekeigen haag als afsluiting aan de straat aan te planten.

Op dit moment is de historische link tussen enerzijds de woning en de schuur (taverne) en anderzijds de aanpalende burgemeesterswoning niet meer herkenbaar. Het omvormen van de getrapte gevel tot een lijstgevel en het wit schilderen van de straatgevels van nr. 10 en het wit schilderen van de zichtgevels van nr. 12 zou de historische eenheid benadrukken. Om dezelfde reden dienen ook de zwarte dakpannen op de zadeldaken behouden.

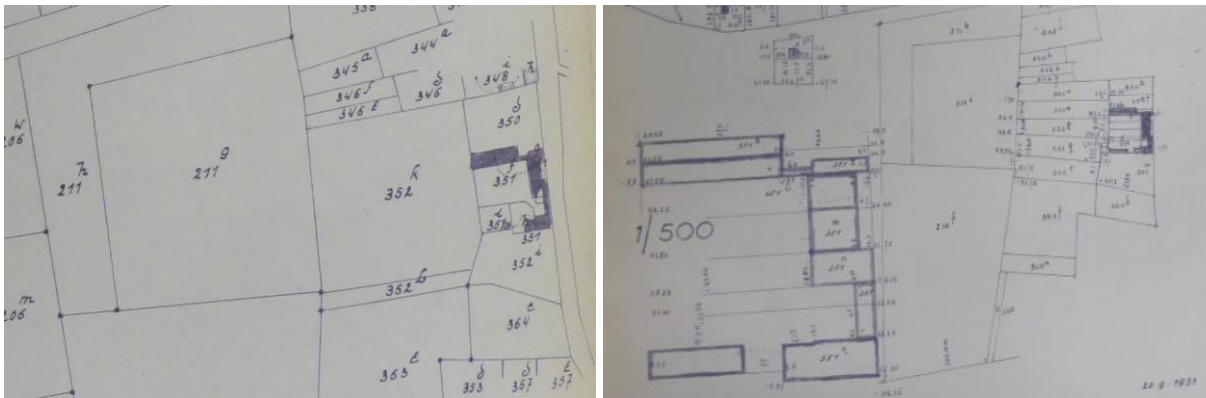
Het is aangewezen om voor de zonnepanelen een adequate herlokalisatie te voorzien volgens de principes van het afwegingskader "zonne-energie in erfgoedcontext".

Onderhoudslogboek

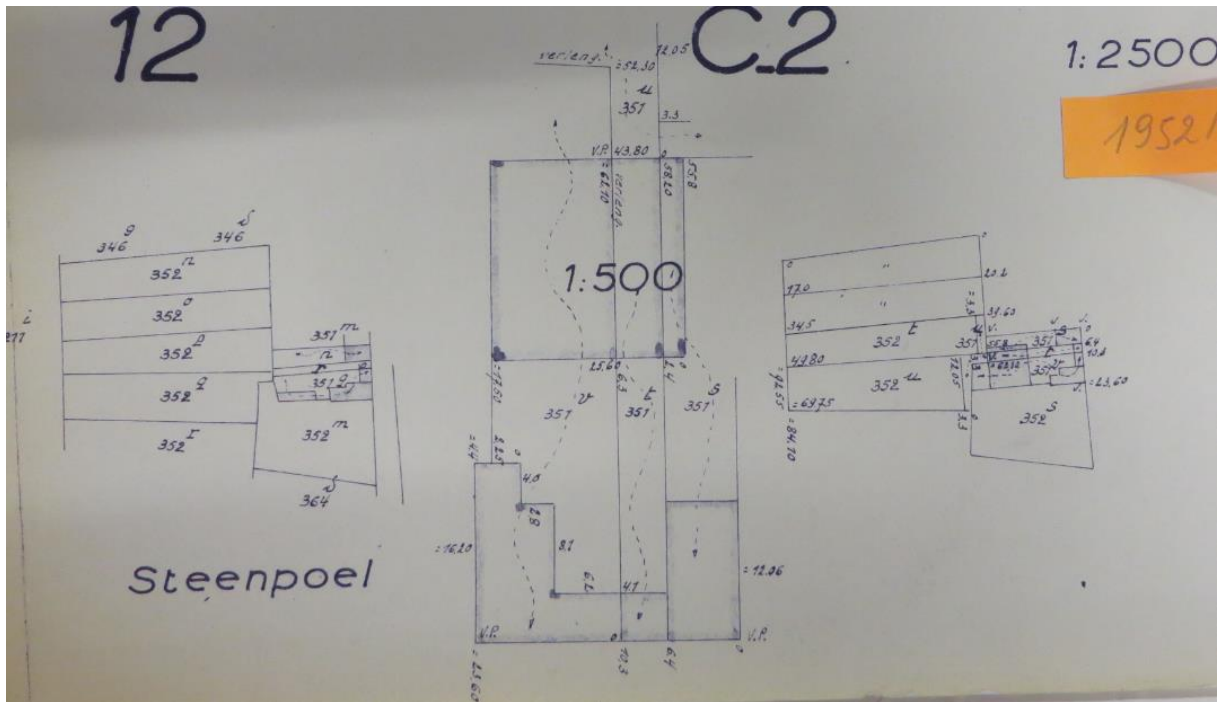
Eigenaars die over een periode van zes jaar 'goed beheer' kunnen voorleggen, kunnen van het Agentschap Onroerend Erfgoed bovenop de basispremie een **aanvullende erfgoedpremie van 10%** bekomen. Consequent en kwaliteitsvol beheer moet worden aangetoond via een onderhoudslogboek dat bestaat uit een toestandrapport (bv. het beheersplan of een rapport van monumentenwacht) en een overzicht van de (onderhouds)werken die in het verleden werden uitgevoerd. Een meer gedetailleerde uitleg over het onderhoudslogboek is opgenomen in hoofdstuk 7 van dit beheersplan.

Beeldmateriaal

Voor de volledige geschiedenis van de burgemeesterswoning en de kadasterschetsen tot 1950, zie fiche Binkomstraat 6-8.

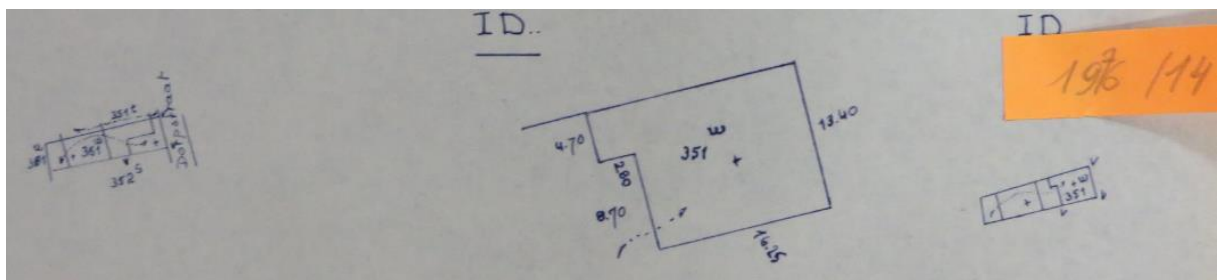
Afb. 1. Op 8 april 1950 verkopen de erfgenamen van Verheyden-Geens het domein aan 5 families van het geslacht Loddewijckx en het huis en de weide links van de poort aan de familie Craeninckx-Derjck waardoor het goed sterk versnipperd wordt – Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1950/9 en bijhorende legger 223.

Afb. 2. Familie Craeninckx-Derijck breiden zowel de woning als het landgebouw uit (351V). Ze staat nu ook aangeduid als eigenaar van beide gebouwen. Het weideperceel 352S wordt omgevormd tot boomgaard. Het aanpalende poortgebouw (351T) en de haakse woonvleugel van de burgemeesterswoning (351S) behoren tot de families Loddewijckx.- Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1952/12 en bijhorende legger 223.

Afb. 3. Vergroten van de huidige woning nr. 10 - Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1957/11.

Afb. 4. In het midden van de jaren 1970 wordt de woning uitgebreid met een éénlaagse volume onder plat dak - Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1976/14.

Afb. 5 Het landgebouw van ca. 1850 voor de bouw van de veranda - Bron: Archief gemeente Tielt-Winge, dossier 1991/17.

Afb. 6. De 19de eeuwse lusttuin en het weideperceel naast nr. 10 zijn duidelijk herkenbaar op de luchtfoto van 1948 – Bron: www.cartesius.be.

Wersbeekstraat 1

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Meensel-Kiezegem), 3de afdeling, sectie C, nr. 348M
Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 28 oktober 1999: 'dorskern van Meensel'
Gewestplan: woongebied met een landelijk karakter

Historiek

De markante woning is gesitueerd aan de T-kruising van de Heibos-, Binkom- en Wersbeekstraat, eertijds bekend als de gemeenteplaats (afb. 6) en deed tot in de jaren 1980 dienst als (meisjes)school van het dorp¹.

Kort na het midden van de 19de eeuw, omstreeks 1857, sloopt herbergier Pieter Hubertus Janssens de woning schuin tegenover de kerk en bouwt op een vooruitgeschoven rooilijn een nieuwe woning (herberg?) met in de tuin een vrijstaand haaks bijgebouw². In 1876 richtte zijn zoon Hubertus (1838-1916), broeder bij de Alexianen in Tienen, hier een school in en vertrouwt het onderwijs toe aan de Congregatie van de Zusters van de Voorzienigheid en van de Onbevleete Ontvangenis (Champion nabij Namen)³. De woning wordt omgevormd tot klooster voorzien van een kapel met tongewelf boven de inrijpoort en kleine *chambrettes* op de verdieping⁴. Het bijgebouw achteraan wordt uitgebreid en verbouwd tot klaslokalen⁵. Het koetshuis tegenover de klassenvleugel, aan de overzijde van de binnenplaats, dateert van omstreeks 1886⁶. (De kadasterschetsen zijn achteraan bij het beeldmateriaal opgenomen.)

Via vererving gaat de school achtereenvolgens over op Maria Theresia Janssens (°1860) en landbouwer Pierre Hubertus Janssens die vlak voor de oorlog een ruime lusttuin aanlegt achter de school, gevolgd door een hoogstamboomgaard en moestuin⁷. Het onderwijs werd tot juni 1965 verzorgd door de zusters van de Voorzienigheid waarna zij vervangen werden door de zusters van Lubbeek⁸. In het begin van de jaren 1980 werd de school aangekocht door Haenen die de school enkele jaren later sloot en de gebouwen in 1989 verkocht aan 'Antiek den ouden tijd'. De klassenvleugel werd uitgebreid met een éénlaagse toonzaal en stockageruimte, een L-vormig gebouw dat tot op vandaag bewaard bleef. (afb. 7 tot 12)

In 2006 wordt een aanvraag ingediend tot het omvorming van de ééngezinswoning tot een meergezinswoning. Een eerste fase behelst de renovatie en uitbreiding van het hoofdvolume waarna in een tweede fase de bijgebouwen gesloopt zullen worden en de schoolvleugel gerenoveerd en herbestemd.

Bij de eerste fase uitgevoerd in 2006-2007 werd de cementering op de voorgevel van de woning, vermoedelijk aangebracht in het derde kwart van de 20ste eeuw, verwijderd; het schrijnwerk van vensters en deuren hermaakt naar oorspronkelijk model, de luiken opnieuw aangebracht en het pannen dak hersteld. De hedendaagse uitbreiding aan de achtergevel dateert van 2010.⁹

Beschrijving¹⁰

De voormalige **zustersschool** bestaat uit een **woonhuis** van ca. 1857 die via de **inrijpoort** toegang geeft tot een deels **gekasseide binnenplaats** die aan de noordzijde afgesloten wordt door een **schoolvleugel** van 1857 uitgebreid in 1876, aan de zuidzijde door een draadafsluiting met coniferen en een rechthoekig **koetshuis** van

¹ De eerste school in Meensel werd nabij de kerk opgericht in 1826; een tweede, grotere school met gemeentehuis werd in 1863 gebouwd op een hoogte, halfweg Meensel en Kiezegem. Waar het schoolgebouw van 1826 gesitueerd was, kon niet achterhaald worden. Veel auteurs dateren het huidige pand aan de Wersbeekstraat nr. 1 van 1826, maar kadastrale gegevens spreken dat tegen. A WAUTERS A., *Géographie et histoire des communes Belges. Arrondissement de Louvain*, dl. II, (Anastatische herdruk, 1963), Brussel, 1882, p. 43 en ROBERT A. EN E. VANDEWOUDE, *Meensel-Kiezegem in Oost-Brabant. Het mooie Hageland*, dl. 1, Heverlee, 1965, p. 181.

² Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1858/4 en de kadastrale legger 223.

³ Het grafmonument van de familie Janssens bevindt zich op het kerkhof van Meensel. Meer informatie over de familie en het grafmonument is te vinden op de website: <https://meensel-kiezegem.be/wp-content/uploads/2015/10/mkt212.pdf> en <https://meensel-kiezegem.be/wp-content/uploads/2015/10/mkt211.pdf>.

⁴ Vermoedelijk werd de poorttravee toen hoger opgetrokken of dateert zelfs de volledige tweede bouwlaag uit die periode.

⁵ Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1877/3 en de kadastrale legger 223.

⁶ IDEM, mutatieschets 1887/5 en de kadastrale legger 223.

⁷ IDEM, mutatieschets 1944/6 en de kadastrale legger 223.

⁸ <https://meensel-kiezegem.be/category/meensel-kiezegem/geschiedenis/kerk-meensel-geschiedenis/>: deel II De pastoors, p. 14.

⁹ Tielt-Winge, Archief Bouwaanvragen, 2006/89, Demecheleer-Buttiens en 2009/118, Demecheleer-Buttiens.

¹⁰ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

ca. 1886 en aan de achterzijde door een eenlaagse toonzaal verbouwd tot garages en bergplaats van eind jaren 1980. De **semi private stoep** voor de woning is grotendeels geasfalteerd maar de inrijpoort is toegankelijk via een **gekasseide oprit**.

Het **verankerde bakstenen woonhuis** is opgevat als een **vijf traveeën** breed en **twee bouwlagen** hoog dubbelhuis onder een **licht geknikt rood pannen zadeldak** met **schoorsteen**, geopend door kleine dakvlakvensters. De **lijstgevel** op **gecementeerde plint** wordt in de eerste bouwlaag geopend door **rechthoekige vensters** onder **hardstenen lateien** met **dito lekdrempel** en **houten luiken** en een **rechthoekige** deur gevormd door een **negblokomlijsting** in **Gobertangesteent** afgedekt door een **hardstenen latei**. De **woning** is bereikbaar via **twee hardstenen treden**. De travee-brede **rechthoekige poortopening** aan de linkerzijde bezit eveneens rechtstanden in **Gobertangesteent** maar heeft een vernieuwde houten latei onder een getoogde ontlastingsboog. **Rondboogvormige vensteropeningen** met **kalkzandstenen sluitsteen** en **imposten** en een **hardstenen lekdrempel** verlichten de tweede bouwlaag. Het **geschilderd schrijnwerk** van de vensters en de deur met **rechthoekig bovenlicht** en de gebeitste **luiken** zijn vernieuwd naar oorspronkelijk model. In de **poortdoorgang** bevinden zich twee later aangebrachte deuropeningen, een rechthoekige en rondboogvormige deuropening waarvan de laatste met een kalkzandstenen negblokomlijsting. De **achtergevel** met **gelijkaardige ordonnantie** gaat grotendeels schuil achter een hedendaags volume van twee bouwlagen onder plat dak. De **zijpuntgevels** hebben een **halfradvenster** in de top.

De **langgerekte schoolvleugel** van **twee bouwlagen** telt **zes traveeën** maar wordt geopend in **acht**. De verankerde baksteenbouw op een **gecementeerde plint** wordt afgedekt door een **pannen zadeldak** en is aan de erfzijde voorzien van een witgeschilderde gevelcementering en aldaar geopend door **steekboogvormige muuropeningen** onder een **natuurstenen latei**. Om de klaslokalen van meer licht te voorzien werden in een latere fase op de begane grond twee langgerekte vensters aangebracht. De vensters met hardstenen dorpels hebben op de bovenverdieping **houten schrijnwerk**, vernieuwd naar oorspronkelijk model in 2008. Voor zover zichtbaar is de achtergevel op een **getoogd** en een **halfradvenster** na volledig **blind**.

Het fraaie **witgeschilderde koetshuis** van **drie traveeën** is opgetrokken uit **verankerd baksteen** onder een golfplaten **zadeldak** en wordt getypeerd door drie **rondboogvormige poortopeningen** voorzien van **houten lateien**. De linker travee is dicht gemetseld.

Evaluatie

De voormalige zusterschool met empire-getinte woning op de centrale as van het dorp vormt een beeldbepalend onderdeel van de historische dorpskern. De school getuigt van de socio-culturele ontwikkeling van een klein landelijk straatdorp en behoort tot één van de oudste dorpscholen in de omgeving. Haar ligging en voormalige functie dragen bij tot de ondersteunende waarde voor het beschermde dorpsgezicht. Het behoud van zowel de woning, de klassenvleugel, het koetshuis, de deels gekasseide binnenplaats en de gekasseide oprit verlenen het geheel een hoge ensemblewaarde.

Hoewel de recente nieuwbouw aan de achterkant van het woonhuis qua architectuur fel contrasteert met de omliggende gebouwen, is deze niet zichtbaar vanop de straat en vormt ze geen storend element voor het historisch uitzicht van het dorp.

Waardering

Lokale waarde

Beheersdoelstellingen

Het behoud van alle hierboven in vet weergegeven erfgoedelementen en erfgoedkenmerken wordt vooropgesteld. Werken van onderhoud, herstel en herwaardering aan erfgoedelementen kunnen in aanmerking

komen voor een erfgoedpremie onder voorbehoud van de op dat moment geldende wetgeving en richtlijn betoelaagbaarheid van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

De bloemenborder aan de voorgevel geeft het dorpsgezicht een vrolijk en fris aanzien. Bijkomend wordt best de asfalt voor de woning verwijderd en vervangen door een grasvlakte van bv. grasdallen in beton of kunststof waardoor parkeren mogelijk blijft. Gelijkzeitig kan het gekasseide pad naar de voordeur hersteld worden zoals nog te zien op oude afbeeldingen (afb. 6 en 8 en afb. 5 in de fiche van Binkomstraat 1).

De woning bevindt zich in goede staat en wordt voorbeeldig onderhouden. Toch zouden een aantal ingrepen de erfgoedwaarde van het geheel verhogen. Hierbij valt te denken aan het opnieuw aanbrengen van een houten vleugelpoort met winket (afb. 5, 7 en 9) en het schilderen van het buitenschrijnwerk zoals de luiken en de vensters aan de achtergevel. Historisch schrijnwerk was immers steeds voorzien van een afwerkingslaag.

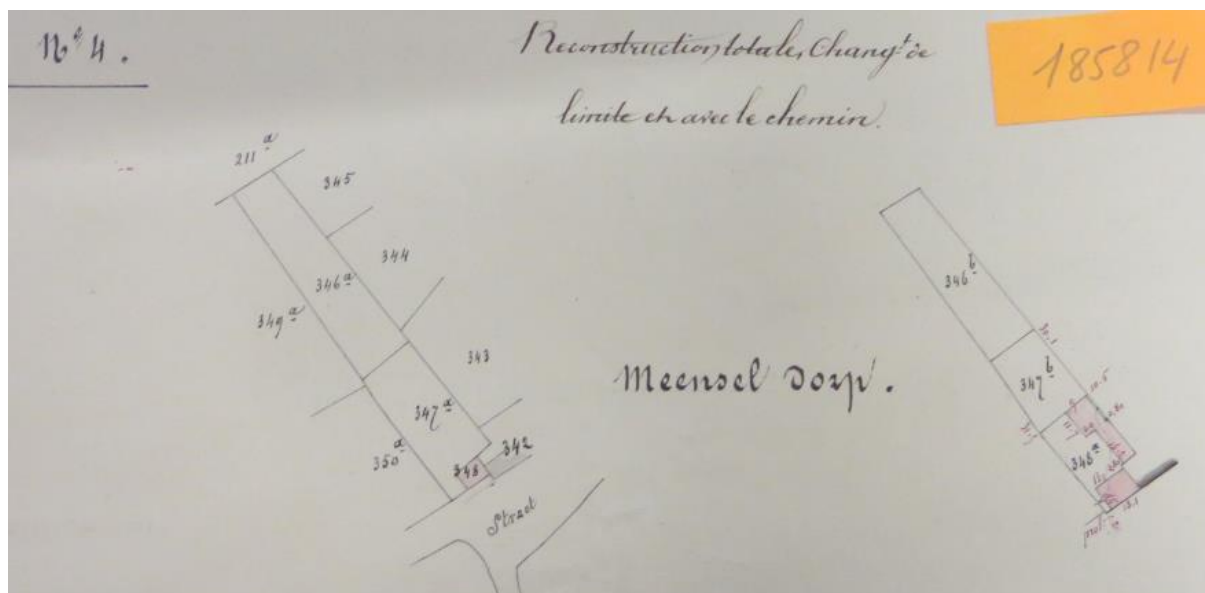
Voor de klassenvleugel voorzien de eigenaars een totale renovatie en herbestemming.

Verder zouden het kasseien van de binnenplaats en het vervangen van het golfplaten dak van het koetshuis de binnenruimte heropwaarderen.

Onderhoudslogboek

Eigenaars die over een periode van zes jaar 'goed beheer' kunnen voorleggen, kunnen van het Agentschap Onroerend Erfgoed bovenop de basispremie een **aanvullende erfgoedpremie van 10%** bekomen. Consequent en kwaliteitsvol beheer moet worden aangetoond via een onderhoudslogboek dat bestaat uit een toestandrapport (bv. het beheersplan of een rapport van monumentenwacht) en een overzicht van de (onderhouds)werken die in het verleden werden uitgevoerd. Een meer gedetailleerde uitleg over het onderhoudslogboek is opgenomen in hoofdstuk 7 van dit beheersplan.

Beeldmateriaal

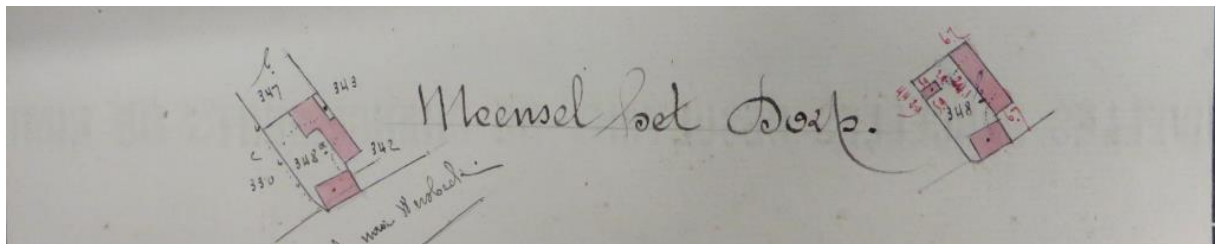

Afb. 1. Het afgebroken gebouw wordt vervangen door een woning met bijgebouw opgetrokken op de rooilijn door herbergier Pieter Hubertus Janssens – Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1858/4.

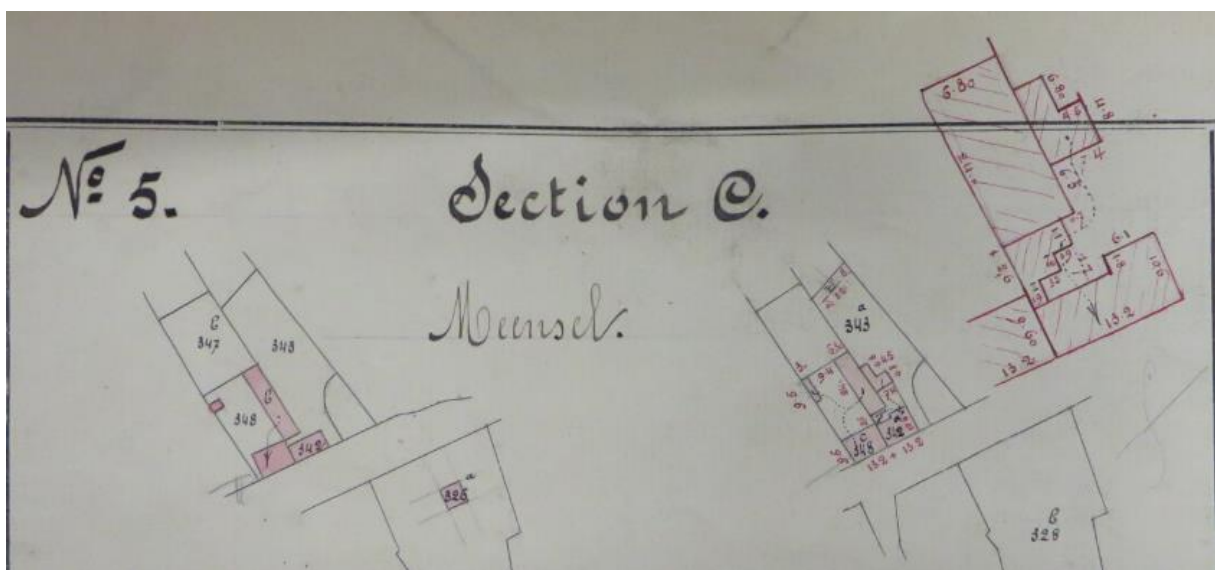
37	Etat 220	11	316 ^a	Janssens Pieter Hubertus omic Meensel	229	15	id.	11	10	2	6	511	1161	Changt de nature et de limite avec 347 ^a	
38	id.	4	317 ^a	id.	id.	16	id.	10	80	1	2	6	511	1162	Changt de nature et de limite avec 346 ^a & 348
39	id.	14	318 ^a	id.	id.	7	huis	1	50	8	30	12	212	Reconstruction totale, Changt avec le chemin & de limite avec 347 ^a	

id.	2	02	316 ^b	Janssens Pieter Hubertus her bergin Meensel	229	17	Hof	11	11	2	4	34	1161	11	
id.	6	"	317 ^b	id.	id.	18	boongesid	06	40	"	3	33	1162	11	
id.	6	"	318 ^b	id.	id.	19	huid (a 28)	08	30	"	1	06	11	212	1256 1257 4

Afb. 2. Respectievelijk de gegevens van oude situatie en de nieuwe situatie behorende bij mutatieschets 1858/4 – Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, kadastrale legger 223.

Afb. 3. Vergroting van de klassenvleugel - Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1877/3.

Afb. 4. Optekening van het koetshuis - Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Meensel-Kiezegem, mutatieschets 1887/5.

Afb. 5 en 6. De oudste afbeeldingen van de zusterschool, vóór 1933 en na 1939 - Bron: <https://meensel-kiezege.be>.

Afb. 7 en 8. De zusterschool in het derde kwart van de 20ste eeuw met gecementeerde voorgevel – Bron: <https://meensel-kiezege.be>.

Afb. 9 en 10. Zicht op de voormalige zusterschool ca. circa 1970 en ca. 2006 - Bron: <https://meensel-kiezege.be> en Tielt-Winge, Archief Bouwaanvragen, 2006/89.

Afb. 11 en 12. Zicht op het schoolgebouw en de achterkant van het woonhuis ca. 1970 en 2006 - Bron: <https://meensel-kiezegem.be> en Tielt-Winge, Archief Bouwaanvragen, 2006/89.

Afb. 13. Het koetshuis.

Bijlage 8.1. Lijst van cultuuroederen

Roerende goederen die zich in een beschermd monument bevinden, kunnen deel uitmaken van de bescherming. Zij worden in de regelgeving cultuuroederen genoemd en kunnen aanspraak maken op een erfgoedpremie. Volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 zijn cultuuroederen:

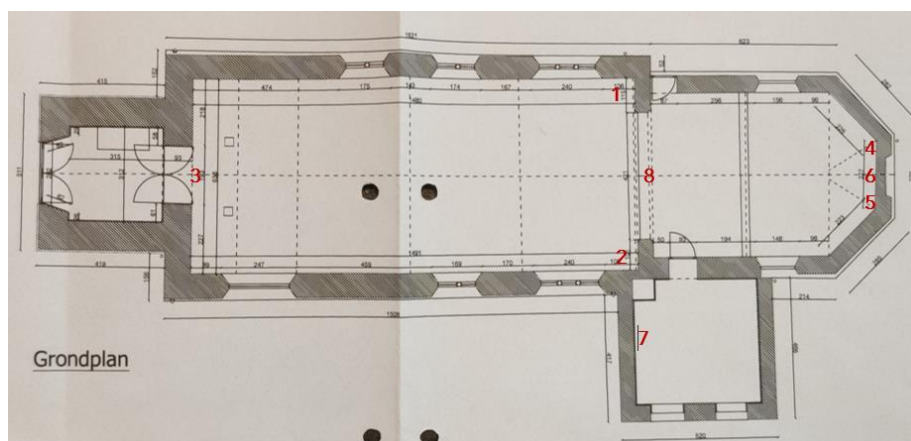
Roerende goederen die omwille van hun erfgoedwaarde van algemeen belang zijn, waarvan het samen voorkomen met het gebouw een bijzondere waarde heeft en die ofwel ontworpen zijn voor of vervaardigd met het beschermd goed ofwel gerelateerd zijn aan de functie van het beschermd goed en waarvoor historische verbondenheid met het beschermd goed aangetoond kan worden¹.

Rechtsgrond voor de bescherming

De Sint-Mattheüskerk werd beschermd op 28 oktober 1999 omwille van de historische en de artistieke waarde, wat het mogelijk maakt 'alle' roerende goederen mee op te nemen in de bescherming. Er is sprake van een cultuuroed als het object met naam genoemd wordt in het beschermingsbesluit; of met naam genoemd in het inhoudelijk dossier of het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen; of als ze onroerend zijn door bestemming.

Voor roerende goederen die niet met naam vermeld worden in het beschermingsbesluit moet bijkomend nagegaan worden of ze beantwoorden aan de definitie van een cultuuroed én aan drie cumulatieve criteria: is er is een waardeversterkende band, heeft het samen voorkomen van het cultuuroed en het gebouw een bijzondere waarde en is er een historische verbondenheid met het monument.

De Sint-Mattheüskerk bezit een groot aantal waardevolle beelden die niet allemaal nominatief vermeld worden in het beschermingsbesluit maar ontegensprekelijk deel uit maken van de historische evolutie van het plattelandskerkje en de artistieke waarde ervan versterken. Voor die goederen worden de historische en de waardeversterkende band met de kerk aangetoond.

- 1: Heilige Catharina van Alexandrië
- 2: Sint-Mattheüs
- 3: Heilige Lodewijk,
- 4: Sint-Augustinus
- 5: Sint-Gregorius
- 6: Sint-Franciscus
- 7: Gekruisigde Christus
- 8: Gekruisigde Christus

De cultuuroederen
gesitueerd in de Sint-Mattheüskerk. Grondplan getekend door TV Tee-el / RE-ST / Ast 77 – Bron: Leuven, archief Onroerend Erfgoed, restauratiedossier exterieur, 2013.

¹ Hiervoor dient stap 1b uit het stappenplan van het agentschap Onroerend Erfgoed gevolgd in de richtlijn *Cultuuroederen in monumenten. Richtlijn om te beoordelen of cultuuroederen deel uitmaken van de bescherming*. 21-12-2015, p. 3-4.

1 en 2: de Heilige Catharina van Alexandrië en Sint-Mattheüs

1. Heilige Catharina van Alexandrië, gepolychromeerd (linden?)hout, ca. 1500, 100cm

(Vermeld in het beschermingsbesluit)

- Onroerend door ornamentele bestemming
- Historische verbondenheid: het beeld bevond zich op het moment van de bescherming in de kerk
- Waardeversterkende band: het kwaliteitsvolle middeleeuwse devotiebeeld maakt deel uit van de kunstige aankleding van de kerk en had zowel een devotionele als een decoratieve functie en versterkt bijgevolg de historische en artistieke waarde van de kerk
- Het samen voorkomen heeft bijzondere waarde: devotionele waarde als altaarbeeld van het verdwenen Sint-Catharina-altaar

2. Sint-Mattheüs, meester van Sint-Mattheüs (Leuven), gepolychromeerd eikenhout, ca. 1500, 101cm

(Vermeld in het beschermingsbesluit)

- Onroerend door ornamentele bestemming
- Historische verbondenheid: het beeld bevond zich op het moment van de bescherming in de kerk
- Waardeversterkende band: het kwaliteitsvolle middeleeuwse devotiebeeld maakt deel uit van de kunstige aankleding van de kerk en had zowel een devotionele als een decoratieve functie en versterkt bijgevolg de historische en artistieke waarde van de kerk
- Het samen voorkomen heeft bijzondere waarde: devotionele waarde als patroonheilige van de kerk

3. Heilige Lodewijk, koning van Spanje, gepolychromeerd hout, ca. 1500, 86cm

(Vermeld in het beschermingsbesluit)

- *Onroerend door ornamentele bestemming*
- *Historische verbondenheid: het beeld bevond zich op het moment van de bescherming in de kerk*
- *Waardeversterkende band: het kwaliteitsvolle middeleeuwse devotiebeeld maakt deel uit van de kunstige aankleding van de kerk en had zowel een devotionele als een decoratieve functie en versterkt bijgevolg de historische en artistieke waarde van de kerk*
- *Het samen voorkomen heeft bijzondere waarde: het beeld staat op een sokkel geïntegreerd in het orgelfront en maakt deel uit van de heiligenverering; een cultus die van oudsher inherent is aan de katholieke godsdienst en een belangrijke rol speelt in zowel het liturgisch jaar (heiligenkalender) als de daarmee samenhangende erediensten. Indien het beeld van de sokkel gehaald wordt, ontstaat er een storende lacune en wordt de artistieke waarde van de kerk geschaad*

4, 5 en 6: Sint-Augustinus (links), Sint-Gregorius (rechts) en Sint-Franciscus (midden)

4. **Sint-Augustinus**, terracotta², vermoedelijk 17de eeuw, 63cm

- *Onroerend door ornamentele bestemming*
- *Historische verbondenheid: het beeld bevond zich op het moment van de bescherming in het hoofdaltaar van de kerk*
- *Waardeversterkende band: het kwaliteitsvolle beeld van de kerkvader in terracotta maakt nog steeds deel uit van het hoofdaltaar van 1633 dat in 1781 door de kerkfabriek van Meensel werd aangekocht. Het altaar behoort tot de functionele en decoratieve uitrusting van het kerkgebouw en verstrekt bijgevolg de historische en artistieke waarde*
- *Het samen voorkomen heeft bijzondere waarde: het altaar en zijn decoratieve uitrusting is noodzakelijk voor de uitoefening van de eredienst. Indien het beeld uit het altaar verwijderd wordt, ontstaat een storende lacune en wordt de artistieke waarde van de kerk geschaad*
-

² Monumentenwacht, interieur-inspectierapport, 22343/2017/I, p. 31: spreekt van een kalkstenen beeld.

5. Sint-Gregorius, terracotta³, vermoedelijk 17de eeuw, 63cm	
	<ul style="list-style-type: none">- <i>Onroerend door ornamentele bestemming</i>- <i>Historische verbondenheid: het beeld bevond zich op het moment van de bescherming in het hoofdaltaar van de kerk</i>- <i>Waardeversterkende band: het kwaliteitsvolle beeld van de kerkvader in terracotta maakt nog steeds deel uit van het hoofdaltaar van 1633 dat in 1781 door de kerkfabriek van Meensel werd aangekocht. Het altaar behoort tot de functionele en decoratieve uitrusting van het kerkgebouw en verstrekt bijgevolg de historische en artistieke waarde</i>- <i>Het samen voorkomen heeft bijzondere waarde: het altaar en zijn decoratieve uitrusting is noodzakelijk voor de uitoefening van de eredienst. Indien het beeld uit het altaar verwijderd wordt, ontstaat een storende lacune en wordt de artistieke waarde van de kerk geschaad</i>
6. Sint-Franciscus, loofhout, datum onbekend, 60cm	
	<ul style="list-style-type: none">- <i>Onroerend door ornamentele bestemming</i>- <i>Historische verbondenheid: het beeld bevond zich op het moment van de bescherming in het hoofdaltaar van de kerk</i>- <i>Waardeversterkende band: het kwaliteitsvolle houten beeld maakt nog steeds deel uit van het hoofdaltaar van 1633 dat in 1781 door de kerkfabriek van Meensel werd aangekocht. Het altaar behoort tot de functionele en decoratieve uitrusting van het kerkgebouw en verstrekt bijgevolg de historische en artistieke waarde</i>- <i>Het samen voorkomen heeft bijzondere waarde: het altaar en zijn decoratieve uitrusting is noodzakelijk voor de uitoefening van de eredienst. Indien het beeld uit het altaar verwijderd wordt, ontstaat een storende lacune en wordt de artistieke waarde van de kerk geschaad</i>

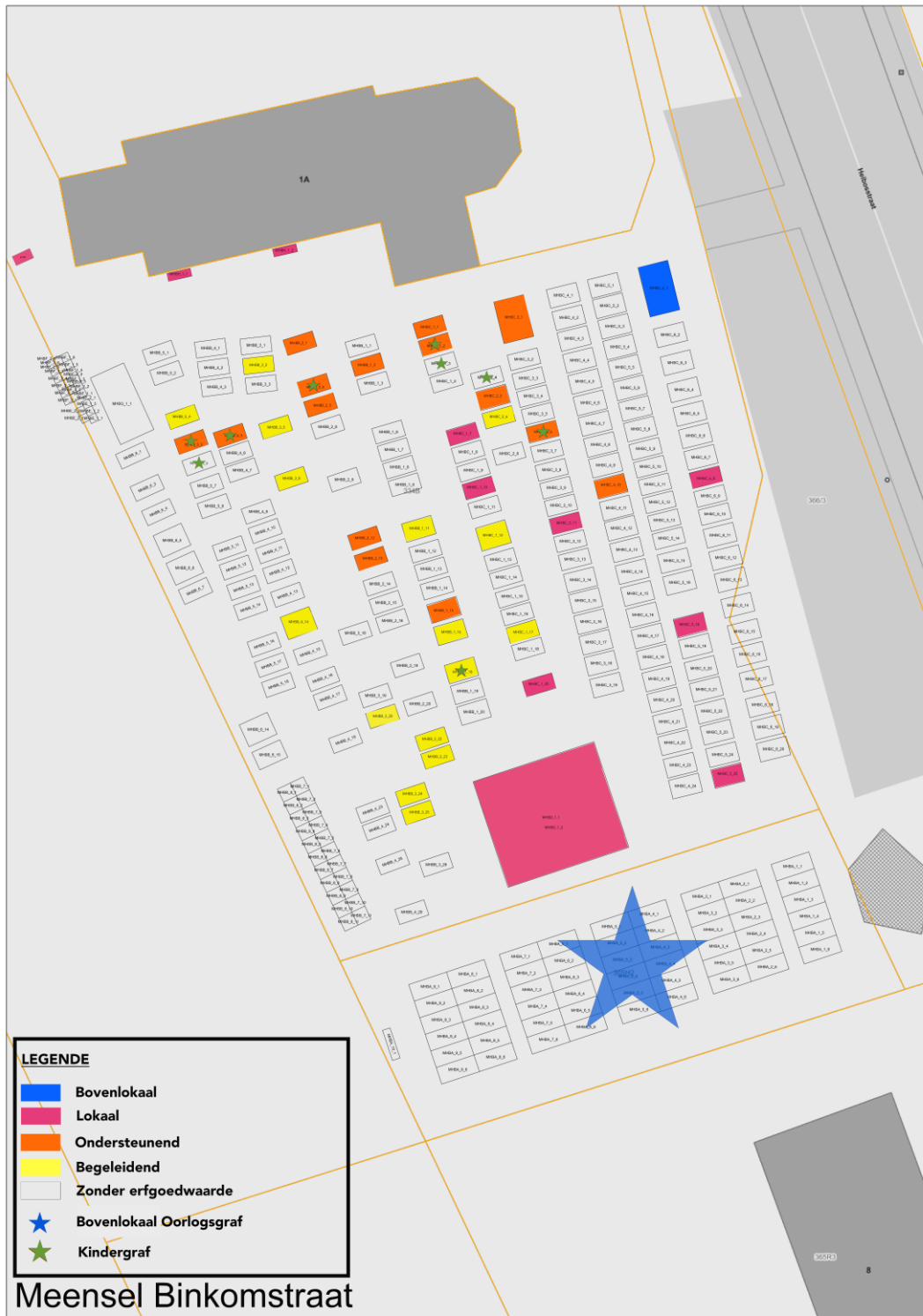
³ Idem, o.c.

7. Gekruisigde Christus , gepolychromeerd hout, ca. 1750, 170 cm. (sacristie)	
	<p>(Vermeld in het beschermingsbesluit)</p> <ul style="list-style-type: none">- Onroerend door ornamentele bestemming- Historische verbondenheid: het beeld bevond zich op het moment van de bescherming in de kerk- Waardeversterkende band: de 18de-eeuwse gekruisigde Christus maakt traditioneel deel uit van de decoratieve aankleding van het kerkgebouw en versterkt als dusdanig de historische en artistieke waarde van het kerkgebouw- Het samen voorkomen heeft bijzondere waarde: de gekruisigde Christus – die de dood overwint en verlossing brengt voor alle mensen - is bij uitstek het symbool van de Katholiek kerk en maakt inherent deel uit van de cultus
8. Gekruisigde Christus (trionfkruis), plaaster, vermoedelijk 19 ^{de} eeuw	
	<ul style="list-style-type: none">- Onroerend door ornamentele bestemming- Historische verbondenheid: het beeld bevond zich op het moment van de bescherming in de kerk- Waardeversterkende band: de voorheen gepolychromeerde gekruisigde Christus maakt traditioneel deel uit van de decoratieve aankleding van het kerkgebouw en versterkt als dusdanig de historische en artistieke waarde van het kerkgebouw- Het samen voorkomen heeft bijzondere waarde: de gekruisigde Christus – die de dood overwint en verlossing brengt voor alle mensen - is bij uitstek het symbool van de Katholiek kerk en maakt inherent deel uit van de cultus

Bijlage 8.2. ZEN-erfgoed aangeduid op kaart

Voor het kerkhof zijn de graven uit de categorieën: bovenlokaal, lokaal en ondersteunend middels dit beheersplan erkend als ZEN-erfgoed waardoor de desbetreffende graftekens aanspraak kunnen maken op een verhoogde erfgoedpremie.

29 graven worden erkend als ZEN-erfgoed: blauwe, roze en oranje gekleurde graven

Nr.	Grafnr.	Naam	Sterfjaar	Waardering	Beschrijving
1	MHBA_1_01 tot MHBA_9_06	Erekerkhof	/	Bovenlokaal	56 uniforme oorlogsgraven in witte similliteen op een hardstenen voet, met fotokeramiek
2	MHBB_1_02	Costermans-Alen	1954	Ondersteunend	Hardstenen stèle met afgeronde hoeken en hardstenen kruis waarop een bronzen Christushoofd. Hardstenen grafzerk
3	MHBB_1_15	Sidonie Vanroelen	1959	Ondersteunend	Bichrome granito stèle met kruis en porseleinen Christushoofd op gelijkaardige grafzerk
4	MHBB_2_01	Van Kerkhoven-Stas en Beddegenoots-Van Kerkhoven	1960	Ondersteunend	Hardstenen sarcofaag met later toegevoegde granieten grafplaat
5	MHBB_2_04	Louis Vangramberen	1961	Ondersteunend	Kindergraf uitgewerkt als een hardstenen getrapte stèle tussen rechtstanden met fotokeramiek en een opschriftplaat in marbriet. Hardstenen grafzerk
6	MHBB_2_05	Vuchelen – Van Goidsenoven	1961	Ondersteunend	Hardstenen rondboogvormige stèle met art-deco rozenband op een hardstenen grafzerk met asurne
7	MHBB_2_12	Mathilde Schotsmans	1963	Ondersteunend	Harstenen boogvormige stèle met spiegelboogvormige uitsparing, fotokeramiek en porseleinen christushoofd. Hardstenen grafzerk met asurn
8	MHBB_2_13	Mathilde Christiaens	1963	Ondersteunend	Met mozaïek bekleedde stèle en grafzerk; kruis in mozaïek, fotokeramiek en opschriftplaat in marbriet
9	MHBB_4_05	Yves Paenhuysen	1971	Ondersteunend	Kindergraf afgewerkt met witte mozaïeksteentjes op de stèle met kruis en de grafzerk; fotokeramiek en opschriftplaat in zwarte marbriet. Decoratie: bloemenkruis in faience
10	MHBB_5_05	Emma Dereze	1976	Ondersteunend	Hardstenen stèle gevat tussen rechtstanden met applicatie van een bronzen Christushoofd omgeven door twee rozen. hardstenen grafzerk met losstaande fotokeramiek en een bloemenkruis in faience
11	MHBC_1_01	Loddewijckx-Pens	1949	Ondersteunend	Hardstenen grafkruis met applicatie van een gekruisigde Christus in porselein, een opschriftplaat in zwarte marbriet en (vernieuwd?) fotokeramiek. Hardstenen grafzerk met gebouchardeerd kruis
12	MHBC_1_02	Willy Trompet	1950	Ondersteunend	Kindergraf met conische stèle waarop fotokeramiek en een witte marmeren opschriftplaat, bekroond door een porseleinen engeltje voorafgegaan. Wit kiezelbedje met hardstenen boordstenen gedecoreerd met een bloemenkruis en bloemenkrans in faience
13	MHBC_1_07	Ferdinand Loret	1951	Lokaal	Gietijzeren kruis met gekruisigde Christus voorafgegaan door een aardebedje waarop een kruis van keitjes

14	MHBC_1_10	Maria Theresia Loret	1952	Lokaal	Gietijzeren kruis met Maria geflankeerd door twee engeltjes en op de voet de engel Gabriël; voorafgegaan door een aardebedje waarop een kruis van keitjes
15	MHBC_1_20	Stas-Vanschoubroeck	1908	Lokaal	Hardstenen Keltisch grafkruis met klimopranken in reliëf op een hardstenen stele; fotokeramiek
16	MHBC_2_05	Craeninckx-Van Kerkhoven	1946	Ondersteunend	Dubbelgraf in hardsteen met getrapte stèle met kruisopleg en een porseleinen Christushoofd; twee grafzerken (in slechte staat) waarop twee bloemenkruisen in faience
17	MHBC_3_01	Goyens-De Cooman	1941	Ondersteunend	Sobere, monumentale hardstenen sarcofaag met natuurstenen Christushoofd in kruisvorm
18	MHBC_3_06	Magda Duerinckx	1943	Ondersteunend	Kindergraf met getrapte stèle in hardstenen met kruisopleg en opschriftplaat in witte (natuur?)steen, fotokeramiek en porseleinen engeltje. Hardsteen grafzerk met gebourchardeerd kruis
19	MHBC_3_11	René Vuerinckx	1948	Lokaal	Gietijzeren kruis met gekruisigde Christus in stralenkrans en een urne op de voet, voorafgegaan door een aardebedje waarop een kruis van keitjes
20	MHBC_4_10	Janssens-Devos	1948	Ondersteunend	Tweeledige hardstenen boogvormige stèle met kruis-en klimopmotief in het reliëf en een porseleinen Christushoofd. Hardstenen grafzerk
21	MHBC_5_18	Constant Lemmens	/	Lokaal	Gietijzeren kruis met gekruisigde Christus en de engel Gabriël op de voet, voorafgegaan door een kiezelbedje waarop een bloemenkruis in faience
22	MHBC_5_25	Raymond Vuerinckx	1939	Lokaal	Gietijzeren kruis met het Heilig-Hart van Jezus en op de voet de apostelen Petrus en Paulus, voorafgegaan door een kiezelbedje waarop een kruis van keitjes
23	MHBC_6_01	Familie Janssens	1875	Bovenlokaal	Hardstenen aediculum met bekronend kruis op een hoge sokkel in neogotische stijl. Omheind met –deels verloren gegane- metalen ketting tussen hardstenen hoekpaaltjes
24	MHBC_6_08	Theodoor De Reze	1934	Lokaal	Gietijzeren kruis met gekruisigde Christus in stralenkrans en een urne op de voet, voorafgegaan door een bedje van witte keitjes
25	MHBD_1_01	Familie Kenes-Heps	gebouwd in 1879	Lokaal	Familiegrafkelder in de vorm van een rotsformatie als restant van de berg Golgotha met het calvariekruis. In de kelder drie hardstenen grafzerken van het voorgaande familiegraf van 1844

26	MHBD_1_02	Anoniem	/	Lokaal	Gietijzeren kruis met het Heilig-Hart van Maria in een bloemenkrans en op de voet een urne, gerecupereerd op de grafkelder van Kenes-Heps
27	MHBH_1_01	E.H. August De Peuter	1927	Lokaal	Hardstenen stèle met kruisbekroning op een hardstenen sokkel met kelkmotief, deels vernieuwd
28	MHBH_1_02	E.H. Franciscus Heestermans	1904	Lokaal	Hardstenen stèle met kruisbekroning op een hardstenen sokkel met kelkmotief, deels vernieuwd
29	z.nr. (tegenover west-portaal)	August Craeninckx	1944	Lokaal	Hardstenen kruis

Bijlage 8.3. Beschermingsbesluiten

1. Bescherming van het orgel als monument: KB van 12-10-1981

KONINKRIJK BELGIE

MINISTERIE VAN NATIONALE OPVOEDING EN NEDERLANDSE CULTUUR

BOUDEWIJN,
KONING DER BELGEN,

Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen, Onze Groet.

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten, stads- en dorpsgezichten ;

Gelet op het koninklijk besluit van 27 juni 1977 tot bepaling van bijkomende algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten, stads- en dorpsgezichten, meer bepaald voor de orgels ;

Gelet op de ministeriële besluiten van 4 augustus 1980 tot vaststelling van de ontwerpen van lijst van voor bescherming vatbare monumenten, stads- en dorpsgezichten ;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 13 november 1980 ;

Op de voordracht van Onze Vlaamse Staatssecretaris voor Cultuur, Toerisme en Huisvesting,

HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ :

Artikel 1 : - Worden beschermd als monument overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976, om reden van de historische waarde :

1. het orgel in de Sint-Engelbertuskerk te Diest (Deurne), bekend ten kadaster : Diest (Deurne), sectie B 2, perceelnummer 225 I, eigendom van de gemeente Diest (Deurne).
2. het orgel in de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Diest (Molenstede), bekend ten kadaster : Diest (Molenstede), sectie H, perceelnummer 154 C, eigendom van de gemeente Diest (Molenstede).

./..

25. het orgel in de Sint-Pieterskerk te Tielt-Winge (Kiezegem), bekend ten kadaster : Tielt-Winge (Kiezegem), sectie A, perceelnummer 71, eigendom van de gemeente Tielt-Winge (Kiezegem).
26. het orgel in de Sint-Mattheuskerk te Tielt-Winge (Meensel), bekend ten kadaster : Tielt-Winge (Meensel), sectie C, perceelnummer 333/2, eigendom van :
De Kerkfabriek van Sint-Mattheus
p.a. Marcel Verbist
Heirbosstraat 9 - 3385 Tielt-Winge.
27. het orgel in de Sint-Martinuskerk te Tielt-Winge (Tielt), bekend ten kadaster : Tielt-Winge (Tielt), sectie C, perceelnummer 295, eigendom van de gemeente Tielt-Winge (Tielt).
29. het orgel in de Sint-Genovevakerk te Tienen (Oplinter), bekend ten kadaster : Tienen (Oplinter), sectie D, perceelnummer 217 A, eigendom van :
De Kerkfabriek van Sint-Genoveva
p.a. René Lefèvre
Neerlintersteenweg 113 - 3340 Tienen.
30. het orgel in de Sint-Lambertuskerk te Tienen (Overlaar), bekend ten kadaster : Tienen (Overlaar), sectie C, perceelnummer 196 C, eigendom van de gemeente Tienen (Overlaar).
31. het orgel in de Sint-Pietersbandenkerk te Tienen (Vissenaken), bekend ten kadaster : Tienen (Vissenaken), sectie C, perceelnummer 176, eigendom van :
De Kerkfabriek van Sint-Pietersbanden
p.a. Felix Thijs
Sint-Pietersstraat 42 - 3307 Tienen.
32. het orgel in de Sint-Odulphuskerk te Zoutleeuw (Booienhoven), bekend ten kadaster : Zoutleeuw (Booienhoven), sectie A, perceelnummer 341 A, eigendom van :
De Kerkfabriek van Sint-Odulphus
p.a. Alfons Lammens
Runkelweg 2 - 3430 Zoutleeuw.
33. het orgel in de Sint-Martinuskerk te Zoutleeuw (Dormaal), bekend ten kadaster : Zoutleeuw (Dormaal), sectie A, perceelnummer 248, eigendom van :
De Kerkfabriek van Sint-Martinus
p.a. Camille Verbiest
Zoutleeuwse Steenweg 25 - 3430 Zoutleeuw.

2. **Wijzigingsbesluit orgel: MB 19-12-2014**

Wijziging 1705

19 DECEMBER 2014

Ministerieel besluit tot wijziging van het koninklijk besluit van 12 oktober 1981 houdende de bescherming van 33 orgels in Vlaams-Brabant

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006, 27 maart 2009 en 11 mei 2012;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Regering van 17 oktober 2014;

Gelet op het koninklijk besluit van 12 oktober 1981 houdende de bescherming van 33 orgels in Vlaams-Brabant;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 6 november 2014;

Overwegende dat werd vastgesteld dat het koninklijk besluit van 12 oktober 1981 het begrip "deel" ontbreekt bij de perceelaanduiding voor wat betreft de orgels opgesomd vanaf punt 1 tot en met punt 33,

BESLUIT:

Enig artikel. In artikel 1 van het koninklijk besluit van 12 oktober 1981 wordt bij de perceelnummers van alle opgesomde orgels vanaf punt 1 tot en met punt 33 telkens de omschrijving "(deel)" toegevoegd.

Brussel, 19 DEC. 2014

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed

A handwritten signature in blue ink, consisting of a series of loops and a long horizontal stroke at the end.

Geert BOURGEOIS

3. Bescherming van de Sint-Mattheüskerk als monument en de omgeving als dorpsgezicht: MB van 28-10-1999

VLAAMSE REGERING

MINISTERIEEL BESLUIT HOUDENDE BESCHERMING ALS
MONUMENT, STADS- EN DORPSGEZICHT

DE VLAAMSE MINISTER VAN BINNENLANDSE AANGELEGENHEDEN,
AMBTENARENZAKEN EN SPORT,

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten, stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij decreet van 22 februari 1995 ;

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid artikel 6, §1, I, 7°;

Gelet op het besluit van de Vlaamse regering van 13 juli 1999 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse regering;

Gelet op het ministerieel besluit van 21 december 1998 houdende vaststelling van de ontwerprijst van voor bescherming vatbare monumenten, stads- en dorpsgezichten;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 02 september 1999,

B E S L U I T :

Artikel 1. Wordt beschermd, overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976:

Wegens zijn historische en artistieke waarde:

- als monument:

De Sint-Mattheüskerk, gelegen te
Tielt-Winge (Meensel-Kiezegem), Binkomstraat ;
bekend ten kadaster:
Tielt-Winge, 3e afdeling, sectie C, perceelnummer 333/2.

Wegens zijn historische waarde:

- als monument:

Het herenhuis met inbegrip van de wagenhuis- en stalvleugel,
Binkomstraat 6-8, gelegen te
Tielt-Winge (Meensel-Kiezegem), Binkomstraat 6-8;
bekend ten kadaster:

Tielt-Winge, 3e afdeling, sectie C, perceelnummers 351K, 351T(DEEL), 351X(DEEL), 351Y(DEEL), 351Z(DEEL).

Wegens zijn historische waarde:

- als dorpsgezicht:

De dorpskern van Meensel, gelegen te

Tielt-Winge (Meensel-Kiezegem), Binkomstraat ; Heibosstraat ; Wersbeekstraat ;

bekend ten kadaster:

Tielt-Winge, 3e afdeling, sectie C, perceelnummers 332C, 334B, 348M, 350E, 350F, 351A2, 351X(DEEL), 351Y(DEEL), 351Z(DEEL), 352N, 352V, 352W, 352X, 365H2, 366/3, 367Y.

Art. 2.

De **historische** waarde van de Sint-Mattheuskerk wordt als volgt omschreven:

als voormalige afhankelijkheid van respect. de abdijen van Cornelimunster (Aken) en Heilissen kan de Sint-Mattheuskerk architectuurhistorisch worden getypeerd als een kleine, overwegend gotische bak- en natuurstenen plattelandskerk, bestaande uit een slanke westtoren (1772), een drie traveeën tellend, smal eenbeukig schip (ca. 1600) en een driezijdig koor (ca. 1500) met aanleunende sacristie.

De **artistieke** waarde van de Sint-Mattheuskerk wordt als volgt omschreven:

de met een spits tongewelf overkluide binnenruimte, in het koor versierd met Louis XV-motieven, bevat naast een monumentaal marmeren portiekaltaar, afkomstig van de Leuvense Sint-Michielskerk, eveneens waardevolle 16de eeuwse houtsculpturen.

De **historische** waarde van het herenhuis, Binkomstraat 6-8 met inbegrip van de wagenhuis- en stalvleugel wordt als volgt omschreven:

vermoedelijk gebouwd ter plaatse van het verdwenen hof van Meensel (1440), vlak tegenover de kerk, vormt deze voorname, 1784 gedateerde dorpswoning een mooie illustratie van een voor de tweede helft van de 18de eeuw karakteristieke tweelaags dubbelhuis met symmetrische vlak- en raamverdeling en dit in combinatie met een vrijstaande wagenhuis- en stalvleugel overwelfd met Boheemse kappen uit.

Met haar vlakke steekboogomlijstingen en uitspringende sluitsteen geldt deze woning, althans voor Brabant, als één van de laatste toepassingen van het Louis XV-vocabularium in de burgerlijke architectuur.

De kleurrijke gevelafwerking verhoogt de authenticiteit, terwijl de vrijwel naadloos aansluitende 19de eeuwse uitbreiding refereert aan de aanzienlijke landbouwexploitatie die burgemeester H. Kennes tijdens de tweede helft van vorige eeuw van hieruit bestierde.

De **historische** waarde van de dorpskern van Meensel wordt als volgt omschreven:

karakteristieke omgevingselementen zoals kerkhof en de ruime - tuin van de herenwoning zijn, samen met pastorie met ommuurde tuin (ca. 1850) en dorpschool (1826), inherent verbonden met

structuur en socio-culturele ontwikkeling, bepalen de eigenheid en fungeren terzelfdertijd als visuele bakens voor het centrum van dit kleine, landelijke straatdorp.

Met het oog op de bescherming zijn van toepassing:

De beschikkingen van het besluit van de Vlaamse regering van 17 november 1993 tot bepaling van de algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten (Belgisch Staatsblad 10 maart 1994).

Brussel, 28 oktober 1999

VLAAMSE MINISTER VAN BINNENLANDSE AANGELEGENHEDEN, AMBTENAREN-
ZAKEN EN SPORT,

Johan SAUWENS.

